

Obsah

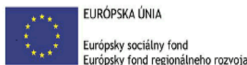
Sexuálne obťažovanie na vysokých školách (správa z výskumu)	3
Obsah	5
Úvod	9
1 Východiská skúmania sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí	13
1.1 Vývoj konceptu sexuálneho obťažovania v aktivizme a legislatíve .	13
1.2 Definície sexuálneho obťažovania z perspektívy sociálnych vied . .	19
1.3 Súčasný stav vedeckého poznania	22
2 Metodika výskumu	55
2.1 Výskumná vzorka	55
2.2 Spolupráca s fakultami a procedúra zberu dát	57
2.3 Výskumný nástroj a technické stránky jeho distribúcie	59
2.4 Analýza dát	66

3	Výsledky výskumu	73
3.1	Popis vzorky	73
3.2	Prevalencia foriem sexuálneho obťažovania	78
3.3	Rizikové faktory sexuálneho obťažovania	85
3.4	Páchatelia sexuálneho obťažovania	87
3.5	Miesto sexuálneho obťažovania	91
3.6	Subjektívne dôsledky sexuálneho obťažovania	91
3.7	Hľadanie pomoci	92
3.8	Právne povedomie a informácie	93
3.9	Vnímanie sexuálneho obťažovania	94
3.10	Stereotypy o sexuálnom obťažovaní	99
4	Diskusia výsledkov výskumu	105
4.1	Prevalencia foriem sexuálneho obťažovania	105
4.2	Páchatelia/ky a miesta výskytu sexuálneho obťažovania	108
4.3	Rizikové faktory prevalence sexuálneho obťažovania	111
4.4	Dôsledky, vyrovnávanie sa so situáciou a prístup k spravodlivosti	112
4.5	Povedomie o sexuálnom obťažovaní a jeho vnímanie	116
	Záver	119
	Referencie	121
	O autorkách a autoroch	137

Sexuálne obťažovanie na vysokých školách (správa z výskumu)

Bratislava 2021

Inštitút pre výskum práce a rodiny vydal túto správu ako súčasť výstupov národného projektu Prevencia a eliminácia rodovej diskriminácie OP EZ NP 2018/4.1.2/01., ktorý sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje www.esf.gov.sk

Autori: Veronika Valkovičová, Andrej Kuruc, Ivan Ropovik, Slávka Karkošková

Vydavateľ: Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava

Rok vydania: 2021

Jazyková korektúra: Sára Činčurová

Externá spolupráca: Natália Heriban

ISBN:

Obsah

Úvod

1. Východiská skúmania sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí

1.1. Vývoj konceptu sexuálneho obťažovania v aktivizme a legislatíve

1.1.1. Koncept sexuálneho obťažovania v medzinárodných dokumentoch a v slovenskom právnom poriadku

1.2. Definície sexuálneho obťažovania z perspektívy sociálnych vied

1.2.1. Typológia sexuálneho obťažovania podľa Luis Fitzgerald a kol.

1.2.2. Typológia sexuálneho obťažovania podľa Jamesa Grubera

1.2.3. Typológia sexuálneho obťažovania podľa Marie Rotundo a kol.

1.3. Súčasný stav vedeckého poznania

1.3.1. Výskum prevalencie sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí

1.3.2. Výskumné poznatky o dôsledkoch sexuálneho obťažovania na vysokej škole

1.3.3. Vedecké poznatky o názoroch na sexuálne obťažovanie

1.3.4. Špecifiká sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí

1.3.5. Vedecká literatúra o prevencii sexuálneho obťažovania

1.3.6. Nedostatky v doterajšom poznaní a cieľ výskumu IVPR

2. Metodika výskumu sexuálneho obťažovania na slovenských vysokých školách

- 2.1. Výskumná vzorka
- 2.2. Spolupráca s fakultami a procedúra zberu dát
- 2.3. Výskumný nástroj a technické stránky jeho distribúcie
  - 2.3.1. Kľúčové otázky pri tvorbe dotazníka – etika a dostupnosť
- 2.4. Analýza dát
  - 2.4.1. Skrining dát
  - 2.4.2. Identifikácia nedbanlivých participantov
  - 2.4.3. Aplikácia výberových váh

3. Výsledky výskumu

- 3.1. Popis vzorky
  - 3.1.1 Demografické charakteristiky
  - 3.1.2. Študijné charakteristiky
  - 3.1.3. Vylúčenie nedbanlivých participantov
- 3.2. Prevalencia foriem sexuálneho obťažovania
- 3.3. Rizikové faktory sexuálneho obťažovania
- 3.4. Páchatelia sexuálneho obťažovania
- 3.5. Miesto sexuálneho obťažovania
- 3.6. Subjektívne dôsledky sexuálneho obťažovania
- 3.7. Hľadanie pomoci
- 3.8. Právne povedomie a informácie
- 3.9. Vnímanie sexuálneho obťažovania
- 3.10. Stereotypy o sexuálnom obťažovaní

4. Diskusia výsledkov výskumu

- 4.1. Prevalencia foriem sexuálneho obťažovania
- 4.2. Páchatelia/ky a miesta výskytu sexuálneho obťažovania
- 4.3. Rizikové faktory prevalence sexuálneho obťažovania

4.4. Dôsledky, vyrovnávanie sa so situáciou a prístup k spravodlivosti

4.5. Povedomie o sexuálnom obťažovaní a jeho vnímanie

Záver

Referencie

O autorkách a autoroch

Úvod

Sexuálne obťažovanie je súčasťou slovenskej legislatívy od roku 2008, kedy došlo k reforme zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov, teda tzv. antidiskriminačného zákona. Táto právna úprava, ktorú Slovenská republika prebrala zo smerníc Európskej únie a ich chápania sexuálneho obťažovania ako diskriminačnej praxe, zahŕňa dve perspektívy sexuálneho obťažovania. Je to obťažovanie *quid pro quo* („niečo za niečo“) i obťažovanie ako vytváranie nepriateľského prostredia, zasahujúce do dôstojnosti osôb. Zároveň môže byť sexuálnym obťažovaním podľa tohto zákona verbálne, neverbálne aj fyzické správanie sexuálnej povahy, pričom nie je zásadný zámer, ale podstatnou skutočnosťou je dôsledok takéhoto správania. Ako taká je právna úprava zakazujúca sexuálne obťažovanie na Slovensku v súlade nielen s európskymi normami, ale aj súčasným a vedecky podloženým chápaním sexuálneho obťažovania ako sociálnej praxe v organizáciách, ovplyvňujúcej kvalitu života, práce či štúdia.

Zákon ukladá každému adresátovi zákona (napr. aj vysokým školám), aby sa primárne zaoberal sexuálnym obťažovaním priamo vo svojich štruktúrach. V prípade, že konkrétna organizácia nedokáže zabezpečiť ochranu alebo nápravu situácie, je možné obrátiť sa na antidiskriminačný zákon. Napriek pokrokovej legislatíve však existujú indície, že je antidiskriminačný zákon ako právny nástroj len veľmi slabo využívaný. Problematické je samotné postihovanie sexuálneho obťažovania priamo v organizáciách, keďže ide o sociálnu prax, ktorá sa odvíja napríklad od organizačnej klímy, dostupnosti nástrojov nápravy a prístupu vedenia k téme. Aj preto je nevyhnutné monitorovať situáciu v rôznych inštitúciách, akými sú aj slovenské vysoké školy, a nespoliehať sa na dostupnosť antidiskriminačného zákona – fenomén sexuálneho obťažovania nemožno poznať len na základe dát o

súdnych žalobách.

Hlavným cieľom tohto výskumného projektu, zameraného na skúsenosti študentiek a študentov slovenských vysokých škôl so sexuálnym obťažovaním, je rozšírenie poznatkovej bázy o sexuálnom obťažovaní ako prejave neférového a neetického zaobchádzania. Práve preto tento výskum vznikol a prebiehal ako aktivita Národného projektu Prevencia a eliminácia rodovej diskriminácie. Výskumný projekt bol zároveň súčasťou agendy Celoštátnej stratégie rodovej rovnosti v Slovenskej republike na roky 2014 – 2019 (cieľ 4.4 Potláčať a stíhať sexuálne obťažovanie a prejavy sexuálneho násillia voči ženám i mužom). Výskum sa však nezameral len na skúsenosti a tzv. prevalenciu sexuálneho obťažovania medzi študentkami a študentmi. Dopytoval sa zároveň na skúsenosti s nahlasovaním tejto situácie na ich vysokej škole, ako aj na názory študentiek a študentov na tému sexuálneho obťažovania. Našími ďalšími cieľmi bolo identifikovať rizikovosť vo vybraných skupinách (v medziach reprezentatívnosti vzorky) a zároveň porovnať výsledky zo slovenského prostredia so súčasnými i predchádzajúcimi výskumami v zahraničí.

Tím Národného projektu Prevencia a eliminácia rodovej diskriminácie mohol vďaka výskumnému projektu o sexuálnom obťažovaní v akademickom prostredí budovať svoju poznatkovú bázu o tomto fenoméne, tá ďalej poslúžila pre program vzdelávania zamestnancov a zamestnankýň vysokých škôl, ako aj pre rôzne ďalšie konzultácie s vysokými školami, ktoré sa rozhodli zlepšiť svoj interný systém prevencie a riešenia prípadov sexuálneho obťažovania. O niečo urgentnejšia sa zdala byť táto požiadavka medzi vysokými školami, ktoré chcú v nadchádzajúcom období čerpať finančné prostriedky z finančného mechanizmu Európskej komisie pre výskum Horizon Europe. Práve tento mechanizmus od vysokoškolských pracovísk od januára 2022 vyžaduje Plán rodovej rovnosti, ktorý by mal obsahovať aj mechanizmy prevencie a riešenia sexuálneho obťažovania na akademickej pôde. Prvotné výsledky výskumu tiež tvorili súčasť našej predchádzajúcej publikácie, ktorá môže spomínaným vysokým školám pomôcť v reformách: Čo so sexuálnym obťažovaním? Príručka pre vysoké školy (Kuruc & Valkovičová, 2020). Vzdelávanie a rôzne iniciatívy v akademickom prostredí by mali vychádzať z dostupných dát a poznatkov, ktoré zohľadňujú nielen špecifiká akademického prostredia, ale sú tiež citlivé k téme prežívania traumy a traumatických skúseností – len tak môžu byť nástroje efektívne nastavené pre danú organizačnú kultúru a vysoké školy, ktoré majú voči študentkám a študentom povinnosť vzdelávania a starostlivosti.

Táto správa sa skladá z niekoľkých kapitol, ktoré môžu tiež poslúžiť na rozšírenie

poznatkov o fenoméne sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí. Úvodom ponúkame pohľad na právnu a aktivistickú históriu konceptu sexuálneho obťažovania. Ďalej nasleduje pohľad na rôzne definície sexuálneho obťažovania v spoločenskovednom bádání, ako aj rôzne témy, ktoré zaujímajú výskumníkov a výskumníčky s ohľadom na sexuálne obťažovanie – napr. výskum v oblasti postojov či prevencie. Nasleduje empirická časť výskumného projektu, v ktorej čitatelia a čitateľky nájdu odpovede na otázky o metodológii projektu a následne výsledky spracované do textovej a grafickej podoby. Na záver ponúkame zhrnutie výsledkov a ich porovnanie s aktuálnym zahraničným výskumom.

Vydaním tejto správy sa však výskumné aktivity Národného projektu Prevencia a eliminácia rodovej diskriminácie nekončia. Na základe tohto kvantitatívneho prieskumu sme sa rozhodli uskutočniť kvalitatívne šetrenie o skúsenostiach osôb, ktoré zažili sexuálne obťažovanie v akademickom prostredí práve s organizačnou klímou a tzv. inštitucionálnou odpoveďou. Veríme, že aj tieto výsledky pomôžu s objasnením a porozumením komplexného fenoménu sexuálneho obťažovania vo vysokoškolskom prostredí.

V Bratislave, 2021

Chapter 1

Východiská skúmania sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí

1.1 Vývoj konceptu sexuálneho obťažovania v aktivizme a legislatíve

Hoci je sexuálne obťažovanie v zamestnaní i na školách problémom s dlhou minulosťou, až v posledných dekádach 20. storočia sa stalo témou politického aktivizmu. Normatívne vymedzenie sexuálneho obťažovania prešlo dynamickým diskurzívnym a právnym vývojom a premietlo sa do tvorby rôznych politík venujúcich sa prevencii a eliminácii sexuálneho obťažovania (Rotundo, Nguyen & Sackett, 2001). Pre slovenský kontext a jeho “históriu sexuálneho obťažovania” zostáva relevantné, že sexuálne obťažovanie bolo ako rodovo zatažená sociálna prax prvýkrát definované v medziach sociálnych hnutí globálneho severu. Dedičstvo tohto konceptu ho sprevádza až doteraz.

Sexuálne obťažovanie ako nežiaduce správanie ovplyvňujúce primárne kvalitu života žien definovali tzv. ženské alebo feministické organizácie v priestore globálneho severu (primárne v Spojených štátoch amerických) v 70. rokoch minulého storočia

(Holubová, 2007; Reese & Coontz, 2018). Tie zdôrazňovali sexuálne obťažovanie ako nevítané a nechcené sexuálne správanie, ktoré pre svoju rodovú zataženosť možno označiť za formu diskriminácie na základe pohlavia. Z anglického jazyka sa teda preniesol výraz sex discrimination (pohlavná diskriminácia) a neskôr sex harassment (obťažovanie na základe pohlavia). Aktivistky i feministické teoretičky a teoretici sociológie a práva totiž v tomto období vnímali sexuálne obťažovanie ako prax, ktorej cieľom je obmedzovať ženy na pracovisku (MacKinnon, 1979).

Feministické myslenie sociálneho hnutia za práva žien sa v témach sexuálneho obťažovania vyvíjalo spolu s témou rodovo podmieneného násillia, znásillenia či rodovej diskriminácie a iných foriem útlaku. Toto teoretizovanie sa sústredilo na rôzne formy útlaku, v medziach ktorých ženy vnímali svoje spoločenské podriadenie. Sexuálne obťažovanie bolo v medziach feministického uvažovania teoretizované ako forma disciplinácie a útlaku, ktorého cieľom je udržiavať ženy ako “triedu” v podriadennom postavení.

V ďalšom štádiu konceptualizácie sexuálneho obťažovania v medziach sociálnych hnutí za práva žien došlo k transformácií právnych noriem cez súdnu prax. V nasledujúcej Tabulke 1.1 uvádzame niekoľko zásadných rozhodnutí, ktoré mali vplyv na formovanie konceptu sexuálneho obťažovania ako protiprávneho konania v Spojených štátoch amerických¹.

Tabulka 1.1: Zásadné prípady postihovania sexuálneho obťažovania v Spojených štátoch amerických

--	--

Sexuálne obťažovanie tak bolo definované ako diskriminačná prax, ktorá sa prejavuje ako sexuálne obťažovanie quid pro quo a vytváranie nepriateľského alebo zastrašujúceho prostredia. Aj keď bolo sexuálne obťažovanie quid pro quo ako prvé uznané za škodlivú a diskriminačnú prax, trvalo niekoľko rokov, kým bolo za škodlivé uznané aj vytváranie nepriateľského či zastrašujúceho prostredia (hostile environment), (U.S. Equal Employment Opportunity Commission, 1990). V medziach zamestnania a vzdelávania je zakázané Hlavou IX zákona o vzdelávaní a v zamestnaní a vzdelávaní a Hlavou VII zákona o občianskych právach. No aj keď už bolo zakázané zákonom, sexuálne obťažovanie predstavovalo pre súdnu prax niekoľko zásadných otázok. V tomto ohľade však súdy museli hľadať odpoveď

¹Tento výpočet nie je reprezentatívny, jeho cieľom je ilustrovať trendy.

na otázku, ako možno takéto prostredie definovať (Clarke, 2020). V roku 1991 o tejto téme diskutovala aj americká verejnosť, keď profesorka práva Anita Hill obvinila kandidáta na ústavného sudcu Clarenca Thomasa zo sexuálneho obťažovania z čias, keď spolu pracovali v Komisii pre rovné príležitosti v zamestnaní (Equal Employment Opportunity Commission). Thomas bol obvinený zbavený a vymenovaný za ústavného sudcu (Thomas, McCoy & McBride, 1993). Do roku 2017 išlo o najznámejší medializovaný prípad sexuálneho obťažovania v Spojených štátoch amerických.

Sexuálne obťažovanie môže byť definované ako pestrá škála rôznych foriem neželaného správania verbálnej a neverbálnej povahy. Už v roku 1981 úrad exekutívnej časti federálnej vlády Spojených štátoch amerických vytvoril definíciu sexuálneho obťažovania, podľa ktorej boli sexuálnym obťažovaním úmyselné a opakované nežiaduce verbálne poznámky, gestá alebo fyzický kontakt sexuálnej povahy, ktorý je považovaný osobou za neželaný. Neskôr uvedenú definíciu opäť rozšírili: sexuálnym obťažovaním sú podľa novej definície akékoľvek opakované sexuálne poznámky, pohľady, návrhy alebo fyzický kontakt, ktorý spôsobuje, že sa obťažovaná osoba cíti neprijemne (Stockdale & Hope, 1997).

V tomto istom období už spomínaná Komisia pre rovnosť príležitostí v zamestnaní definovala sexuálne obťažovanie ako správanie sexuálnej povahy, ktoré môže byť verbálne i fyzické. Toto správanie neodôvodnene zasahuje do výkonu práce osoby, alebo vytvára nedôstojné alebo nepriateľské pracovné prostredie (Stockdale & Hope, 1997). Komisia sa tiež venovala pomenovaniu konkrétnych aktov, ktoré by pod túto definíciu mohli spadať. Zdefinovala sexuálne obťažovanie ako neželané sexuálne návrhy, žiadosti o sexuálne uspokojenie a ďalšie verbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy. O sexuálne obťažovanie podľa Komisie ide ak: (1) je podrobenie sa obťažovaniu priamou alebo nepriamou podmienkou udržania si zamestnania, (2) podrobenie sa alebo odmietnutie nevhodného návrhu má vplyv na zaobchádzanie s obťažovanou osobou zo strany obťažovateľa alebo (3) obťažovanie má za cieľ alebo následok nezmyselne zasahovať do pracovného výkonu obťažovanej osoby alebo vytvára zastrašujúce, nepriateľské alebo útočné pracovné prostredie pre obťažovanú osobu či svedkov a svedkyne takéhoto správania. Neskôr Komisia začala zohľadňovať aj správanie, ktoré nie je explicitne sexuálnej povahy, ale predstavuje ponížovanie a degradujúce (sexistické) postoje a správanie voči mužom a ženám na základe ich pohlavia, resp. rodu. Potvrdila tak ponímanie sexuálneho obťažovania ako obťažovania *quid pro quo*, i vytváranie nepriateľského a zastrašujúceho prostredia (U.S. Equal Employment Opportunity Commission, 1990).

Dôležitým rozdielom medzi týmito dvoma konceptmi (sexuálne obťažovanie *quid pro quo* a ako nepriateľské prostredie) je vzťah medzi zúčastnenými osobami. Sexuálne obťažovanie „niečo za niečo“ zvyčajne predstavuje vzťah medzi dvoma osobami, v ktorom má obťažujúca osoba kontrolu nad odmenou alebo trestom vo vzťahu k obťažovanej osobe (Holland & Cortina, 2016). V zamestnaní ide napríklad o povýšenie, vo vzdelávaní o akademické hodnotenie. To znamená, že osoba v nadriadennom mocenskom postavení môže vyžadovať sexuálne zblíženie za určité výhody alebo pod vyhrážkou. Prípadné prijatie alebo neprijatie tejto „ponuky“ má vplyv na to, akým spôsobom je s daným človekom v organizácii zaobchádzané.

Na druhej strane sexuálne obťažovanie, ktoré vytvára nepriateľské prostredie, môže zahŕňať veľa páchatelov/páchateliek a veľa osôb, na ktoré má obťažujúce správanie vplyv. V akademickom prostredí ide o takú sociálnu prax, kedy učitelia/učiteľky či študenti a študentky vytvárajú nenávistné, nepriateľské a sexistické prostredie, ktoré vplýva na väčší počet ľudí počas dlhšieho obdobia (Johnson, Widnall & Benya, 2018). Zvyčajne takáto sociálna prax predstavuje napr. sexuálne ladené vtipy, komentáre, dotyky a iné formy správania, ktoré vytvárajú ponižujúcu, nedôstojnú a nepriateľskú pracovnú alebo študijnú atmosféru. Hranica medzi oboma typmi správania nemusí byť vždy úplne jasná, niekedy sa môžu vyskytnúť v pracovnom alebo v školskom prostredí oba typy obťažovania zároveň.

V severoamerickom priestore teoretizovanie a normatívne vymedzenie sexuálneho obťažovania ako konceptu podnecovali mnohé faktory: rozvoj feministickej filozofie a etiky skrz sociálne hnutie za práva žien, súbežný vývoj spoločensko-vedného výskumu, ako aj už spomínaná súdna prax trestania tohto neželaného správania. Paralelne s aktivistickým diskurzom sa teda sexuálne obťažovanie objavuje aj v právnom diskurze a postupne sa stáva typom správania, ktoré je zákonom zakázané (v počiatkoch tomu tak bolo len v zamestnaní). Ak sa presunieme zo severoamerického priestoru do Európskej únie, nachádzame v európskych inštitúciách i slovenskom právnom poriadku podobné uchopenie sexuálneho obťažovania. Pre tento kontext sú však zásadné aj medzinárodné dohovory a normy, ktorých cieľom je odstraňovanie diskriminácie a násillia.

Kľúčová bola tzv. Rubensteinova správa (1988), ktorá poukazovala na nedostatočné zahrnutie sexuálneho obťažovania v legislatívach členských štátov EÚ (Havelková, 2006). Nástroje verejných politík EÚ najprv definovali sexuálne obťažovanie ako rodovo zataženú prax, ktorá primárne ovplyvňuje kvalitu života žien na pracovisku. K diskriminácii na základe pohlavia, vrátane obťažovania a sexuálneho obťažovania, však dochádza aj v oblastiach mimo trhu práce. Takáto diskriminácia, ako prekážka úplného a úspešného začlenenia mužov a žien do hospodárskeho a spoločenského života, môže byť rovnako škodlivá. Z uvedeného dôvodu definíciu obťažovania a sexuálneho obťažovania obsahuje aj smernica Rady 2004/113/ES o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu (Smernica Rady 2004/113/ES). Smernice možno zároveň považovať za najsilnejší nástroj verejných politík EÚ, keďže ich existencia si vyžaduje transpozíciu do právnych poriadkov členských štátov EÚ.

Do slovenskej legislatívy sa pojem sexuálneho obťažovania dostal až prijatím novely k zákonu č. 365/2004 Z. z., zákona o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tzv. antidiskriminačného zákona) v roku 2008. Podľa zákona je sexuálne obťažovanie „verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy, ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť narušenie dôstojnosti osoby a ktoré vytvára zastrašujúce, ponížujúce, zneuctujúce, nepriateľské alebo urážlivé prostredie“ (§ 2a, ods. 5 Zákona 365/2004 Z. z.). Debrecéniová (2008) vo svojom výklade zákona zdôrazňuje, že ide o správanie, ktoré je pre danú osobu nepríjemné, nežiaduce, a ktoré narúša jej ľudskú dôstojnosť. Zároveň má podľa Debrecéniovej toto správanie sexualizovanú povahu a zvyčajne je nasmerované voči ženám – čím zdôrazňuje jeho rodovú podmienenosť. Podľa autorky môže ísť o napr. o cmukanie, pohvizdávanie, rôzne dvojzmyselné narážky či vtipy so sexuálnym podtónom, nechcené dotyky, potľapkávanie, a najinvazívnejšie akty ako sexuálne násilie. Autorka ďalej objasňuje, že sa v medziach tohto zákona nepredpokladá, že by pri sexuálnom obťažovaní išlo o neschopnosť sa ovládať. Naproti tomu zdôrazňuje, že ide často o mocenskú prax a preukazovanie mocenskej prevahy v organizáciách.

Napriek tomu, že je sexuálne obťažovanie zakázané zákonom v oblasti zamestnania, vzdelávania i nadobúdania tovarov a služieb, v slovenských podmienkach dochádza k súdnym procesom, ktoré by sa týkali sexuálneho obťažovania, len zriedkavo. Z toho vyplýva aj limitovaná skúsenosť a nedostatočná znalosť aplikovania tohto zákona v podmienkach slovenskej justície (Valkovičová & Ku-

ruc, 2020). Jeden z takýchto prípadov nám približuje publikácia Poradne pre občianske a ľudské práva (Durbáková et al., 2012). Žalobkyňa v tomto prípade hovorí o obťažovaní ako o dennom fyzickom obťažovaní v podobe opakovaných pokusov o telesné dotyky. Súd však jej návrhu nevyhovel, keď konštatoval, že je možné sexuálne obťažovanie s určitou výlučnosťou vylúčiť. Podľa rozhodnutia súdu označila svedkyňa takéto dotyky za kamarátske a priateľské, čo nie je možné vyhodnotiť ako vytváranie zastrašujúceho, nepriateľského či zahanbujúceho prostredia. Uvedené rozhodnutie odzrkadľuje limitované vedomosti o vplyve sexuálneho obťažovania, ktoré môže ovplyvňovať kvalitu života jednotlivcov, ako aj nedostatočné skúsenosti v oblasti aplikačnej praxi antidiskriminačného zákona.

1.2 Definície sexuálneho obťažovania z perspektívy sociálnych vied

Psychologické poznanie, ktoré sa doposiaľ venovalo sexuálnemu obťažovaniu, pracovalo so zámerom vytvoriť klasifikačné schémy, resp. typológiu obťažujúceho správania (Johnson, Widnall & Benya, 2018). Toto akademické poznanie bolo doposiaľ primárne podnietené súdnymi procesmi a ovplyvnené fenomenologickým prístupom, ktorý zohľadňoval skúsenosti osôb so sexuálnym obťažovaním. Na nasledujúcich riadkoch venujeme pozornosť trom špecifickým rámcom, ktoré definujú sexuálne obťažovanie v spoločenskovednom poznaní.

1.2.1 Typológia sexuálneho obťažovania podľa Luis Fitzgeralda a kol.

Prvý najrozsiahlejší výskum v severoamerickom priestore realizovala psychologička Luis Fitzgerald s kolegynami. Ich výskum pokračoval niekoľko dekád a prešiel značnými premenami. Už v prvom výskume, ktorý sa zameriaval na vysokoškolské prostredie v roku 1980, vytvorili dotazník Sexual Experiences Questionnaire (tzv. SEQ, teda Dotazník sexuálnych skúseností). V rámci neho autorky zadefinovali trojčlenný klasifikačný systém, ktorý rozdeľuje sexuálne obťažovanie do odlišných, ale prepojených klastrov: sexuálny nátlak (sexual coercion), neželaná sexuálna pozornosť (unwanted sexual attention) a rodovo motivované obťažovanie (gender harassment) (Fitzgerald, 1990; Fitzgerald et al., 1988). Nasledujúca Tabuľka 1.3 približuje jednotlivé klastre aj s príkladmi (Kuruc & Valkovičová, 2020, s. 7).

Tabuľka 1.3: Klastre sexuálneho obťažovania a príklady

Klasifikácia Fitzgerald a kolektívu podnietila iných vedcov a vedkyne, aby uvažovali o rodovo motivovanom obťažovaní ako o formách mikroagresie. Tento pojem sa vzťahuje na každodenné verbálne, behaviorálne, alebo environmentálne (spojené s prostredím) poníženia či typy zlého zaobchádzania, či už zamýšľané alebo nezamýšľané, ktoré komunikujú nenávisť, hanlivé alebo negatívne postoje smerované k marginalizovaným skupinám (Sue et al., 2007, Lilienfeld, 2017). V medziach tohto správania je však nutné zdôrazniť, že sa zriedka v praxi jedná o oddelené klastre správania – práve naopak, tieto prejavy majú tendenciu byť prítomné v kombináciách.

Avšak všetky kategórie majú spoločné charakteristiky: 1. správanie je samotnou obeťou (osobou, voči ktorej je namierené) vnímané ako urážlivé, nevhodné, nežiadúce alebo je neželané, 2. táto interakcia sa často odohráva v prostredí výrazných mocenských nerovností medzi aktérmi. To zdôrazňuje často bezvýchodiskovú situáciu, v ktorej sa osoba, ktorá obťažovanie zažíva, nachádza (Uggen & Blackstone, 2004).

1.2.2 Typológia sexuálneho obťažovania podľa Jamesa Grubera

Ďalšiu pomerne komplexnú kategorizáciu prejavov sexuálneho obťažovania vytvoril James Gruber (1992). Svojou prácou sa snažil vyplniť medzery medzi výskumnými zisteniami a zákonným definovaním obťažovania v severoamerickom priestore. Vo svojej práci Gruber pomenovával rôzne formy obťažovania, ktoré vnímal aj ako obťažovanie „niečo za niečo“ (quid pro quo), či ako formu sexuálneho úplatkárstva. Vo svojej práci porovnával výsledky 17 štúdií, pričom vylúčil dáta získané od mužov – predpokladal, že je skúsenosť s obťažovaním rodovo determinovaná. Gruber (1992) tak vytvoril podrobnejšiu typológiu sexuálne obťažujúceho správania, ktorá sa skladá z troch kategórií: verbálne požiadavky, verbálne komentáre a neverbálne prejavy:

(1.) Verbálne požiadavky:

1.2. DEFINÍCIE SEXUÁLNEHO OBŤAŽOVANIA Z PERSPEKTÍVY SOCIÁLNYCH VIED²¹

- Sexuálne úplatkárstvo: žiadosť obsahuje hrozbu a/alebo príslub odmeny typu „niečo za niečo“ (napr. ponuka peňažnej odmeny za sex, ponuka lepších pracovných, študijných podmienok za sex);
- Sexuálne návrhy: žiadosť neobsahuje hrozbu alebo príslub odmeny, ide však o požiadavku sexuálneho zblíženia;
- Návrh vzťahu/randenia: opakovaná žiadosť, ktorej cieľom je nadviazať sociálny romantický vzťah.
- Skryté návrhy: zámer verbálnej požiadavky je skrytý alebo dvojznačný (ide napr. o dvojmyselné poznámky, komentáre vyslovené nahlas).

(2.) Verbálne komentáre:

- Osobné poznámky: komentáre alebo otázky, ktoré nie sú pracovnej povahy a sú adresované priamo žene z dôvodu jej pohlavia/rodu (napr. vtipy, provokovanie, otázky o sexualite alebo o vzhľade a znevažovanie);
- Subjektívne objektívizácie: poznámky v prítomnosti osoby alebo vo forme fám a klebiet (napr. fámy, že žena je lesba, alebo je sexuálne promiskuitná, verejné diskusie o jej tele alebo sexualite);
- Sexuálne či rodovo kategorizujúce poznámky: sexuálne podfarbené komentáre o inej žene alebo o ženách vo všeobecnosti (napr. komentáre, ktoré očierňujú ženy vo všeobecnosti alebo očierňujú konkrétnu skupinu alebo kategóriu žien).

(3.) Neverbálne prejavy:

- Sexuálne napadnutie/útok: dlhšia alebo intenzívna a agresívna forma sexuálneho kontaktu zahŕňajúca nátlak (napr. pokus o styk alebo priamy pohlavný styk, hladenie na intímnych miestach);
- Sexuálne dotyky: sexuálne (resp. sexualizované) dotyky. Ide o konanie kratšie a spontánnejšie než sexuálne napadnutie;
- Sexuálne držanie tela/pózy: narušanie osobného priestoru a pokusy o fyzický kontakt (napr. pokusy o chňapnutie, zatlačenie do kúta, prekážanie v pohybe);
- Sexuálne ladené materiály: pornografický materiál alebo mediálne obsahy/predmety, ktoré sexuálne znevažujú ženy alebo ženstvo (napr. nevyžiadané zasielanie filmov, časopisov, sexuálnych hračiek).

1.2.3 Typológia sexuálneho obťažovania podľa Marie Rotundo a kol.

Kolektív Rotundo, Nguyen a Sackett (2001) realizoval metanalýzu 62 štúdií rodových rozdielov v prežívaní a vnímaní obťažujúceho správania. Vo svojej štúdii popisuje kategorizáciu sexuálne obťažujúceho správania na základe siedmych faktorov.

- (1.) neosobné hanlivé postoje – správanie, ktorého súčasťou sú ponižujúce postoje o mužoch a ženách vo všeobecnosti (napr. obscénne gestá, ktoré nie sú namierené na konkrétnu osobu alebo sexistické vtipy).
- (2.) osobné hanlivé postoje – správanie namierené priamo voči konkrétnej osobe. Toto správanie predstavuje ponižujúce postoje namierené na jej rod/pohlavie (napr. obscénne telefonáty, znevažovanie kompetencie obťažovanej osoby).
- (3.) neželaný nátlak na stretnutie/rande – opakujúce sa žiadosti o stretnutie napriek nezáujmu druhej strany (napr. opakujúce sa návrhy ísť von po škole).
- (4.) sexuálne návrhy – priame žiadosti o sexuálny styk (napr. návrh mať aférku).
- (5.) sexuálny fyzický kontakt – správanie, pri ktorom má obťažujúci fyzický sexuálny kontakt s obťažovanou osobou (napr. pobožkanie).
- (6.) nesexuálny fyzický kontakt – správanie, pri ktorom obťažujúci urobí nesexuálny fyzický kontakt s obťažovanou osobou (napr. objatie).
- (7.) sexuálny nátlak – žiadosti o sexuálny styk alebo násilný styk bez skutočného súhlasu, ktorý je podmienkou zamestnania alebo povýšenia (napr. sexuálne úplatkárstvo, vyhrožovanie sa prepustením).

1.3 Súčasný stav vedeckého poznania

1.3.1 Výskum prevalencie sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí

Téma sexuálneho obťažovania na pracovisku a vo vzdelávaní sa pod vplyvom sociálnych hnutí za práva žien stala predmetom anglosaského spoločenskovedného výskumu už v 70. rokoch. Samotný výskum problematiky ďalej viedol k problematizovaniu obťažovania aj v legislatíve či vo verejných politikách (Vohlídalová,

2009; Šaldová, Tupá & Vohlídalová, 2009). Akademická literatúra na tému sexuálneho obťažovania sa od tohto obdobia rozvíjala dvoma smermi. Primárne vznikali psychologické a sociálno-psychologické štúdie postojového charakteru (ich predmetom boli hlavne hypotetické scenáre). Následne sa vytvoril druhý smer bádania v oblasti sociológie, ktorý nahliadal na organizačné štruktúry a rodové a mocenské vplyvy v organizáciách. Práve v tomto smere hrali významnú úlohu feministické perspektívy v sociálnych vedách (Hearn & Parkin, 1995). Spolu s vývojom a teoretizovaním konceptu sexuálneho obťažovania vo feministickom myslení sa zároveň vyformovali aj prístupy ku skúmaniu tohto javu (Smetáčková & Pavlík, 2011).

Komplexné výskumy prevalence sexuálneho obťažovania vo vysokoškolskom prostredí boli realizované už pred vyše 30 rokmi. V posledných rokoch však pozorujeme stále väčšiu diverzifikáciu perspektív i vzoriek respondentiek a respondentov. Niektoré štúdie sa zamerali špeciálne na určité odbory štúdia (napr. študenti a študentky medicíny v Stratton et al., 2005) alebo poukazovali z pohľadu intersekcionality na to, ako prežívajú sexuálne obťažovanie osoby zo znevýhodnených skupín, napr. lesby alebo bisexuálne ženy (Cortina, et al., 1998; Konik & Cortina 2008), či ženy, ktoré sú označované ako stereotypne maskulinne v správaní či vo výzore (Berdahl, 2007). Obdobne sa na intersekciiu rodu a sexuálnej orientácie pozerali Fitzgerald a Cortina (2017), ktoré píše o skúsenosti mužov, ktorí nenapĺňajú rodové očakávania a predstavy o maskulinite.

Nasledujúce sekcie sú najprv venované prehľadu rozvoja výskumu o prevalencii sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí, ktoré začínajú v severoamerickom priestore a pokračujú v priestore európskom a v Českej republike. V týchto sekciách uvádzame najzásadnejšie výskumné projekty a poznatky, ktoré ovplyvnili ďalšie skúmanie sexuálneho obťažovania a jeho rôznych rozmerov v akademickom prostredí. Následne sa v ďalšej sekcii venujeme výskumu dôsledkov sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí. Ďalej výskumu o názoroch a hodnoteniach sexuálneho obťažovania aj s ohľadom na špecifické premenné, ktoré môžu do toho vstupovať. Posledné dve sekcie sú venované výskumu špecifik sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí a výskumom v oblasti prevencie.

1.3.1.1 Výskum prevalence a skúseností so sexuálnym obťažovaním v severoamerickom prostredí

Prehľad 34 prevalenčných štúdií v USA medzi rokmi 2000 a 2015 poukazuje na rôzne spôsoby merania a kategorizovania sexuálneho obťažovania (Fedina, Holmes

& Backes, 2018). Táto diverzita však nie je nevyhnutne problémom, práve naopak, poukazuje na rôzne perspektívy skúmania a mapovania sexuálneho obťažovania. Na nasledujúcich riadkoch poukážeme na niekoľko zásadných výskumov, ktoré sa v severoamerickom priestore venovali štúdiu prevalencie. Kompletný prehľad literatúry za posledné dekády však nebol našim cieľom – v tejto časti sa snažíme primárne zamerať na postupné trendy.

Aj keď už v 80. rokoch iniciovala americká vláda výskumy sexuálneho obťažovania vo federálnom verejnom sektore, zásadným prelomom v oblasti vysokoškolského vzdelávania bola v roku 1988 štúdia Fitzgerald a kolektívu (1988), ktorá tiež testovala dotazník sexuálnych skúseností (skr. SEQ). Cieľom dotazníka bolo na základe typológie (rodovo motivované obťažovanie, neželaná sexuálna pozornosť a sexuálny nátlak) identifikovať skúsenosti študentiek a študentov s rôznymi druhmi neželaného sexuálneho obťažovania. Vzorka pozostávala z 1746 študentiek a 853 študentov, ktoré/í študovali na Midwesternskej a West Coast univerzite alebo boli nedávnymi absolventmi/kami. Okrem študentiek a študentov prieskum realizovali aj medzi pracovníčkami jednej z univerzít – vzorka pozostávala z 307 žien. Jedným zo zásadných záverov výskumu bolo zistenie, že rodovo motivované obťažovanie a neželaná sexuálna pozornosť sú bežnou súčasťou existencie na vysokej škole pre študentky, no aj pre zamestnankyne. 40 % zo všetkých respondentiek žien zažilo na vysokej škole sugestívne a sexistické vtipy a 38 % sexistické poznámky o kariére žien. Aj keď bola neželaná sexuálna pozornosť zriedkavejšia, až 21 % z nich zažilo nevítané zvädzanie – ako pozývanie na večeru a na rande. 4,7 % všetkých žien respondentiek zažilo náznaky vyhrážok ak sa sexuálne nepodriadia. Ďalším zo zistení bolo, že len pre 5 % všetkých dotazovaných žien bolo presvedčených, že zažili sexuálne obťažovanie.

Ďalší podobný výskum v severoamerickom prostredí, ktorý podnietila politická klíma, bol výskum McKinney, Olson a Satterfield (1988). Na vzorke 281 absolventov a absolventiek univerzity (53% žien a 47% mužov) zisťovali, či a od koho zažili študenti a študentky sexuálne obťažovanie počas ich magisterského alebo doktorandského štúdia. Využili na to dotazník, v ktorom zisťovali akademický status páchatel/ky, jeho/jej rod a frekvenciu viktimizácie študentiek a študentov. Výsledky ukázali, že 35 % žien a 9 % mužov zažilo sexuálne obťažovanie (celkovo 23 % z celej vzorky) zo strany zamestnanca či zamestnankyne fakulty. 96 % žien, ktoré zažili sexuálne obťažovanie, uviedlo, že páchatelia boli muži – zvyčajne išlo o vysoko postavených pedagógov. Sexistické poznámky zažilo 29 % zo všetkých dopytovaných a neželanú sexuálnu pozornosť 15 % z nich. Sexuálne návrhy alebo uplácanie zažilo 3 % až 6 % respondentov a respondentiek.

Neskôr sa téme sexuálneho obťažovania žien s ohľadom na sexuálne násilie venovali Cortina a kolektív (1998). Podľa autoriek už predchádzajúce výskumy naznačili, že obťažovanie zo strany mužských zamestnancov fakulty je na vysokoškolskej pôde značne rozšírené, pričom odhadujú, že jedna z dvoch študentiek zažila nejaké správanie spojené so sexuálnym obťažovaním (autorky vychádzali z výberového súboru 1037 žien). Štúdia bola opäť realizovaná na Midwesternskej univerzite, tentokrát však zohľadňovala aj skúsenosti marginalizovaných skupín – teda etnických a rasových menšín, lesbičiek, gejov a bisexuálnych ľudí. Výsledky ukázali, že 49 % v tej dobe študujúcich študentiek a 53 % študentiek, ktoré už štúdium ukončili, malo najmenej jednu skúsenosť so sexuálnym obťažovaním a najmenej jeden alebo dvakrát zažili obťažovanie od vyučujúceho počas štúdia na univerzite. Len 20 % zo študujúcich študentiek a 26 % absolventiek štúdia označilo tieto skúsenosti ako sexuálne obťažovanie.

Postupne začali vznikať štúdie, ktoré sa zameriavali na sexuálne obťažovanie vo vybraných študijných odboroch. Schneider, Baker a Stermac (2002) sa vo svojej štúdií zamerali na odbor psychológie v Kanade. Zistili, že 75 % študentiek a 68 % študentov doktorandského programu v odbore psychológia zažilo aspoň jeden typ sexuálneho obťažovania zo strany vyučujúcich mužov počas štúdia na vysokej škole. 32 % študentiek a 43 % študentov zažilo sexuálne obťažovanie od vyučujúcich žien.

Ďalšie odborové štúdie sa zamerali napríklad na študentov a študentky medicíny. Výskum Shinsako, Richman, a Rospenda (2001) preukázal, že 38 % praktikan-
tov a praktičiek medicíny v USA zažilo sexuálne obťažovanie na pracovisku, pričom vyššiu mieru prevalence vykazovali študentky ženy. Z analyzovaných dát tiež vyplynulo, že išlo hlavne o skúsenosti s rodovo motivovaným obťažovaním (59 % incidentov), nechcené dotýkanie a sexuálny nátlak boli už zriedkavejšie (5 % a 4 % incidentov). Študenti a študentky zároveň vykazovali opakované skúsenosti so sexuálnym obťažovaním. Klímou v amerických odboroch medicíny sa zaoberal aj ďalší výskum (Sekreta, 2006), ktorý poukázal na prítomnosť sexuálneho obťažovania v každodennej socializácii akademickej hierarchie – skúsenosti mali študenti/študentky, internisti/internistky i praktičti/praktičtky. Tento výskum poukazoval na organizačnú klímu, hierarchický program mentorovania i neschopnosť vyvodit' zodpovednosť zo strany vedenia. Výskum sexuálneho obťažovania sa tak postupne začal zameriavať aj na organizačné podmienky a klímu ako na faktory prítomnosti sexuálneho obťažovania.

V roku 2005 realizovala Asociácia amerických univerzitných žien online prieskum,

ktorý svoje otázky sústredil na skúsenosti so sexuálnym obťažovaním (Hill, Silva, 2005). Tento prieskum však nevychádzal z komplexnejšieho ponímania sexuálneho obťažovania – napr. vynechal sexistické komentáre a zameral sa len na sexuálne invazívne správanie. Z výsledkov vyplynulo, že 62 % študentiek a 61 % študentov zažilo sexuálne obťažovanie na vysokej škole. V 80 % sa ho dopúšťali rovesníci študenti, a len 18 % zamestnanci/zamestnankyne fakulty. Študentky zažívali vo väčšej miere sexuálne obťažovanie, ktoré obsahovalo fyzický kontakt: až 35 % oproti 29 % študentov. Viac ako 41 % študentiek a 36 % študentov zažilo sexuálne obťažovanie už v prvom roku ich štúdia.

V roku 2006 zreprodukovali výskum so SEQ dotazníkom Huerta a kolektív (2006). Vo výberovom súbore pracovali so 1455 ženami absolventkami vysokoškolského štúdia. V tomto výskume sa však zamerali nielen na skúsenosti s vyučujúcimi, ale aj s rovesníkmi. 56,6 % respondentiek malo minimálne raz skúsenosť so sexuálnym obťažovaním. 92,4 % z nich malo skúsenosť s rodovým obťažovaním, 53 % zažilo neželenú sexuálnu pozornosť a 4,8 % uviedlo, že boli vystavené sexuálnemu nátlaku. Viac ako 80 % osôb, ktoré sa obťažovania dopúšťali, boli muži.

V roku 2014 prebral SEQ dotazník kolektív autorov a autoriek (Johnson, Widnall & Benya, 2018) s cieľom pretvoriť ho na obširnejší nástroj mapovania sexuálneho obťažovania. Následne vytvorili ACR 3, tzv. dotazník spolupracujúcej klímy na vysokoškolskej pôde. Dotazník sa konvenčne dopytuje na rodovo motivované obťažovanie (sexistická nenávisť a neslušné/vulgárne správanie), neželanú sexuálnu pozornosť a sexuálny nátlak. V rámci ich výskumu sa pohybovala celková miera sexuálneho obťažovania študentiek a študentov na školskej pôde Texaskej a Pensylvánskej univerzity od 20 do 50 % v závislosti od stupňa vzdelania (študujúci, absolventi) a od toho, aký odbor študentka či študent študovali. Výskum odhalil, že ženy študujúce prírodné vedy, inžinierstvo a medicínske odbory (kde dominujú muži) zažili viac sexuálneho obťažovania v porovnaní s inými odbormi. Prípadov obťažovania zo strany zamestnancov a zamestnankyň na odboroch medicíny bolo vyše dvakrát viac.

Postupne vznikali aj ambicióznejšie výskumné projekty s rozsiahlejšími výberovými súbormi. Jedným z nich bol aj výskum na 9 vysokých školách v USA, ktorý zbieral dáta o sexuálnej viktimizácii študentov a študentiek počas akademického roka 2014 – 2015 (Krebs et al., 2016). Zberu dát sa zúčastnilo 23000 študentov a študentiek a prevalencia skúseností sa pohybovala od 14 % po 46 % na niektorých univerzitách. Celkovo 28 % študentiek na všetkých školách zažilo sexuálne obťažovanie. Vynútený sexuálny kontakt zažilo 7,7 %

študentiek, zatiaľ čo neželané sexuálne návrhy, gestá, komentáre alebo vtipy zažilo na akademickej pôde 90,9 % študentiek. 13,2 % študentov mužov bolo terčom sexuálneho obťažovania.

V posledných rokoch bol v severoamerickom prostredí publikovaný výskum o sexuálnom obťažovaní na akademickej pôde od Rosenthal, Smidt a Freyd (2016). Výskumný kolektív opäť využil skrátenú verziu SEQ dotazníka na výberovom súbore 525 študentov a študentiek (61,7 % žien a 38,3 % mužov). Štúdia opäť potvrdila značne rozšírené skúsenosti s obťažovaním vo vysokoškolskom prostredí. Potvrdila tiež, že študentky čelia takémuto správaniu vo vyššej miere zo strany spolužiakov aj zo strany vyučujúcich. Výsledky ukázali, že 38 % študentiek a 23,4 % študentov zažilo sexuálne obťažovanie zo strany zamestnancov a zamestnankýň. 13 % študentiek zažilo jeden incident, 7,7 % dva incidenty a 17,5 % tri a viac incidentov. Zo strany iných študentov a študentiek zažilo sexuálne obťažovanie 57,7 % študentiek a 38,8 % študentov. 86 % žien a 63,8 % mužov uviedlo, že zažili obťažovanie od mužov a 14,5 % žien a 29,8 % mužov od žien obťažovateľiek. Zo všetkých študentiek a študentov, ktorí zažili sexuálne obťažovanie, nahlásilo tento incident niekomu na vysokej škole len 6,4 %. Táto štúdia tiež poukázala na to, že študentky jedného z odborov (konkrétne študijný odbor práva) zažívali sexuálne obťažovanie ešte vo vyššej miere ako priemer vo vzorke v iných odboroch: 1,58-krát viac zo strany zamestnancov a 1,5-krát viac celkovo.

1.3.1.2 Výskum prevalencie a skúseností so sexuálnym obťažovaním v Európe

V európskom priestore vzniklo v ostatnom čase niekoľko prevalenčných štúdií, ktoré boli prevažne národných rozmerov. Napríklad vo výskumnom projekte o skúsenostiach študentiek vo Veľkej Británii z roku 2010 uviedlo 68 % študentiek, že zažili obťažovanie vrátane neželaných dotykov, posielania sexuálnych obrázkov a neželaných sexuálnych komentárov, 16 % z nich zažilo neželané bozky, dotyky alebo obťažovanie (National Union of Students, 2011).

Výzvou pre výskumníkov a výskumníčky boli komparatívne štúdie, ktoré by zahŕňali väčšiu vzorku z viac ako jedného štátu. Napríklad štúdia z roku 2017 skúmala prevalenciu na vzorke vyše 21 000 respondentiek študentiek z Nemecka, Veľkej Británie, Talianska, Španielska a Poľska (List, 2017). Až 61 % z tých respondentiek, ktoré zažili nejakú formu sexuálneho obťažovania, ho aspoň raz zažili na univerzite. Vyššia miera prevalencie bola zároveň medzi študentkami vo Veľkej

Británii, Nemecku a Poľsku. V značnej miere išlo o páchatelov mužov.

Ešte väčší výberový súbor, aj keď len v medziach jednej krajiny, obsahoval výskum zameraný na skúsenosti so sexuálnym obťažovaním na nórskech vysokých školách z roku 2018 (Sivertsen et al., 2019). Výskum zahŕňa aj absolventov a absolventky a predstavuje výberový súbor vyše 50 000 respondentov a respondentiek (z toho 69,1 % žien). Výskum pristúpil ku konceptu sexuálneho obťažovania z perspektívy nórskej legislatívy a hodnotil 7 položiek. Tie zahŕňali verbálne, neverbálne i fyzické formy sexuálneho obťažovania. Sexuálne obťažovanie počas celého štúdia na vysokých školách podľa štúdie zažilo 24,2 % respondentiek a respondentov (31,3 % žien, 8 % mužov), zatiaľ čo 16,7 % z nich (21,6 % žien a 5,7 % mužov) zažilo sexuálne obťažovanie za posledný rok. Najčastejšou formou zažitého sexuálneho obťažovania boli sexuálne návrhy alebo komentáre o tele a neželané dotýkanie, objímanie či bozkávanie. Znásilnenie a pokus o znásilnenie hlásilo 3,4 % respondentiek a 2,1 % respondentov. Výskum tiež ukázal, že v porovnaní s obťažovaním v rovesníckych kolektívoch, bolo obťažovanie zo strany vyučujúcich zriedkavejšie.

Blížšie k Slovensku výskum sexuálneho obťažovania na akademickej pôde uskutočnili českí výskumníci a výskumníčky. Na prelome rokov 2008 a 2009 sa na jednej z pražských fakúlt uskutočnil výskum na výberovom súbore 700 respondentov (464 študentiek a 236 študentov) (Vohlídalová, 2009; Smetáčková & Pavlík, 2011). Výskum uplatňoval prístup SEQ dotazníka a bol upravený podľa potrieb českého prostredia, sústredil sa však len na skúsenosti od vyučujúcich. Výsledky ukázali, že niektorú z foriem sexuálneho obťažovania zažilo približne 66 % študujúcich, 18 % malo skúsenosti s neželanou sexuálnou pozornosťou zo strany vyučujúcich a okolo 9 % sa stretlo so sexuálnym nátlakom. Niektorú zo všetkých foriem obťažovania zažilo až 67 % respondentov a respondentiek. Najviac skúseností mali študenti a študentky so zosmiešňujúcimi poznámkami o mužoch a ženách o ich vzhľade, schopnostiach a vlohách k určitým povolaniam (konkrétne takéto správanie na škole zažilo 47 % študentov a 53 % študentiek). Ďalej nasledovalo okukovanie, ktoré opakovane zažilo 28 % študentiek a 13 % študentov. Rozprávanie erotických alebo sexuálne ladených vtipov pri výučbe zažilo aspoň raz 23 % študentiek a takmer 27 % študentov. Ďalšie relatívne početne zastúpené správanie bolo znevýhodnenie alebo zvýhodnenie na základe pohlavia. U študentiek oproti študentom prevažoval podiel tých, ktoré si myslia, že boli kvôli svojmu rodu zvýhodnené (14 % študentov a necelých 21 % študentiek). U študentov prevládali skúsenosti so znevýhodňovaním na základe pohlavia/rodu (20 % študentov a 16 % študentiek). Oproti študentom mali však študentky viac skúseností s neželanou sexuálnou pozornosťou v podobe opakovaných žiadostí o stretnutie (17 %

študentiek a 8 % študentov). Sexuálny nátlak bol aj v prípade tejto štúdie najzriedkavejší, no stále prítomný. Celkom 12 študentiek a 1 študent (1,8 %) uviedli, že sa s nimi vyučujúci snažil nadviazať intímny vzťah. S výnimkou zvýhodnenia na základe pohlavia/rodu sa väčšiny foriem sexuálneho obťažovania dopúšťali muži, avšak ani počet incidentov od vyučujúcich žien nebol zanedbateľný.

Najnovší prieskum skúseností so sexuálnym obťažovaním a násilím vo vysokoškolskom prostredí v Českej republike publikovala nezisková organizácia Konsent (Konsent, 2020). Z analýzy dát získaných od 1436 respondentiek a respondentov vyplynulo, že 21,5 % z nich malo skúsenosť so znásilnením alebo pokusom o znásilnenie, ktorý sa odohral počas vysokoškolského štúdia. Viac ako jedna tretina z nich uviedla, že sa to odohralo priamo na akademickej pôde alebo to bolo spojené s univerzitou. V 78 % prípadoch išlo o páchatela/páchatelku na rovnakej hierarchickej úrovni (resp. o rovesníka/rovesníčku v školskom prostredí). No napriek tomu 85 % opýtaných uviedlo, že situáciu nikde nenahlásili. Najčastejšie udávané dôvody boli, že nevedeli na koho sa obrátiť, neboli si istí závažnosťou situácie, za situáciu sa hanbili alebo to bolo príliš psychicky náročné. Zásadnou informáciou je tiež to, že až 98,7 % študentov a študentiek uviedlo, že nedostali od vysokej školy žiadnu informáciu o sexuálnom obťažovaní, ani o tom, ako ho riešiť.

1.3.2 Výskumné poznatky o dôsledkoch sexuálneho obťažovania na vysokej škole

Z prehľadu zahraničných výskumov vyplýva, že osoby, ktoré zažili sexuálne obťažovanie počas vysokoškolského štúdia, môžu následne zápasit s množstvom negatívnych následkov (Klein & Martin, 2019; Wood et al., 2018): V oblasti psychických následkov dominuje najmä depresia, pocity hanby, izolácie, bezmocnosti a zlosti, symptómy posttraumatickej stresovej poruchy (PTSP)² a znížená miera

---

²K hlavným symptómom PTSP patrí najmä: (1) Znovuprežívanie traumatických zážitkov skrz vtieravé, neodbytné spomienky, ktoré majú podobu útržkov zmyslových vnemov (napr. obrazy, zvuky, pachy), telesných alebo emočných stavov. Spúšťačmi bývajú často podnety, ktoré niečím pripomínajú traumatickú udalosť. (2) Vyhýbanie sa všetkému, čo danému jedincovi pripomína traumatickú udalosť (napr. miestam, ľuďom, aktivitám), čím sa jeho život výrazne obmedzuje a zužuje. (3) Hypervigilancia, teda zvýšená bdelosť a ostražitosť, prítomná aj v situáciách, kedy je jedinec v bezpečí; v dôsledku čoho sa môže zvýrazniť úzkostnosť a úľakový reflex, zhoršiť spánok, sústredenie a schopnosť sa upokojiť a relaxovať. K uvedeným symptómom sa pridružujú tiež negatívne zmeny v myslení a náladách (SIPE, 2021).

spokojnosti so životom. Medzi následkami, ktoré zasahujú aj telesnú oblasť, sa objavuje nevoľnosť (nausea), poruchy spánku, poruchy príjmu potravy, zvýšený výskyt telesných ochorení a u študentov (vo väčšej miere než u študentiek) aj zvýšená náchylnosť konzumovať alebo nadužívať alkohol či iné návykové látky.

Psychická záťaž (distres) plynúca zo zážitkov sexuálneho obťažovania vedie zároveň k zníženej akademickej spokojnosti (academic satisfaction), k väčšiemu odlúčeniu od akademického prostredia a k nižším akademickým výkonom v dôsledku zníženého sústredenia počas výučby (Klein & Martin, 2019; Wood et al., 2018; Johnson, Widnall & Benya, 2018; Akpotor, 2013; Huerta et al., 2006). Snaha chrániť seba samých môže u obetí sexuálneho obťažovania viesť k poklesu motivácie navštevovať prezenčnú formu výučby, k zvýšenej miere absencií na prezenčnej výučbe, k zmene školiteľov/školiteľiek, zmene študijného odboru, prestupu na inú vysokú školu alebo k úplnému zanechaniu štúdia (Johnson, Widnall & Benya, 2018; Wood et al., 2018).

Konkrétne podoba negatívnych následkov sexuálneho obťažovania je podmienená viacerými faktormi. Formy sexuálneho obťažovania nevplyvajú na závažnosť následkov vždy priamo úmerne. Aj zdanlivo menej závažné formy sexuálneho obťažovania môžu viesť k závažným negatívnym následkom, najmä pokiaľ sa objavujú opakovane, počas určitého časového obdobia (Johnson, Widnall & Benya, 2018). Významnou premennou ovplyvňujúcou následky sexuálneho obťažovania je pozícia, ktorú osoba dopúšťajúca sa sexuálneho zneužívania v inštitúcii, zastáva. Čím väčšou mocou nad obeťou páchatel/páchatelka disponuje, tým výraznejšie negatívne následky obeť zažíva (Johnson, Widnall & Benya, 2018). V tejto súvislosti zohrávajú významnú rolu aj reakcie fakulty či univerzity voči prípadom sexuálneho obťažovania. Neprimerané reakcie vedú k pocitom inštitucionálnej zrady a prehľbujú u obetí negatívne následky sexuálneho obťažovania (Smith & Freyd, 2013, 2014; Bellis, 2020). Neprimerané reakcie môžu mať podobu nekonania – napr. nevyšetrovanie sťažností týkajúcich sa sexuálneho obťažovania, neposkytnutie vhodných dočasných ochranných opatrení obetiam; alebo podobu aktívnych krokov – napr. poskytnutie dezinformácií alebo potrestanie osôb, ktoré nahlásia obvinenia zo sexuálneho obťažovania (Smith & Freyd, 2014; Bellis, 2020), či necitlivé alebo hodnotiace otázky počas toho, čo obeť poskytuje výpoveď o sexuálnom obťažovaní (White House Task Force to Protect Students from Sexual Assault, 2014). Pravdepodobnosť, že obeť sexuálneho obťažovania zažijú inštitucionálnu zradu narastá v prípadoch, kedy je páchatelom či páchatelkou osoba z radov vyučujúcich alebo iných zamestnancov fakulty alebo univerzity (Rosenthal, Smidt & Freyd, 2016).

Niektoré štúdie (napr. Jirek & Saunders, 2018) zároveň zistili, že u jedincov, ktorí zažili sexuálne obťažovanie, sa následne objavil aj fenomén post-traumatického rastu (PTG, z angl. posttraumatic growth), ktorý je chápaný ako proces i výsledok, pri ktorom ľudia nie iba prekonávajú traumou, ale dokážu sa ďalej rozvinúť a rásť. PTG predstavuje kvalitatívne zmeny vo fungovaní jedinca, presahujúce tú úroveň adaptácie, ktorá existovala pred traumou; nie je výrazom odolnosti organizmu voči stresu a poškodeniu (nie je prejavom toho, že jedinec nebol traumou negatívne zasiahnutý), ale je, naopak, výsledkom zápasu jedinca s traumou (Tedeschi & Calhoun, 2004). [Koncepcia PTG „netvrdí a nechce vyvolávať dojem, že traumatizujúce udalosti sú dobré. Viktimizácia nie je v žiadnom prípade priaznivou životnou udalosťou. Inak povedané, viktimizácia nepredstavuje víťanstvo príležitosti k pozitívnej premene osobnosti“ (Čírtková, 2014, s. 106.).]

1.3.3 Vedecké poznatky o názoroch na sexuálne obťažovanie

Výskum zameraný na sexuálne obťažovanie (nielen vo vysokoškolskom prostredí) sa od 80. rokov 20. storočia začal sústreďovať na postoje, názory, resp. presvedčenia o rôznych aspektoch sexuálneho obťažovania, čo malo zásadný vplyv na organizačné štúdiá. Postoje členov a členiek komunity sa pretavujú v sociálnu prax a môžu viesť k prehľbovaniu alebo neriešeniu prípadov sexuálneho obťažovania v organizácii (Hearn & Parkin, 1995; Johnson, Widnall & Benya, 2018). Malovich a Stake (1990) napríklad uvádzajú niekoľko dôvodov, prečo je výskum názorov na sexuálne obťažovanie (napr. tolerancia sexuálneho obťažovania) kľúčový v konkrétnych organizačných štruktúrach (napr. v akademickom prostredí):

(1.) Predstavy a vnímanie obťažovania sú relevantné pre osoby, ktoré obťažovanie zažili. Ovpĺývajú totiž ich stratégie vyrovnávania sa so situáciou ako aj ďalšie rozhodnutia týkajúce sa profesionálneho a súkromného života.

(2.) Predstavy a vnímanie obťažovania v konkrétnych organizáciách môžu ovplyvniť to, či k sexuálnemu obťažovaniu bude beztrešne a normalizovane dochádzať aj naďalej.

(3.) Predstavy a názory okolia na osoby, ktoré zažili sexuálne obťažovanie v organizáciách, môžu ovplyvňovať to, ako sa okolie k tejto osobe bude stavať a ako bude posudzovať jeho/jej situáciu.

Organizačná kultúra a jej prax sa však nevyskytujú v sociálnom vákuu. Názory a postoje sa u ľudí formujú už pred tým, než sa stanú súčasťou nejakej

komunity, napríklad na akademickej pôde. Preto je nevyhnutné zohľadňovať aké sú spoločensky prevládajúce názory predstavy o sexuálnom obťažovaní (Dudová & Uhde, 2006). Napríklad reprezentatívny výskum z roku 2003 (Bodnárová & Filadelfiová, 2003 in Holubová, 2007) ukázal, že bola v danej dobe značným spoločenským sentimentom na Slovensku ľahostajnosť voči sexuálnemu obťažovaniu. Podľa nedávneho prieskumu Eurobarometer 449 na tému rodovo podmieneného násillia a rodovej diskriminácie sa Slovensko radí do bloku krajín EÚ, ktoré sú viac tolerantné voči sexuálnemu obťažovaniu³ (Directorate-General for Justice and Consumers, European Commission, 2016).

U výskumníkov a výskumníčk v severoamerickom priestore sa už od 80. rokov objavovala zásadná výskumná otázka, a to aký typ incidentov považujú ženy i muži za sexuálne obťažovanie. Záujem o tému vznikol v tomto geografickom priestore aj vďaka porotným súdnym sporom, ktoré nanovo otvárali otázku aké individuálne rozdiely existujú v posudzovaní sexuálneho obťažovania a hostilného sexistického prostredia (Rotundo, Nguyen & Sackett, 2001; Rothgerber et al., 2020). Individuálne predstavy o tom, čo presne predstavuje sexuálne obťažovanie, zaujímali v severoamerickom priestore vedcov a vedkyne aj preto, že pre posudzovanie závažnosti konania pred súdom bolo nutné vytvoriť istý štandard. V Spojených štátoch Amerických v 90. rokoch totiž vznikol koncept “rozumnej osoby”, kedy sa sudcovia a sudkyne pokúšali podľa spoločenskej klímy určiť hranicu toho, aké správanie by bolo pre “bežného rozumného človeka” už nepríjemné. Neskôr sa teoretici a teoretičky snažili zohľadniť spoločenské a rodové štruktúry, čo ich viedlo k vytvoreniu konceptu tzv. “rozumnej ženy” (Clarke, 2020; Rothgerber et al., 2020). Samotné právne vymedzenie sexuálneho obťažovania totiž otvára priestor pre rôzne typy konania, ktoré však nemusia byť v konkrétnych organizačných podmienkach považované za problematické, resp. nemusia byť označené za sexuálne obťažovanie (Rubin & Borgers, 1990; Vohlídálová, 2009; Smetáčková & Pavlík, 2011; Johnson, Widnall & Benya, 2018).

Ako jeden z najzásadnejších faktorov vnímania správania ako obťažujúceho a jeho označenia za sexuálne obťažovanie môžeme podľa prehľadovej štúdie Clarke (2020) označiť hierarchiu. Podľa Clarke muži i ženy vnímajú správanie ako závažnejšie, ak má obťažujúca osoba mocenskú výhodu (organizačnú – napr. nadriadený, či spoločenskú – napr. muž, beloch). V slovenskom prostredí napr. Lovaš a Vasková (2014) hovoria o tom, že študenti a študentky v ich výskume považovali jednotlivé

---

³Výskum napríklad poukazuje na to, že sú prípady sexuálneho obťažovania respondentmi a respondentkami vnímané ako problematické. No napr. 37% respondentiek a respondentov si myslí, že aj keď je obťažovanie na ulici problematické, nemalo by byť protizákonné.

scenáre obťažovania za nevhodné viac, ak bol obťažujúcim vyučujúci.

Zásadný vplyv na presvedčenia o sexuálnom obťažovaní má aj konkrétna organizačná klíma, v ktorej sa muži i ženy zdržiavajú (Konrad & Gutek, 1986). Napríklad ak sú v organizácii rozšírené vtipy, sexistické poznámky alebo iné sexuálne ladené správanie, respondenti a respondentky majú tendenciu byť do správania socializovaní a socializované a zriedkavejšie ho vyhodnocovať ako problematické – keďže to považujú za prirodzenú súčasť organizačnej kultúry (k podobnému záveru prichádzajú aj De Judicibus & McCabe, 2001; McCabe & Hardman, 2010). Konrad a Gutek (1986) však zároveň tvrdia, že socializácii a legítimizácii takéhoto správania sú v organizáciách a kolektívoch viac vystavení muži v dominantne mužských kolektívoch. To môže podľa nich predstavovať „začarovaný kruh“ vzájomnej socializácie. Zároveň je to podľa autoriek aj faktor, ktorý prispieva k tomu, že majú muži viac tendenciu zľahčovať incidenty sexuálneho obťažovania.

Otázku prečo niektoré respondentky a respondenti výskumu majú tendenciu rôzne skúsenosti s obťažovaním považovať za problematické, si kládli aj Mazer a Percival (1989). K ich záverom patrí to, že častejšia skúsenosť s obťažovaním nie je predpokladom, že respondenti a respondentky budú uvedené scenáre považovať za problematické. Práve naopak. Mazer a Percival (1989) dôvodí, že v organizáciách môžu častejšie skúsenosti s obťažovaním viesť k tomu, že ich respondenti a respondentky internalizujú a budú ich považovať za prirodzenú súčasť organizačnej praxe. To, čo skutočne ovplyvňuje ich vnímanie konania ako závažného, sú podľa autoriek ich spoločenské postoje voči rodovým rolám mužov a žien. S ohľadom na horeuvedené výsledky aj O'Connor a kolektív (2004) dôvodí, že najsilnejšími faktormi ovplyvňujúcimi presvedčenia mužov a žien o tom, či nejaké správne predstavuje sexuálne obťažovanie, sú rod a socializácia, resp. prítomnosť v organizačnej kultúre, ktorá je sexistická. Séria výskumov, ktoré sa zameriavali na ospravedlňovanie, resp. tolerovanie sexuálneho obťažovania, vznikala už v 90. rokoch 20. storočia. Výskumy sa v tomto ohľade sústredili na to, do akej miery respondenti a respondentky súhlasia s rodovými stereotypmi a tzv. mýtmi o sexuálnom násilí, ktoré prenášajú vinu z obete obťažovania na páchatela/páchatelku (Burt, 1980; Benedict, 1994). Burt (1980, s. 217) definuje tieto mýty ako predsudky a stereotypy, či falošné predstavy o sexuálnom násilí, jeho obetiach a páchateloch. Lonsway, Cortina a Magley (2008) vidia význam mýtov znásilnenia v tom, že ide o presvedčenia, ktorých cieľom je poprieť a podporiť mužské sexuálne násilie. Výskumníci a výskumníčky začali pod vplyvom feministického myslenia spájať stotožňovanie sa s mýtmi a presvedčeniami o rigidných

rodových rolách, pozícií žien ako sexuálnych objektov a o hierarchii mužských a ženských rodových rolí (Konrad & Gutek, 1986; Malovich & Stake, 1990; Truman, Tokar & Fischer, 1996; De Judicibus & McCabe, 2001; Russell & Trigg, 2004; McCabe & Hardman, 2010). Quinn (2002) napríklad poukazuje na kvalitatívne výskumy, ktorých výsledky spájajú presvedčenie o mýtoch znásilnenia a vyvíňovaní páchatela a obviňovaní obete zo sexuálneho obťažovania⁴. Už Lonsway a Fitzgerald (1995) poukazujú na to, že sa spomínané mýty udržiavajú s cieľom legitimizovať (resp. zdôvodňovať) kultúrnu prax sexuálneho násillia. V závere ich výskumu však dodávajú, že (primárne u mužov) viera v mýty sexuálneho násillia silne koreluje s nimi vytvoreným indexom „nevraživosti voči ženám“, ale aj s „tradičnými“ predstavami o podriadenej ženskej rodovej role. Autorky ďalej vysvetľujú rodové rozdiely tým, že zatiaľ čo viera v „mýty sexuálneho násillia“ u mužov môže slúžiť na zdôvodnenie sexuálneho násillia, u žien slúži na to, aby popierala individuálnu zraniteľnosť. K podobnému záveru s ohľadom na index „nevraživosti voči ženám“ vo svojom prieskume ďalej prichádzajú Russell a Trigg (2004) či Lonsway, Cortina a Magley (2008).

Už v 80. a 90. rokoch 20. storočia výskumníci a výskumníčky hľadali spojenie medzi predstavami o rodových rolách a predstavami o sexuálnom násillí a obťažovaní. V tomto ohľade sa existujúci výskum sústredil na vnímanie a presvedčenia primárne o ženskej rodovej role. Z výskumov totiž vychádza, že vnímanie sexuálneho obťažovania ovplyvňujú tieto presvedčenia dokonca viac, ako vlastná skúsenosť s obťažovaním alebo násillím (Carmody & Washington, 2001). Napríklad Jensen a Gutek (1982) hovoria o konvenčných ženských rodových rolách ako spojených s pasivitou, submisivitou a strachom. Naproti tomu mužské rodové roly sú spájané s agresivitou či oportunizmom. Truman, Tokar a Fisher (1996) nachádzajú spojenie medzi tým, či sa muži prikláňajú k „tradičným typom maskulinity“ a tým, ako sami podporujú mýty sexuálneho násillia. Kolektív spája predstavy o sexuálnom obťažovaní s tzv. ideológiou maskulinity: „[Ide o] podporovanie a internalizovanie systému kultúrnych predstáv o maskulinite a maskulinných rodových rolách“ (Truman, Tokar & Fisher 1996, s. 556). Vo svojom výskume však poukazujú na to, že dôležitejšími faktormi ako uvedená ideológia maskulinity sú prijateľnosť mýtov znásilnenia a tzv. „anti-feministické názory“ – ide o súbor presvedčení, ktorých spoločným menovateľom je, že predpokladajú prirodzenú submisivitu alebo podriadenosť žien voči mužom.

Výskumníkov a výskumníčky, ktoré sa zaoberali názormi či predstavami o rôznych

⁴Výskumníci a výskumníčky v priestore globálneho severu doteraz vnímali rodové roly ako binárne konštruované v predstavách svojich respondentov a respondentiek.

aspektoch sexuálneho obťažovania, zároveň zaujali aj disparity, ktoré nachádzali medzi svojimi respondentmi a respondentkami (Rotundo, Nguyen & Sackett, 2001). Za najsilnejšiu variabilnú už pred tromi dekadami Fitzgerald a Ormerod (1991) označili samotný rod respondenta/respondentky. Avšak O'Connor a kolektív (2004) vďaka svojmu výskumu zdôrazňujú, že by výskumy mali zohľadňovať faktory, ktoré korelujú s rodom, namiesto toho aby esencialisticky predpokladali, že je rod tým konkrétnym faktorom, ktorý ovplyvňuje presvedčenia a názory. Séria výskumov (viď napr. Hewitt Loy & Stewart, 1984; Pryor, 1985; Konrad & Gutek, 1986; Rubin & Borgers, 1990; Malovich & Stake, 1990; Quinn, 2002; McCabe & Hardman, 2010) napríklad poukazuje na to, že muži respondenti majú tendenciu podhodnocovať závažnosť incidentu obťažovania, ako aj podstatu sexuálneho obťažovania. Toto poznanie výskumníkov a výskumníčky zaujalo už v 80. rokoch. Napríklad Pryor (1985) vo svojich záveroch dodáva, že muži zároveň zriedka nahlasujú skúsenosť so sexuálnym obťažovaním, čo je podľa neho výsledkom stereotypných predstáv o mužskej sexualite v komunitách, v ktorých sa pohybujú. Podobné závery vyvodzujú z výskumov v českom prostredí Křížková (2006), Vohlídalová (2009) i Smetáčková a Pavlík (2011) – ženy sú podľa nich k problému sexuálneho obťažovania citlivejšie a rozhodne menej tolerantnejšie ako muži. Podľa výskumu Křížovej (2006) majú tiež ženy častejšie tendenciu vnímať osobu, ktorá sa sťažuje na sexuálne obťažovanie, ako „normálnu“, a muži zase častejšie vnímajú túto osobu ako „precitliveľú“. Istý vhlad do témy nám ponúka aj Clarke (2020), ktorá sumarizuje výsledky výskumov poukazujúce na to, že muži a ženy majú kvalitatívne iné skúsenosti so sexuálnym obťažovaním – muži zriedkavejšie ako ženy vnímajú sexuálne obťažovanie (nátlak) ako zastrašujúci a sexistické správanie ako degradujúce. Výskum Truman, Tokar a Fischer (1996) však poukazuje na to, že rodovo stereotypné vnímanie a bagatelizovanie sexuálneho obťažovania môže byť v rovnakom pomere prítomné medzi mužmi i ženami. Russel a Trigg (2004) poukazujú na to, že zatiaľ čo medzi mužmi respondentmi a ženami respondentkami často existuje zhoda v scenároch obťažovania *quid pro quo*, častejšie sa ich presvedčenia o tom, že ide o sexuálne obťažovanie, rozchádzajú v prípadoch, ktoré sa nachádzajú v „šedých zónach“ alebo v ambivalentných prípadoch.

Inou kategóriou výskumov sú tie zamerané na predstavy majority o obeti sexuálneho obťažovania, resp. výskumy o tom, akú obeť sexuálneho obťažovania respondenti a respondentky v konkrétnych situáciách považujú za dôveryhodnú. Podľa De Judicibus a McCabe (2001) má zmysel venovať sa predstavám o obetiach sexuálneho násillia a obťažovania, pretože práve tieto predstavy ovplyvňujú to, akým spôsobom bude s obeťami zaobchádzané. Fitzgerald a Ormerod (1991)

zároveň poukazujú na to, že predstavy a vnímanie osoby, ktorá zažila sexuálne obťažovanie, ovplyvňuje u kolektívu to, ako vyhodnocujú jej predchádzajúce správanie – teda názory na to, do akej miery je za incident zodpovedná. Vo výskume Hinze (2004) napríklad do popredia vstupuje predstava o obeti sexuálneho obťažovania ako „precitlivenej“, čím sa upevňuje predstava o sexuálnom obťažovaní ako o „prirodzenej“ súčasť práce, voči ktorej zamestnanci a zamestnankyne nemôžu namietat. Avšak výskum Diekmann a kolektívu (2012) poukazuje na to, ako sa predstavy o obetiach sexuálneho obťažovania môžu meniť podľa toho, koľko a aké informácie o situácii obete a jej motiváciách respondenti a respondentky majú.

Samostatnou kategóriou výskumov sú tie venujúce sa hodnoteniu hypotetických scenárov sexuálneho obťažovania v konkrétnych podmienkach. Z výskumu Vohlídalovej (2015) medzi študentmi a študentkami vysokých škôl napr. vyplýva, že za najvhodnejšie správanie považujú respondenti a respondentky nahlásenie incidentu vedeniu fakulty alebo inému manažmentu. Vohlídalová však zároveň dodáva, že podľa výskumov je práve takéto konanie u obetí obťažovania najzriedkavejšie, naproti tomu, mlčanie je podľa autorky najčastejšia reakcia, voči ktorej sa respondenti a respondentky vyhradzovali veľmi kriticky. Ide teda o diskrepanciu medzi vnímaním abstraktnej a konkrétnej situácie so sexuálnym obťažovaním (Rubin & Borgers, 1990; Smetáčková & Pavlík, 2011).

Výskumy zamerané na prežívanie a vnímanie situácie samotnou osobou, ktorá obťažovanie zažila⁵, sú tiež relevantné. Výskumníci a výskumníčky sa v tomto ohľade venujú otázkam ako sa so skúsenosťou s obťažovaním obet vyrovnáva. Ide o tzv. osobnú orientáciu voči sexuálnemu správaniu (Konrad & Gutek, 1986). Aj u osôb so skúsenosťou so sexuálnym obťažovaním či násilím sa podľa existujúcich štúdií prejavujú mýty sexuálneho násilia či vyvíňovanie páchateľov ktoré vedie ku spochybňovaniu vlastnej situácie či k presvedčeniu, že za správanie môže obet sama (Konrad & Gutek, 1986; Očenášová, 2015; Klimentová, 2015). Ako píše Jensen a Gutek (1982), najčastejšie prístupy sebaobviňovania môžeme rozdeliť do troch kategórií: „moje správanie to vyprovokovalo“ (napr. tým ako som bola oblečená), „moje správanie to privodilo“ (napr. tým, že som tam išla sama), „som typ osoby, ktorej sa takéto veci dejú“. V istom ohľade možno povedať, že sebaobviňovanie obetí sexuálneho obťažovania v mnohých prípadoch môže vyplývať z predstavy, že je obet tá, ktorá musí „strážiť“, či regulovať sexualitu ľudí okolo seba svojím správaním (Collinson & Collinson, 1996; Carmody & Washington, 2001; Hlavka, 2014).

---

⁵Resp. sa sebaidentifikovala ako obet sexuálneho obťažovania.

Aj tu však vstupujú do procesov spracovávaní vlastnej skúsenosti predstavy o rodových rolách. Malovich a Stake (1990) či Hinze (2004) napríklad dôvodí, že ženy, ktoré sa identifikujú ako konzervatívne, zvyknú zriedkavejšie nahlasovať svoje skúsenosti so sexuálnym násilím alebo sú viac tolerantné a vyhýbavé voči incidentom, ktoré sú obťažujúce. Naopak podľa Pryora (1985), osoby, ktoré vykazujú tzv. pro-feministické názory (t. j. flexibilnejšie predstavy o rodových rolách), majú tendenciu častejšie nahlasovať skúsenosti so sexuálnym obťažovaním.

Z horeuvedených výskumov tak vychádza značný vplyv rodových očakávaní a sociálnych hierarchií na to, ako muži i ženy vyhodnocujú závažnosť obťažujúceho správania, či dokonca ako vnímajú obeť obťažovania seba samotné. V podmienkach akademického prostredia sa však tieto hodnotenia a názory spájajú aj so špecifickým charakterom prostredia, čomu sa venuje nasledujúca sekcia.

1.3.4 Špecifiká sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí

Vo svojej monografii venovanej štúdiu sexualit v organizáciách Hearn a Parkin (1995) zdôrazňujú, že akékoľvek štúdium vzťahov a spoločenských štruktúr musí dbať na špecifiká organizačnej kultúry, hierarchií a diskurzov, ktoré v tejto organizácii panujú. Nie sú to však len špecifiká organizačnej kultúry, ktoré je nutné zohľadňovať, ale aj komunitné rodové režimy či diskurzy o rase a etnicite, ktoré v organizáciách naberajú svoju materiálnu podobu vo vzťahoch, očakávaníach a správaní – čím vytvárajú tzv. organizačnú klímu⁶ (Dudová & Uhde, 2006; Townsley & Geist, 2000; Dominick, 2018). V kontexte tejto štúdie tak považujeme za nutné poukázať na štrukturálne a organizačné faktory, ktoré môžu v prostredí vysokoškolského vzdelávania dopomáhať pretrvávaniu sexuálneho obťažovania. Hulin, Fitzgerald a Drasgow (1996) na základe už vtedajších výskumov dôvodia, že ide o najsilnejší faktor výskytu obťažovania. Predchádzajúce výskumy v severoamerickom prostredí poukazujú na to, že sexuálne obťažovanie pretrváva v organizáciách, ktoré ho povoľujú, nemajú nastavené efektívne nástroje riešenia

---

⁶V tomto kontexte vnímame organizačnú klímu ako zdieľané vnímanie nástrojov a politík, praktík a procedúr v organizácii (t. j. prečo existujú, ako ich ľudia prítomní v organizácii vnímajú, ako sú implementované, aké správanie je oceňované, podporované a vylučované). Organizačná klíma je zároveň najsilnejším faktorom, ktorý ovplyvňuje to, či sa sexuálne obťažovanie v organizácii deje (Johnson, Widnall & Benya, 2018).

obťažovania a svojou klímou podporujú rodovú diskrimináciu či iné formy obťažovania alebo násilia (Johnson, Widnall & Benya, 2018). Aj v slovenskom prostredí bola v minulosti oblasť školstva označená za rizikovú – teda za oblasť, v ktorej sa sexuálne obťažovanie objavuje najčastejšie (po veľkoobchode/maloobchode a verejnej správe), (Holubová, 2007; Valkovičová & Kuruc, 2020).

Súčasťou organizačnej klímy je napríklad to, ako veľmi je sexuálne obťažovanie v organizácii tolerované vedením či zamestnancami a zamestnankyňami. Tolerovanie sexuálneho obťažovania v organizačnej štruktúre obsahuje podľa severoamerického výskumu tri elementy (Johnson, Widnall & Benya, 2018), ktoré je nutné zohľadniť pri výskume sexuálneho obťažovania ako organizačnej praxe:

- (1.) Riziko pre osoby, ktoré sa rozhodnú nahlásiť sexuálne obťažovanie (t. j. Obávajú sa negatívnych následkov? Sú v organizácii známe prípady, kedy nahlásenie sexuálneho obťažovania viedlo k potrestaniu jeho obeť?),
- (2.) Sankcie voči osobám, ktoré páchajú sexuálne obťažovanie (t. j. Existuje formalizovaný systém trestania sexuálneho obťažovania? Je tento systém univerzálne platný pre všetkých? Sú sankcie voči sexuálnemu obťažovaniu efektívne?),
- (3.) Obavy, že sťažnosť voči sexuálnemu obťažovaniu nebude braná vážne (t. j. Existuje formalizovaný a efektívny systém nahlasovania sťažností? Je osoba, ktorá nahlasuje sexuálne obťažovanie, chránená a anonymizovaná?).

Výskumná literatúra zdôrazňuje 4 faktory, ktoré prispievajú k páchaniu a netrestaniu sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí (Johnson, Widnall & Benya, 2018):

- (1.) Závislosť študentov a študentiek od svojich vyučujúcich a mentorov/mentoriek pri poskytovaní hodnotenia a v kariérnom napredovaní.
- (2.) Systém meritokracie, ktorý nezohľadňuje sexuálne obťažovanie ako rodovo zaťažený súbor aktov, ktoré ovplyvňujú produktivitu a motiváciu.
- (3.) „Mačistická kultúra“ v niektorých odboroch, v ktorých je tradične zastúpených viac mužov.
- (4.) Neformálne komunikačné štruktúry, cez ktoré cirkulujú informácie o „problematických jedincoch“, a ktoré tiež narúšajú anonymitu osoby, ktorá zažila sexuálne obťažovanie.

Nakoľko je práve organizačná klíma zásadnou pre to, či sa sexuálne obťažovanie v organizácii objaví a či bude pretrvávať, budeme sa týmito faktormi v akademickom

prostredí bližšie zaoberať.

1.3.4.1 Závislosť študentov a študentiek od svojich vyučujúcich a mentorov/mentoriek pri poskytovaní hodnotenia a v kariérnom napredovaní

V kontexte akademického prostredia možno hovoriť o zásadnom usporiadaní rolí a vzťahov v organizácií, ktoré sú charakteristické pevnými hierarchickými štruktúrami, v ktorých sú študenti a študentky často závislé na hodnotení len od jednej osoby. V týchto prostrediach nie je možné namietat voči správaniu a hodnoteniu vyučujúceho/vyučujúcej, či už je to učiteľ/učiteľka alebo vedúci/vedúca záverečnej práce (Malovich & Stake, 1990; Vohlídalová, 2009; Johnson, Widnall & Benya, 2018). Hierarchická organizácia pedagogickej práce v akademických organizáciách je zároveň formálnou podmienkou vzdelávania v priestore strednej a východnej Európy, čo komplikuje riešenie sexuálneho obťažovania (Kolářová, Smetáčková & Pavlík, 2011). Práve v takýchto prostrediach s hierarchickou štruktúrou je vysoko pravdepodobné, že bude k sexuálnemu obťažovaniu dochádzať, keďže sa moc nad študentmi a študentkami (ako aj ich prospechom) sústreď v rukách len malého počtu jedincov (Smetáčková, Pavlík & Kolářová, 2009).

Súčastou vysokoškolského štúdia sú zároveň záverečné hodnotenia a záverečné práce. Napríklad pri príprave záverečnej práce študent/študentka úzko spolupracuje so svojím školiteľom/školiteľkou. Ako taký je vzťah medzi vyučujúcim/vyučujúcou a študentom/študentkou nie len v prípade školenia záverečnej práce, vzťahom formálnej závislosti, keďže vyučujúci určujú študijné pravidlá (Smetáčková & Pavlík, 2011). Ide teda o vzťah medzi zamestnancom/zamestnankyňou organizácie a klientom/klientkou, ktorí od nich závisia (Dudová & Uhde, 2006). Problematické je, ak sa niektoré situácie odohrávajú „za zavretými dverami“, pričom študent/študentka od hodnotenia závisí prevažne práve od tejto jej/jemu nadriadenej osoby. Vohlídalová (2015) tiež na základe hĺbkových rozhovorov problematizuje inštitúciu ústnej skúšky ako priestor a prax, počas ktorej môže dochádzať k sexuálnemu obťažovaniu i násiliu, pričom študent/študentka disponuje minimálnymi nástrojmi v tejto situácii nejakému konaniu namietat. Takéto „izolujúce prostredia“ sú všeobecne problematické pokiaľ študenti/študentky musia napr. plniť úlohy osamote s vedúcim/vedúcou napr. v ateliéroch alebo laboratóriách (Johnson, Widnall & Benya, 2018).

V akademickom prostredí je pomerne bežné, že sú niektorí jedinci tiež považo-

vaní za nenahraditeľných/é. Deje sa to hlavne v prípadoch, ak ide o profesora/profesorku alebo garanta/garantku študijného programu. Hovoríme tu preto o tzv. kultúre „akademických hviezd“, ktorých neetické a inak problematické konanie môže byť v vysokoškolskom prostredí prehliadané, keďže ich prítomnosť je pre kontinuitu organizácie a vzdelávania vnímaná ako nevyhnutná. Obdobne nachádzame takéto zámerné prehliadanie neetického správania aj v zamestnaní, ak ide o zamestnancov s excelentnými pracovnými výsledkami (Dominick, 2018). Vo vysokoškolskom prostredí sa však môžeme stretávať aj s takým rozdelením moci, kde sú zamestnanci/zamestnankyne školy dokonca v silnejšej mocenskej pozícii ako vedenie fakulty/katedry, a teda nepodliehajú jeho autorite (Dudová & Uhde, 2006). V niektorých prípadoch je obťažovanie zo strany „akademickej hviezdy“ trestané až v prípade, ak poruší i iné pravidlá platné na akademickej pôde (Valkovičová & Kuruc 2020). Zároveň môžu mať študenti a študentky, ktoré chcú namietiť proti konaniu takejto osoby pocit, že organizácia bude radšej chrániť svoje záujmy a záujmy „akademickej hviezdy“ pred ich záujmami (Johnson, Widdall & Benya, 2018). V tomto ohľade je nutné zdôrazniť, že sa kolektívne nastavovanie hraníc zásadne odvíja od toho, ako v organizácii koná (a rieši sexuálne obťažovanie) práve vedenie (Dudová & Uhde, 2006).

Difúzia rozhodovacej moci je v tomto prípade nevyhnutná, keďže v hierarchických štruktúrach priamej podriadenosti môžu mať študenti a študentky pocit (často aj na základe predchádzajúcich skúseností iných), že ich sťažnosť voči obťažovaniu k ničomu nepovedie, resp. bude mať negatívne následky na ich prospech/kvalitu života (Vohlídalová, 2015). V takomto prostredí zároveň nie je zvykom spochybňovať osoby nadradené v hierarchickej štruktúre. Podľa výskumu v Českej republike hrozí v takto nastavenom vzťahu „prekračovanie hraníc“, ktoré môže vyústiť k obťažovaniu. Aj samotní študenti a študentky sú obozretné voči takýmto neformálnym vzťahom s vyučujúcimi (Smetáčková & Pavlík, 2011; Smetáčková & Pavlík, 2012). Smetáčková, Pavlík a Kolářová (2009) zároveň problematizujú vzťahy medzi vyučujúcimi a študentmi/študentkami, ktoré podľa nich predstavujú takéto „prekračovanie hraníc“ vo formálnych a hierarchických organizáciách.

Kolářová a kolektív (2011) zároveň zdôrazňujú, že vo vysokoškolskom prostredí môže panovať zdanlivá predstava o rovnosti a autonómii študentov a študentiek – teda predstava, že mocenská nerovnováha v tomto ohľade neexistuje, keďže aj študenti a študentky sú dospelí ľudia, ktorí môžu namietiť proti akémukolvek nepríjemnému konaniu zo strany vyučujúcich. Autorský kolektív však zdôrazňuje, že ide o mylnú predstavu, ktorá neberie v úvahu faktory a bariéry ako vekový rozdiel medzi vyučujúcimi a študujúcimi, no hlavne statusový a mocenský rozdiel

v akademickej organizácii⁷ (viď tiež Rubin & Borgers, 1990; Šaldová, Tupá & Vohlídalová, 2009; Vohlídalová, 2015). V tomto ohľade autorský kolektív namieta voči domnелеj predstave „slobodnej vôle“ študentov a študentiek, ktorá im dáva neobmedzenú schopnosť odmietnuť nechcené správanie. Poukazujú pri tom práve na naratív, ktorý prenáša zodpovednosť za sexuálne obťažovanie na jeho obeť, ktoré sú v hierarchicky podriadenej pozícii: „V tejto súvislosti je často argumentované dospelosťou študujúcich. Skutočnosť, že sú formálne dospelí, je považovaná za záruku toho, že sa vedú a môžu proti nevyžiadanému správaniu ohraďiť. Zároveň je na nich kladená zodpovednosť sa v podobných situáciách brániť“ (Kolářová, Smetáčková & Pavlík, 2011, s. 78). Vohlídalová (2015) a Smetáčková, Pavlík a Kolářová (2009) zároveň zdôrazňujú, že v akademickom prostredí, kde sa udržiava predstava o „slobodnej vôli“ študentov a študentiek a absolútnej zodpovednosti namietat proti neželanému konaniu, zároveň zvyčajne existuje málo možností a nástrojov, ktoré sú študentom a študentkám dostupné na vyrovnávanie sa so situáciou – je to aj pre to, že školy považujú existujúce antidiskriminačné zákony za dostatočné záruky. Avšak ako ďalej dodávajú, napriek tomu, že sú študujúci dospelí ľudia, zodpovednosť za zachovávanie hraníc profesného vzťahu leží jednoznačne na škole, ktorú reprezentujú konkrétni vyučujúci a vyučujúce (Smetáčková, Pavlík & Kolářová, 2009).

Smetáčková, Pavlík a Kolářová (2009) tiež poukazujú na naratív „zvádžajúcej študentky“, ktorý, ako píš, odkláňa pozornosť od nastavenia vysokoškolského prostredia, kde má rozhodujúcu pozíciu a mocenskú prevahu primárne pedagogický zbor a vedenie fakulty, nie študenti a študentky, ktorí sú v tomto prostredí najzraniteľnejšou skupinou (Smetáčková, Pavlík & Kolářová, 2009; Šaldová, Tupá & Vohlídalová, 2009; Kolářová, Smetáčková & Pavlík, 2011). Kolektív českých autorov a autoriek sa tiež venuje otázke vzťahov medzi vyučujúcimi a študentmi/študentkami. Poukazujú na to, že napriek tomu, že ide o konsenzuálny vzťah medzi dvoma osobami, práve tento vzťah je problematizovaný v hierarchickom a nerovnom nastavení akademického prostredia. Poukazujú napr. na vekový a statusový rozdiel medzi takýmito dvoma osobami alebo na to, že takéto vzťahy môžu vytvárať konflikty a nedôveru medzi študentmi a študentkami samotnými, keďže podľa autorov a autoriek ide o konflikt záujmov v organizácii (Smetáčková, Pavlík & Kolářová, 2009).

---

⁷Pri vekovom a statusovom rozdiely medzi vyučujúcimi a študujúcimi zároveň do popredia vystupuje horlivosť, naivita a niekedy aj veľká dôvera voči vyučujúcim, ktorá môže byť zo strany vyučujúcich zneužitá. Vyučujúci a vyučujúce môžu pre študentov a študentky predstavovať neformálne authority, ku ktorým vzhliadajú (Šaldová, Tupá & Vohlídalová, 2009; Smetáčková, Pavlík & Kolářová, 2009; Smetáčková & Pavlík, 2011).

1.3.4.2 Systém a kultúra meritokracie, ktorý nezohľadňuje sexuálne obťažovanie ako rodovo zaťažený súbor aktov, ktoré ovplyvňujú produktivitu a motiváciu

Druhým faktorom, ktorý prispieva k páchaniu a netrestaniu sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí, je systém a kultúra meritokracie. Meritokratický systém prehľbuje predstavu a naratív o tzv. ideálnom pracujúcom/pracujúcej – je to osoba, ktorá sa venuje svojej práci/štúdiu na 100%, konzistentne počas celého svojho života. Podľa Dudovej a Uhde (2006) majú mnohé organizácie tendenciu sledovať svoje vlastné ciele. Autorky zdôrazňujú, že ak organizácia nevníma sexuálne obťažovanie ako niečo čo stojí v jej ceste, nemusí táto organizácia považovať obťažovanie za svoj problém.

Naratív meritokracie v organizácii zvykne byť „rodovo slepý“ – teda nezohľadňuje špecifické problémy a potreby, ktoré ženy môžu zažívať počas svojho života – napr. potrebu odísť na materskú/rodičovskú dovolenku, či stres a negatívny vplyv sexuálneho obťažovania či násilia v práci a na škole (Johnson, Widnall & Benya, 2018). Meritokratický systém zároveň vytvára predstavu o tom, ako má byť v organizáciách udržiavaná profesionalita. Práve od osôb, ktoré zažívajú rodovo motivované obťažovanie alebo diskrimináciu, môže v organizáciách kolektív očakávať, že sa s problémom vysporiadajú profesionálne, a to tak, že naň nebudú upozorňovať (Smetáčková & Pavlík, 2011).

Meritokratický systém hodnotenia nepristupuje k sexuálnemu obťažovaniu ako k rodovo špecifickému problému. Zároveň neakceptuje to, že môže byť produktivita a motivácia študentov a študentiek ovplyvnená práve skúsenosťami so sexuálnym obťažovaním. Podľa van Roosmalen a McDaniel (1999) by malo byť sexuálne obťažovanie v akademickom prostredí vnímané ako sociálne a environmentálne zdravotné riziko spôsobujúce dlhodobý dopad na psychické i fyzické zdravie.

1.3.4.3 „Mačistická kultúra“ a sexizmus v kolektívoch

Výskum sexuálneho obťažovania v prostredí vysokých škôl poukazuje na výskyt obťažovania v prostrediach a disciplínach, kde tradične študuje/učí vyšší počet mužov, a kde prevládajú tzv. androcentrické diskurzy. O „maskulinizovaných kolektívoch“ a organizačnej klíme ako najvplyvnejších faktoroch toho, či v organizáciách dochádza k sexuálnemu obťažovaniu, píše už Hulin, Fitzgerald a Drasgow (1996). Práve v týchto prostrediach je prítomnosť žien považovaná za „atyp-

ickú“, či dokonca nežiadúcu, čo môže viesť k ich vytláčaniu z prostredia aj praxou sexuálneho a rodovo motivovaného obťažovania či diskriminácie (Vohlídalová, 2009; Šaldová, Tupá & Vohlídalová, 2009). Môže ísť napríklad o také študijné kolektívy, kde sú muži i dokonca ženy v kolektíve presvedčené, že toto konkrétne povolanie/odbor nie je vhodný pre ženy. Okrem toho pracovné kolektívy, v ktorých je dominantné množstvo mužov, môžu tiež klásť väčší dôraz na maskulínne kvality ako moc, sila, dominancia, agresivita alebo súťaživosť – v týchto mužských komunitách môžu ženy pôsobiť ako narušiteľky “mužských hodnotových klubov” (McDonald, 2012). V týchto prostrediach je zároveň pravdepodobné, že bude častejšie dochádzať k tzv. horizontálnemu sexuálnemu obťažovaniu – teda zo strany osôb s rovnakým statusom (napr. medzi študentmi/študentkami navzájom) (Lovaš & Vasková, 2014). Je tiež nutné zdôrazniť, že aj akademické oblasti, do ktorých už začali prenikať ženy, môžu ešte prechovávať „maskulinizované“ praktiky a organizačnú kultúru (Johnson, Widnall & Benya, 2018).

Existujúci výskum poukazuje na to, že ak je v organizácii rozšírené sexuálne obťažovanie alebo rodovo motivované obťažovanie, mladí ľudia, ktorí do tohto prostredia vstupujú, bývajú už od začiatku socializovaní tak, aby takéto praktiky prijali a pokračovali v nich (Fasting, Brackenridge & Walseth, 2007; Johnson, Widnall & Benya, 2018). Rutinnosť a zakorenenosť sexuálneho obťažovania v organizáciách môže byť v mnohých kolektívoch rutinizovanou sociálnou praxou (Pryor, 1985; Hearn & Parkin, 1995; Collinson & Collinson, 1996; Pryor, Lavite & Stoller, 1993). Ako píše De Judicibus a McCabe (2001, s. 2016): “V prostredí s vysokým stupňom sexualizovaného správania, ktoré je spoločensky akceptované, môžu ľudia interpretovať potenciálne obťažujúce správanie ako normálne interakcie. Osoba, ktorá namietla toto inými normalizované správanie, môže v takýchto prostrediach zažívať značné problémy.”

Tzv. rodové režimy sú materiálne i diskurzívne štruktúry, ktoré vplývajú na to, akým spôsobom sa sexuálne obťažovanie i násilie v organizáciách deje, no majú vplyv aj na to, ako sú posudzované jednotlivé sťažnosti a ako vedenie organizácie pristupuje k osobám, ktoré sa na obťažovanie rozhodnú sťažovať. V niektorých vedných odboroch môžu rodové režimy vystupovať na povrch v podobe rodovej diskriminácie a rodovo motivovaného obťažovania, prejavujú sa však aj tým, ako veľmi otvorené tieto štruktúry sú pre ženy i mužov, aká je ich šanca na kariérny postup (napr. na doktorandské štúdium) a ako môžu byť ženy i muži umlčivani práve pre svoj rod (Šaldová, Tupá & Vohlídalová, 2009; Lombardo & Bustelo 2021).

Z tohto pohľadu sa v rôznych vedných oblastiach nemusí naplňať predpokladaný scenár, kedy je študentka obťažovaná vyučujúcim. Naopak, výskum v Českej republike preukázal, že rodovo motivovaného obťažovania a rodovej diskriminácie sa môžu dopúšťať aj vyučujúce ženy na svojich študentoch (Vohlídalová, 2009). Ako píše Smetáčková a Pavlík (2011, s. 370): „Rodové obťažovanie využíva rodové stereotypy, a prehlbuje tak polarizáciu žien/femininity a mužov/maskulinity. Sexuálna pozornosť stavia ženy (eventuálne i mužov) do pozície sexuálnych objektov, a tým zneviditeľňuje ich ďalšie charakteristiky relevantné pre dané prostredie (napr. študijné dispozície a výkony) a odoberá im časť zodpovednosti za vlastnú aktivitu (vystižnejšie self-efficacy).“

1.3.4.4 Neformálne komunikačné štruktúry v akademickom prostredí

Akademické prostredie a prostredie vyššieho vzdelávania môže vytvárať organizačnú klímu, v ktorej sa sexuálne obťažovanie udržiava ako „otvorené tajomstvo“ (Botti et al., 2019). V tejto klíme sú (zvyčajne častejšie) medzi študentkami i študentmi informácie o „problematických osobách“ dostupné cez neformálne sieťovanie. Aj keď je sexuálne obťažovanie v organizácii otvoreným tajomstvom, k sankcionovaniu obťažovania už ďalej nedochádza (Johnson, Widnall & Benya, 2018).

Na druhej strane však systém „šepkajúcich sietí“ môže ovplyvniť to, či sa osoba so skúsenosťou so sexuálnym obťažovaním, rozhodne podať sťažnosť (Johnson, Widnall & Benya, 2018). Práve štruktúry zdieľania informácií, ktoré nie sú bezpečné a nedokážu napr. ochrániť anonymitu sťažovateľa/sťažovateľky v organizácii, vedú k tomu, že sa obeť obáva o svoje pôsobenie v kolektíve, či dokonca mimo neho (Dominick, 2018) – napr. na celej univerzite alebo vo svojom vednom odbore.

Neformálne komunikačné štruktúry akademického prostredia spolu s ostatnými tromi faktormi prispievajú k pretrvávaniu sexuálneho obťažovania na akademickej pôde. Sexuálne obťažovanie ako také obmedzuje právo študentov a študentiek na podporujúce, bezpečné a rešpektujúce prostredie, v ktorom by sa mali rozvíjať a nadobúdať vedomosti (Witkowska & Menckel, 2005).

1.3.5 Vedecká literatúra o prevencii sexuálneho obťažovania

Väčšinu súčasných zahraničných programov zameraných na prevenciu sexuálneho násillia a obťažovania v prostredí vysokých škôl možno rozdeliť do troch všeobec-

ných typov (Bellis, 2020):

- (1) programy, ktoré sa sústredia na vzdelávanie a zvyšovanie povedomia o predmetnej problematike. Sú adresované širokému okruhu osôb pohybujúcich sa vo vysokoškolskom prostredí, vrátane potenciálnych páchatelov sexuálneho násillia a obťažovania. Snažia sa u nich odbúravať mylné presvedčenia o sexuálnom násillí a obťažovaní, edukovať o význame súhlasu (consent) pri sexuálnych aktivitách, zvyšovať empatiu k obetiam sexuálneho násillia a obťažovania a tak prispieť k žiadúcej zmene postojo v a správania sa.
- (2) programy, ktoré potenciálnym obetiam ponúkajú stratégie znižovania rizika viktimizácie alebo sebaobrany. Tieto programy sa takmer výhradne zameriavajú na ženy vo vysokoškolskom prostredí. V ich obsahu sa zvyčajne kombinujú informácie o potenciálnych rizikových faktoroch spojených so sexuálnou viktimizáciou spolu s tréningom verbálnych a fyzických zručností sebaobrany. Hoci výskumné dáta potvrdzujú efektivitu takýchto preventívnych programov (napr. Senn et al., 2017), sú zároveň považované za kontroverzné, pretože bremeno zodpovednosti za zmenu správania a vlastnú ochranu kladú na ženy (Bellis 2020).
- (3) programy, ktoré vysvetľujú príčiny tzv. efektu prizeraúcich (bystander effect)⁸ a učia stratégie ako intervenovať voči sexuálnemu násilliu a obťažovaniu. Vychádzajú z premisy, že ľudia väčšinou nie sú páchatelmi alebo obeťami, ale nachádzajú sa v ich sociálnom okolí a majú množstvo príležitostí intervenovať.⁹ Intervenciou vytvárajú kultúru, v ktorej je obťažujúce

---

⁸Efekt prizeraúcich (prekladaný aj ako efekt okolostojacich) opisuje jav, kedy ľudia neposkytujú potrebnú pomoc osobe v núdzi. Ich pasivita môže byť podmienená rôznymi faktormi, vrátane napr. nesprávnej interpretácie situácie; domnienky, že pomoc nie je potrebná; pocitom rozptýlenej zodpovednosti, ak sa v prostredí nachádza viacero ľudí, ktorí by potenciálne mohli zasiahnuť; strachom z nesprávneho zásahu; obavou z nebezpečenstva, ktoré by človeku mohlo hroziť v prípade, že by sa rozhodol intervenovať, a podobne (Slaměník & Janoušek, 2019).

⁹Dôležité je, aby si všimli problémovú situáciu, interpretovali ju ako problémovú, uvedomili si osobnú zodpovednosť za to, aby nejakým spôsobom intervenovali, rozhodli sa intervenovať a následne aj konali. Intervencie môžu byť priame aj nepriame; môžu sa týkať páchatelov, osôb, ktoré sú terčom konania páchatelov, alebo iných ľudí, ktorí sú nablízku; môžu sa objaviť pred, počas alebo po problematickom incidente. Napr. bystanderi sa môžu odhodlať priamo konfrontovať osoby, ktoré sa dopúšťajú obťažovania; môžu pomôcť osobám, ktoré sú terčom obťažovania vzdialiť sa zo situácie; alebo môžu nepriamo pomôcť tým, že nájdu niekoho iného, kto zaintervenuje (napr. priateľa obťažovanej osoby alebo nejakú autoritu). V preventívnych programoch si osvojujú zručnosti a spôsobilosti nevyhnuté k tomu, aby v reálnej situácii dokázali intervenovať (Johnson, Widnall & Benya, 2018).

správanie chápané ako anomália a nie ako norma (Banyard, 2015; McMahon et al., 2019). V prostredí vysokých škôl a univerzít sú takéto tréningy najčastejšie adresované študentom a študentkám. Podľa výskumov majú tí, ktorí ich absolvujú (v porovnaní s tými, ktorí ich neabsolvujú) viac postojov a presvedčení prispievajúcich k odhodlaniu intervenovať a s väčšou pravdepodobnosťou aj intervenujú voči sexuálnemu násiliu a obťažovaniu (Jouriles et al., 2018).¹⁰ Hoci nie je jasné, či tieto tréningy sú rovnako efektívne aj u zamestnancov a zamestnankyň vysokých škôl a univerzít, považujú sa za nádejné a vysoko odporúčané (Johnson, Widnall & Benya, 2018). Univerzity, v ktorých sa tento typ preventívnych programov aplikuje, majú (v porovnaní v tými, ktoré ich neaplikujú), nižší výskyt sexuálneho násillia a obťažovania (McMahon et al., 2019).¹¹

Výskumy efektivity preventívnych programov zameraných na problematiku sexuálneho násillia a obťažovania v prostredí vysokých škôl ukazujú, že ich pozitívny efekt sa dostaví s väčšou pravdepodobnosťou vtedy, ak:

zodpovedajú socio-ekologickému modelu prevencie (DeGue et al., 2014; Kafonek & Richards, 2017). V kontexte tohto modelu sa zdôrazňuje, že faktory, ktoré napomáhajú alebo bránia výskytu sexuálneho násillia a obťažovania sa nachádzajú na rôznych úrovniach, ktoré sú vzájomne prepojené. Tieto úrovne zahŕňajú jednotlivcov, ich vzťahy a ich fyzické, sociálne a kultúrne prostredie. Stratégia prevencie by preto mala byť komplexná a ponúkať široké spektrum aktivít, s jednotným posolstvom nulovej tolerancie voči akýmkoľvek formám sexuálneho násillia a obťažovania. Posolstvo prevencie by sa malo kontinuálne šíriť nielen prostredníctvom preventívnych školení v malých skupinách, ale aj cez sociálno-marketingovú kampaň¹², rôzne podujatia v priebehu celého akademického roka a

¹⁰Na zistenie toho, ktoré typy intervencií sú najúspešnejšie, je potrebný ešte ďalší výskum (McMahon et al., 2019).

¹¹Hoci preventívne programy zamerané na posilňovanie intervenčného potenciálu tzv. bystanderov vznikli v USA, ukazujú sa ako aplikovateľné aj v Európskom prostredí, po starostlivom zohľadnení sociálnych, kultúrnych, ekonomických, politických, náboženských a historických kontextov, prispievajúcich k sexuálnemu násiliu a obťažovaniu v jednotlivých Európskych krajinách. V tomto zmysle je potrebné prispôbiť školiace materiály tak, aby oslovovali a boli blízke životu zamýšľaných cieľových skupín (Fenton & Mott, 2017). O tom, že tieto programy sa využívajú aj v Európe (napr. v Anglicku a Švédsku), svedčia napr. aj dáta uvádzané na webovej stránke amerického centra na výskum inovácií v oblasti prevencie (Prevention Innovations Research Center, 2021).

¹²Jednu z takýchto sociálno-marketingových kampaní (s názvom Know Your Power® - v preklade Poznaj svoju moc), vyvinuli vedci a vedkyne z University of New Hampshire. Kam-

samozrejme aj prostredníctvom webstránky¹³ vysokej školy / univerzity.

sú obsahovo prispôsobené cieľovej skupine: Pri príprave preventívnych programov je potrebné zohľadňovať špecifiká rôznych cieľových skupín, teda študentov a študentiek¹⁴; vyučujúcich; ostatných zamestnancov a zamestnankýň vysokej školy/univerzity; a osôb vo vedúcich pozíciách (Johnson, Widnall & Benya, 2018). Zároveň treba prihliadať na špecifické riziká a potreby rôznorodej populácie vysokoškolských študentov a študentiek, osobitne LGBTQ a rasových alebo etnických menšín (Kafonek & Richards, 2017).

majú dostatočný rozsah: Preventívne tréningy by mali trvať viac než štyri hodiny (Kalinowski et al. 2013), optimálne až šesť hodín (Jouriles et al., 2018). Ak sú krátke a navyše jednorazové nevedú k dlhodobej zmene presvedčení, postojo a správania (DeGue et al., 2014; Jouriles et al., 2018).¹⁵ Preventívne programy, ktoré majú dlhšie trvanie a pozostávajú z viacerých stretnutí, sú efektívnejšie než kratšie programy. Na udržanie pozitívneho efektu preventívnych programov sú navyše potrebné nadväzujúce (follow-up) alebo posilňovacie (booster) stretnutia (McMahon et al., 2015, 2019; Kafonek & Richards, 2017; Jouriles et al., 2018). Zmena

---

paň pozostáva zo série obrázkov, ktoré zobrazujú realistické a podnetné scenáre, zdôrazňujúce dôležitú úlohu všetkých členov komunity pri ukončení sexuálneho a interpersonálneho násillia a obťažovania (Prevention Innovations Research Center, 2021).

¹³Informácie týkajúce sa problematiky sexuálneho násillia a obťažovania by mali byť ľahko dostupné (v online forme), dobre viditeľné (ich vyhľadanie by nemalo byť užívateľsky náročné), zrozumiteľné a umožňujúce rýchlu orientáciu v možnostiach a postupoch riešenia a zdrojoch pomoci (Smolovic-Jones et al., 2013; Streng & Kamimura, 2015; Lund & Thomas, 2015; Lee & Wong, 2019). Informáciám týkajúcim sa predmetnej problematiky by vysoké školy/univerzity mali na svojich webstránkach vyhradiť jednu centralizovanú oblasť, aby sa zaistila konzistentnosť a správnosť poskytovaných informácií a zároveň aby sa redukovala frustrácia a únava spojená s online vyhľadávaním relevantných informácií (Lund & Thomas, 2015).

¹⁴Zistenia týkajúce sa zloženia skupiny naznačujú, že poskytovanie rôznych typov bystander programov pre mužov a ženy nie je potrebné – je totiž pravdepodobné, že študenti a študentky sa ocitnú v situáciách, keď v záujme prevencie sexuálneho násillia a obťažovania budú musieť interagovať s mužmi aj ženami. Výcvik študentov a študentiek v prirodzene sa vyskytujúcich rovesníckych skupinách môže tiež napomáhať vytváraniu a rozširovaniu nových skupinových noriem týkajúcich sa reagovania bystanderov voči sexuálnemu násilliu a obťažovaniu (Jouriles et al., 2018). Zároveň ale treba podotknúť, že niektoré preventívne programy sa zameriavajú osobitne na mužov a poukazujú na rodové stereotypy a kultúrne koncepcie „maskulinity“ a „femininity“, ktoré môžu podporovať sexuálne násillie a obťažovanie. Vzhľadom na to, že väčšinu sexuálneho násillia páchajú muži, čoraz viac sa zdôrazňuje význam ich zaangažovania do preventívneho úsillia (McMahon et al., 2019).

¹⁵Takéto prístupy môžu byť užitočné ako jedna zo zložiek komplexnej stratégie; no ak sú aplikované ako jediná alebo primárna stratégia prevencie, neprispievajú k zníženiu výskytu sexuálneho násillia a obťažovania (DeGue et al., 2014).

postojov voči sexuálnemu násiliu a obťažovaniu môže byť posilnená aj vtedy, ak na preventívne programy realizované formou workshopov v malých skupinách nadväzuje celouniverzitná či celofakultná sociálno-marketingová kampaň (Banyard et al., 2018).

využívajú viacero metód a foriem učenia: Pasívne metódy učenia (ako napr. vypočutie prednášky, pozretie filmu) sú menej efektívne než interaktívne metódy. Preventívne programy by preto mali obsahovať participačné aktivity (ako napr. diskusia, písomné cvičenia, hranie rolí) (Kalinowski et al., 2013; DeGue et al., 2014; Kafonek & Richards, 2017). Využívanie participatívnych metód sa ukazuje ako dôležité aj pri diseminácii inštitucionálnej politiky (smernice) týkajúcej sa prevencie sexuálneho násillia a obťažovania. Študenti a študentky, ktorým bola smernica prečítaná v triede a následne mali možnosť o nej diskutovať, vykazovali výraznejšie pozitívne zmeny v postojoch a vedomostiach než tí, ktorým smernica predstavená nebola, alebo ktorým bola iba prečítaná (Potter et al., 2016). Pozitívny efekt preventívnych aktivít sa posilňuje aj vtedy, ak je rovnaké posolstvo komunikované prostredníctvom rôznych formátov podujatí (DeGue et al., 2014) – napr. prednášky expertov a expertiek venujúcich sa výskumu problematiky sexuálneho násillia a obťažovania; prednášky osôb z radov pomáhajúcich profesií, prednášky osôb, ktoré zažili sexuálne násillie alebo obťažovanie; divadelné predstavenia dotýkajúce sa predmetnej témy (Kafonek & Richards, 2017). Hoci niektoré analýzy uvádzajú, že preventívne programy sú účinnejšie ak sa realizujú prezenčnou formou (face to face) (Kalinowski et al., 2013; Katz & Moore, 2013), novšie dáta poukazujú na to, že rovnako efektívne môžu byť aj online formy prevencie (Kleinsasser et al. 2015; Jouriles et al., 2018).¹⁶ Využívanie digitálnych možností vzdelávania navyše robí prevenciu sexuálneho násillia a zneužívania široko dostupnou a zároveň menej organizačne náročnou a finančne nákladnou (Thomas-Card & Eichele, 2016; Kafonek & Richards, 2017; Jouriles et al., 2018). K inovatívnym a životaschopným spôsobom prevencie sexuálneho násillia a obťažovania patria aj počítačové hry (Jozkowski & Ekbis, 2015).

osoby, ktoré implementujú preventívne programy, disponujú primeranými vedomosťami a spôsobilosťami: Mali by sa vyznačovať nielen odbornou kompetenciou vo vzťahu k problematike sexuálneho násillia a obťažovania, ale aj oddanosťou preventívnej práci, emočnou stabilitou, vnímavosťou a schopnosťou efektívne nadviazať kontakt s adresátmi a adresátkami preventívnych programov (DeGue et al., 2014; Kafonek & Richards, 2017). Je tiež dôležité, aby boli istené dostatoč-

¹⁶Na odhalenie toho, ktoré prvky online programov sú najefektívnejšie a vedú k trvalej zmene, je potrebný ďalší výskum (McMahon et al., 2019).

nou podporou a supervíziou (Kafonek & Richards, 2017). Metaanalýza efektivity tréningov zameraných na prevenciu sexuálneho obťažovania ukázala, že pozitívny efekt sa zvyšuje pokiaľ tréning vedie supervízor/ka alebo externý/á expert/ka (Kalinowski et al., 2013). Pokiaľ ide o programy, ktoré sa zameriavajú na intervenčný potenciál okolostojacich (bystanders) študentov a študentiek, podľa výskumov ich efektivita nie je ovplyvnená statusom facilitátora/rky. Takéto programy môžu byť teda úspešne realizované aj rovesníkmi a rovesníčkami študentov a študentiek, pokiaľ sú adekvátne vyškolení na rolu facilitátorov a facilitátoriek skupín (Jouriles et al., 2018). Vyškolení lídri z radov rovesníkov sa osvedčili aj v programoch prevencie sexuálneho násillia adresovaných špeciálne vysokoškolským študentom. Podľa výskumov môžu byť takíto lídri efektívni pri korigovaní mýtov o sexuálnom násillí a jeho prevencii a pri komunikovaní a propagovaní prosociálneho správania (Stein, 2007; Foubert et al., 2010).

Odporúča sa, aby vysoké školy a univerzity implementovali také preventívne programy, ktoré sú vedecky overené (DeGue et al., 2014). V tomto ohľade predstavuje unikátnu iniciatívu webový portál „Culture of Respect“¹⁷, ktorý obsahuje zoznam (v angličtine) dostupných preventívnych programov zameraných na problematiku sexuálneho násillia.

Bez ohľadu na to, aké preventívne programy sa v prostredí vysokých škôl a univerzít aplikujú, je vždy potrebné dbať na ich evaluáciu. Evaluácia je nevyhnutná k tomu, aby sa zistilo, či program dosahuje zamýšľané ciele (Johnson, Widnall & Benya, 2018; DeGue et al., 2014; Thomas-Card & Eichele, 2016; Kafonek & Richards, 2017). Potreba evaluácie sa vzťahuje aj na rôzne zložky intervencie voči sexuálnemu násilliu a obťažovaniu. V tomto ohľade je dôležité získať najmä spätnú väzbu od obetí a v prípade potreby urobiť nápravu v zaužívaných inštitucionálnych intervenčných postupoch alebo preventívnych programoch (Culture of Respect, 2014).

---

¹⁷Dostupné na: <https://cultureofrespect.org/programs-and-tools/matrix/>. V zozname možno vyhľadať programy podľa stupňa ich vedeckého overenia, podľa formátu (online kurz, prezenčná forma workshopu, prezentácia, marketingová kampaň) a podľa cieľových skupín. O každom programe v zozname sa po jeho rozkliknutí možno dočítať podrobnejšie informácie. V zozname sa aktuálne (apríl 2021) nachádza 14 preventívnych programov, ktoré sú vedecky overené, čo znamená, že ich efektivita bola potvrdená výskumami s precíznou metodológiou zahŕňajúcou okrem experimentálnej skupiny aj kontrolnú skupinu skúmaných osôb. Okrem toho zoznam obsahuje 40 programov, pri ktorých výskumnom overovaní neboli použité kontrolné skupiny, ich výsledky však vyzerajú sľubne. Napokon je v zozname ešte ďalších 12 programov, u ktorých zatiaľ chýbajú dôkazy o tom, že sa ich realizáciou darí dosahovať stanovené učebné ciele (predpokladá sa však, že sú efektívne, pretože sa opierajú o solídnu teóriu a predošlé výskumy).

Aby bol preventívny program efektívny, inštitúcia by mala vyvinúť úsilie, aby adresátov a adresátky programu motivovala k účasti na ňom; pokiaľ sa programu prevencie zúčastňujú z povinnosti, jeho pozitívny dopad je limitovaný (Johnson, Widnall & Benya, 2018). Dôležité je aj načasovanie preventívnych programov; napr. noví študenti a študentky sú počas prvých týždňov na akademickej pôde zaplavení množstvom informácií, a teda program prevencie sexuálneho obťažovania by nemal byť časovo zasadený do tohto ich orientačného obdobia (Kafonek & Richards, 2017).

Je dôležité, aby sa v rámci preventívnych aktivít a opatrení (vrátane inštitucionálnych smerníc prevencie) jasne komunikovalo aké správanie sa považuje za neprimerané (informácie o spektre foriem sexuálneho obťažovania) (Klein & Martin, 2019), ako aj to, aké správanie je žiadúce (štandardy správania) (Johnson, Widnall & Benya, 2018).

Aby programy prevencie nežiadúcich sexuálnych zážitkov v univerzitnom prostredí boli efektívne, z pohľadu osôb, ktoré zažili násilie alebo obťažovanie, resp. preživších (survivors), mali by obsahovať podrobnosti o postupe podávania sťažností a o tom, čo možno očakávať, keď sa preživší rozhodnú prípad nahlásiť; mali by obsahovať aj zmienky o pozitívnych skúsenostiach s ohlásením prípadu a svedectvá o tom, ako im to pomohlo (ak sa totiž nevie, či niekto už využil existujúce zdroje pomoci, prispieva to k zdráhaniu prípad ohlásiť) (Sabri et al., 2019). Podľa preživších mužov je dôležité, aby v preventívnych programoch zazneli rodovo-inkluzívne posolstvá, zmierňujúce stigma okolo mužov, ktorí sa stanú obeťami sexuálneho obťažovania (Sabri et al., 2019). Preživší taktiež odporúčajú, aby tréningy bystander intervencie učili študentov a študentky ako najlepšie reagovať v prípade, ak sa im ich rovesníčka či rovesník zdôverí o skúsenosti so sexuálnym násilím alebo obťažovaním (Sabri et al., 2019).

Súčasťou na poznatkoch založených stratégií prevencie sexuálneho násillia a obťažovania v prostredí vysokých škôl má byť aj tzv. traumou-informovaný prístup. Keďže medzi adresátmi a adresátkami preventívnych programov sa môžu nachádzať aj obeť či preživší, je dôležité sa o problematike sexuálneho násillia a obťažovania vyjadrovať citlivo (Dills et al., 2016). Pri intervenčných aktivitách je potrebné s obeťami komunikovať tak, aby sa minimalizovalo riziko ich retraumatizácie.¹⁸ Pracovníčky a pracovníci vysokých škôl/univerzít by mali

---

¹⁸Retraumatizácia je spojená s akoukoľvek situáciou alebo prostredím, ktoré doslova či symbolicky pripomínajú traumatizovanej osobe prežitú udalosť a môžu v nej tak vyvolávať bolestné pocity, ochromenie i búrlivé reakcie spojené s pôvodnou traumou. Správanie zamestnancov a

byť školení v tom, ako čo najcitlivejšie reagovať voči obetiam, ktoré prípad sexuálneho obťažovania nahlásia; mali by sa predovšetkým zdržať obviňujúcich alebo hodnotiacich otázok, ktoré prispievajú k distresu obetí, oslabujú ich dôveru v systém, a narúšajú ich kapacitu vypovedať o prežitých udalostiach (Dills et al., 2016; White House Task Force, 2014; Sabri et al., 2019).

Dôležitou súčasťou prevencie je aj ponuka palety riešení situácie, keď už k sexuálnemu obťažovaniu došlo. Vzhľadom na skutočnosť, že obeť sa môžu z rôznych dôvodov zdráhať nahlásiť prípad obťažovania a vyhľadať pomoc, vedci a vedkyne hľadali spôsoby ako čo najefektívnejšie pomôcť obetiam v tomto štádiu. Výskumné poznatky viedli k vyvinutiu unikátneho online systému na nahlasovanie prípadov sexuálneho obťažovania, ktorý dostal označenie CALLISTO¹⁹ (Lilley & Moras, 2017; Rajan et al., 2018). Vychádza z premisy, že obeť môžu byť ochotnejšie nahlásiť incident sexuálneho obťažovania, pokiaľ vedia, že aj iné obeť prehovorili. Online systém nahlasovania preto ponúka funkciu, vďaka ktorej možno detekovať jedincov, ktorí sa sexuálneho obťažovania dopustili, opakovane. Ak obeť v online nahlasovacom systéme označí osobu páchatela/páchateľky menom a zároveň uvedie ďalšie údaje, ktoré ho/ju nezameniteľne identifikujú (napr. telefónne číslo alebo profil na sociálnych sieťach) a v systéme Callisto sa už nachádza hlásenie na rovnakého páchatela či páchatelku, obeť je o tom upovedomená a zároveň nasmerovaná na poradcu/poradkyňu, s ktorou môže prediskutovať ďalšie možnosti postupu. Zdokumentovanie incidentu môže byť užitočné vždy, bez ohľadu na to, či a kedy sa obeť rozhodne podniknúť vo veci ďalšie kroky. Výhodou systému Callisto je, že obetiam dáva do rúk kontrolu nad tým, kedy sa informácie o incidente posunú univerzite. Univerzitám zas poskytuje dáta o tom, koľko incidentov sexuálneho obťažovania bolo v elektronickom systéme zaznamenaných, hoci neboli formálne oznámené. Podľa štatistických údajov je u obetí sexuálneho obťažovania, ktoré použili web stránku Callisto, 5-krát vyššia pravdepodobnosť, že incident ohlásia (než u obetí, ktoré stránku Callisto nenavštívia) a zároveň tak urobia 3-krát rýchlejšie (Johnson, Widnall & Benya, 2018).

Ďalšou unikátnou a výskumne podloženou iniciatívou na poli prevencie sexuál-

zamestnankýň môže napríklad pre obeť predstavovať obdobu dynamiky, ktorá bola súčasťou jej predošlej traumatickej skúsenosti, zvlášť v prípadoch interpersonálneho násillia. Vo všetkých podobách, od celkom zjavných až po nenápadné, môže mať retraumatizácia závažný dopad na priebeh intervencie, stav obeť a jej ochotu k spolupráci (Klepáčková et al., 2020, s. 34).

¹⁹Dostupné na: <https://www.mycallisto.org/>. Callisto systém ponúka obetiam taktiež repertoár zdrojov obsahujúcich informácie dôležité pre zorientovanie sa v situácii a v možnostiach jej riešenia. Callisto funguje ako nezisková organizácia, nezávislá od systému univerzít a vysokých škôl; jej nahlasovali systém aktuálne využíva v USA trinásť univerzít.

neho násilia a obťažovania je platforma s názvom uSafeUS®, zahŕňajúca mobilnú aplikáciu (pre Apple alebo Android) a online nástroje umožňujúce poverenému administrátorovi/administrátorke z univerzity posilať študentom a študentkám správy na ich mobilné telefóny. Interaktívne črty aplikácie pomáhajú študentkám a študentom opustiť nepríjemné alebo riskantné situácie (napr. umožnia používateľke/používateľovi spustiť falošný telefónny hovor alebo správu od spolubývajúcej, ktorá sa vymkla, od rodiča, ktorý sa zastavil na návštevu, atď.) Aplikácia uSafeUS poskytuje obetiam a ich spojencom (napr. potenciálnym náhodným svedkom a svedkyňiam či osobám, ktorým sa obeť z dôveria) taktiež rýchle a aktuálne informácie o sexuálnom násilí a dostupných zdrojoch pomoci. Pokrok v technológiách, vrátane takýchto mobilných aplikácií, poskytuje nové spôsoby ako ľahko rozširovať študentom a študentkám informácie týkajúce sa prevencie a intervencie v prípadoch sexuálneho násilia a obťažovania a robiť ich dostupnými rýchlo, v momente keď ich potrebujú (Potter et al., 2020; Prevention Innovations Research Center, 2019).

1.3.6 Nedostatky v doterajšom poznaní a cieľ výskumu IVPR

Sexuálne obťažovanie je v slovenských podmienkach súčasťou antidiskriminačného zákona už vyše dekádu, avšak skúmanie tohto fenoménu v podmienkach slovenských vysokých škôl predpokladá vysokú latenciu (Holubová, 2007; Valkovičová & Kuruc, 2020). Akékoľvek výskumné zámery tiež narážajú na doterajší nedostatok vedeckého poznania a aktuálnych dát o skúsenostiach i názoroch študentov a študentiek. V ostatnom čase bol medzi študentmi a študentkami vysokých škôl realizovaný prieskum To dá rozum, ktorý poukázal na časté neetické správanie zo strany vyučujúcich. Z dát vyplýva, že sa s ponížením zo strany vyučujúcich stretol aspoň raz každý druhý študent/študentka²⁰. Aktuálnejšie dáta, ktoré by sa priamo venovali skúsenostiam so sexuálnym obťažovaním, však zbierané neboli.

V severoamerickom priestore podnietilo záujem o tému obťažujúceho správania silné ženské/feministické hnutie, ako aj záujem súdov, ktoré sexuálne obťažovanie posudzovali ako neférové zaobchádzanie na základe pohlavia, resp. rodu. Na Slovensku nedochádza k vyhľadávaniu spravodlivosti cez tieto prostriedky a preto sa otvára otázka, aká je situácia na slovenských vysokých školách.

---

²⁰Dáta pochádzajú z privátneho datasetu iniciatívy To dá rozum. Dáta boli získané osobnou komunikáciou s tímom 16.8.2019.

Vďaka početným zahraničným výskumom zameraným na problematiku sexuálneho obťažovania v prostredí vysokých škôl a univerzít disponujeme naakumulovaným poznaním o charaktere a potenciálnych následkoch tohto nežiaduceho javu. V slovenskom prostredí sa však dosiaľ nerealizoval výskum, ktorý by mapoval prevalenciu rôznych skúseností s obťažujúcim správaním, ani výskum, ktorý by umožňoval porovnať, či obdobnými následkami trpia aj osoby, ktoré sexuálne obťažovanie zažili na pôde slovenských vysokých škôl a univerzít. Cieľom nášho výskumu je vyplniť túto medzeru v poznaní s využitím dostupných teoretických a metodologických poznatkov. Zaujímá nás, s akým správaním majú študenti a študentky na slovenských vysokých školách skúsenosti, a kto sa obťažujúceho správania dopúšťa. V neposlednom rade chceme tiež zistiť, ktoré následky prevažujú a akými faktormi sú podmienené.

Zároveň máme ambíciu v medziach tohto výskumného projektu odpovedať na otázku, v akej miere obeť sexuálneho obťažovania vyhľadávajú pomoc, komu sa zdôverujú, čo ich od vyhľadania pomoci odrádza, či sa ich prípady oficiálne riešia. Zaujímá nás bude aj to, či sa respondenti a respondentky cítia byť zo strany vysokej školy/univerzity dostatočne informovaní/é o problematike sexuálneho obťažovania; či očakávajú od vysokej školy/univerzity prijatie opatrení zameraných na prevenciu sexuálneho obťažovania; nakoľko sú vnímaví/é či citliví/é voči rôznym formám sexuálneho obťažovania; v akej miere sa stotožňujú s rôznymi stereotypmi o predmetnej problematike. Zistenia tohto druhu budú významné z hľadiska budúceho kreovania efektívnych stratégií prevencie sexuálneho obťažovania v prostredí našich vysokých škôl a univerzít.

Chapter 2

Metodika výskumu

Výskumný projekt zameraný na sexuálne obťažovanie v slovenskom akademickom prostredí čerpá zo značného množstva predchádzajúcich zahraničných výskumov i teoretických perspektív, ktoré tomuto javu v akademickom prostredí pripisujú isté špecifiká. Cieľom výskumu nebolo však len mapovanie prevalencie a venovanie pozornosti rizikovým faktorom tohto javu. Dotazníkové šetrenie sa tiež snažilo odpovedať na ďalšie otázky – napr. aké je povedomie študentov a študentiek o jave sexuálneho obťažovania, aké sú ich skúsenosti so zdôverením sa s touto skúsenosťou a reakciou zamestnancov/zamestnankyň školy. Práve inštitucionálna odpoveď i to, ako študenti a študentky vnímajú zapojenie školy do prevencie a eliminácie sexuálneho obťažovania, predstavujú zásadné poznatky, ktoré neskôr viedli ku kvalitatívnemu šetreniu v podobe hĺbkových rozhovorov a iniciácii vzdelávania, ktoré Inštitút pre výskum práce a rodiny poskytuje vedeniam fakúlt i univerzít.

2.1 Výskumná vzorka

Príprava vzorky z všeobecného súboru (populácie) začala v letných mesiacoch pred začatím zimného semestra akademického roku 2019/2020. Dáta pre vypočítanú vzorku pochádzajú zo štatistickej ročenky Centra vedecko-technických informá-

cií Slovenskej republiky¹, ktoré v lete 2019 disponovalo štatistikami za uplynulý akademický rok 2017/2018. Na základe týchto dát – t. j. počtov študentov a študentiek denného štúdia 1. a 2. stupňa na verejných a štátnych vysokých školách – bola následne vypočítaná vzorka.

Pre spoluprácu bolo oslovených 109 fakúlt z 20 verejných vysokých škôl a 4 fakulty jednej štátnej vysokej školy (t. j. Slovenská zdravotnícka univerzita v Bratislave). Naším pôvodným zámerom bolo do zberu zapojiť aj dve zvyšné štátne vysoké školy – Akadémiu ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika a Akadémiu policajného zboru. Obe školy však boli zo vzorky predbežne vylúčené. Dôvodom bola nie len problematická organizácia výučby na týchto vysokých školách, ale aj ich odborové zaradenie. Pre malý počet študentov v celkovej vzorke sme sa rozhodli nevytvoriť samostatnú skupinu „bezpečnostných“ odborov.

109 identifikovaných fakúlt (t. j. 105 fakúlt verejných vysokých škôl a 4 fakulty štátnej vysokej školy) sme následne roztriedili do odborových klastrov podľa odborov, ktoré sa na fakulte vyučujú. Tak sme mohli identifikovať 6 odborových klastrov na celom Slovensku²:

- technické vedy - 16 fakúlt na západnom Slovensku, 7 fakúlt na strednom Slovensku, 6 fakúlt na východnom Slovensku.
- prírodné vedy - 3 fakulty na západnom Slovensku, 4 fakulty na strednom Slovensku, 3 fakulty na východnom Slovensku.
- spoločenské, ekonomické a právne vedy - 15 fakúlt na západnom Slovensku, 3 fakulty na strednom Slovensku, 4 fakulty na východnom Slovensku.
- zdravotnícke vedy - 8 fakúlt na západnom Slovensku, 3 fakulty na strednom Slovensku, 3 fakulty na východnom Slovensku.
- filozofické, humanitné, pedagogické a teologické vedy - 13 fakúlt na západnom Slovensku, 6 fakúlt na strednom Slovensku, 5 fakúlt na východnom Slovensku.

---

¹Dostupné na: <https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/>

²Pri niektorých fakultách bolo problematické zaradenie len do jedného odborového klastru. Išlo hlavne o fakulty, ktoré kombinovali napr. prírodné a humanitné vedy. Takéto zriedkavé prípady však boli predbežne pre potreby tvorby vzorky zatriedené do jedného klastru podľa toho, aké vedy na fakulte prevažovali. Triedenie fakúlt do odborových klastrov zároveň prebiehalo konsenzuálne medzi členmi a členkami výskumného tímu.

- mediálne a kultúrne vedy - 6 fakúlt na západnom Slovensku, 3 fakulty na strednom Slovensku, 1 fakulta na východnom Slovensku.

Výber respondentov a respondentiek dotazníka, resp. triedy/kurzy, ktoré anketárky navštívili, bol ponechaný na vedenie fakúlt (resp. na určenú osobu, s ktorou anketárky komunikovali). Tieto osoby sme primárne žiadali o študentov a študentky vyšších ročníkov (t. j. 3 ročník a vyššie), keďže sme predpokladali, že sa dlhším časom stráveným na pôde fakulty má osoba väčšiu pravdepodobnosť, že sa stretla so situáciami, na ktoré sa dotazník dopytoval. Počet respondentov a respondentiek na jednotlivých fakultách sa tak rôznili. Dotazník bol prístupný rovnako študentom ako študentkám.³

2.2 Spolupráca s fakultami a procedúra zberu dát

Oslovovanie fakúlt pre spoluprácu a následný zber dát začalo koncom augusta 2019, teda v období, kedy väčšina fakúlt už disponovala rozvrhom pre zimný semester. Výskumný tím zasielal dekanom a dekankám fakúlt email⁴ v mene riaditeľky Inštitútu pre výskum práce a rodiny Silvie Porubánovej. Príloha emailu zároveň obsahovala bližší popis predmetného výskumu, ktorý informoval o zámere zbierať dáta na fakulte a o procese zberu. Aby jednotlivé fakulty povolili vstup výskumného tímu na fakulty, boli vedenia fakúlt emailom podrobne informované o tomto postupe. V prílohe emailu sme zároveň kládli dôraz na informácie o anonymizácii, dobrovolnosti participácie na výskume (fakúlt aj študentov/študentiek) a možnosti výskum kedykoľvek zanechať.

V rámci komunikácie sme vedenia fakúlt tiež vyzývali, aby nás kontaktovali emailom alebo telefonicky v prípade nezrovnalostí a ďalších otázok⁵. Najčastejšie otázky zo strany vedenia fakúlt smerovali k samotnému procesu zberu dát, či jeho trvaníu. V každej komunikácii boli zástupcovia a zástupkyne fakúlt uistené, že

---

³Už Rubin a Borgers (1990) varovali pred dotazníkmi skúseností s obťažovaním, ktoré by sa zameriavali len na ženskú populáciu.

⁴Email bol primárne adresovaný dekanom a dekankám fakúlt, do kópie sme však vždy pridávali aj designovaných prodekanov a prodekanky fakúlt.

⁵Niektoré fakulty využili možnosť informovať sa o procese zberu dát telefonickou cestou alebo emailom. Niekoľko fakúlt zároveň požiadalo o možnosť stretnúť sa s členmi/členkami výskumného tímu ešte pred zahájením distribúcie dotazníkov. Práve možnosť vysvetliť zámer výskumu osobne či telefonicky a diskutovať o možnostiach na fakulte vnímame ako pozitívny faktor, ktorý mnohé fakulty presvedčil k zapojeniu sa do výskumu.

vyplnenie dotazníka trvá maximálne 30 minút. Vedeniam fakúlt bol v priebehu akademického roku 2019/2020 zaslaný opätovný email so žiadosťou o spoluprácu (posledný pred začiatkom letného semestra 2019/2020)⁶.

Do marca 2020 potvrdilo svoju účasť na výskume 50 zo 109 oslovených fakúlt. Práve v tomto období však musel výskumný tím prerušiť svoju činnosť priameho zberu dát na fakultách – mnohé vysoké školy ohlásili prerušenie výučby na neurčito pre pandémiu COVID-19 a preto aj výskumný tím začal pracovať v upravenom režime. Do tohto dátumu sa nám z počtu 59 zvyšných vysokých škôl v 38 prípadoch vedenie fakúlt neozvalo ani pri opätovnom kontaktovaní a 18 fakúlt priamo odmietlo participovať na výskume. Jedna vysoká škola s 3 fakultami (t. j. Univerzita J. Seleyho v Komárne) síce prvotne potvrdila svoju účasť, no musela byť z výskumu vyradená, keďže výskumný tím nemohol v daných podmienkach zabezpečiť maďarskú verziu dotazníku. Z ostatných 18 fakúlt, ktoré odmietli spolupracovať, bolo 6 bez udania dôvodu, 9 s odôvodnením, že by proces zberu dát narušil výučbu na fakulte, 1 fakulta s odôvodnením, že dotazník by zaťažil študentov a študentky, a 2 fakulty s odôvodnením, že majú dostatok nástrojov pre riešenie sexuálneho obťažovania a preto nie je nutné, aby sa do prieskumu zapojili.

Zber dát na jednotlivých fakultách prebiehal od septembra 2019 približne do začiatku marca 2020. Po potvrdení, že sa fakulta zapojí do zberu dát, bola priradená anketárkam, ktoré následne oslovili prodekanov/prodekanky pre štúdium, resp. vedúcich/vedúce katedier/ústavov na jednotlivých fakultách⁷. Anketárky sa následne spolu s určenou osobou dohadovali na detailoch zberu dát, t. j. najčastejšie o počte zapojených študentov a študentiek, o dátume zberu dát, či o pripojení na internet. Do obdobia, kedy vysoké školy začali ohlasovať prerušenie výučby, sa anketárkam podarilo navštíviť 33 z 50 potvrdených fakúlt.

Na fakulty tak anketárky vstupovali s pomocou zástupcov a zástupkýň fakúlt. V niektorých prípadoch (ako uvádzame vyššie) bolo nutné so sebou priniesť wifi-router, aby sa respondenti a respondentky mohli pripojiť na internet. Pred administrovaním dotazníku anketárky poučili študentov a študentky o dôvodoch a zámeroch dotazníku, o podmienkach anonymizácie, či o iných stránkach technického administrovania dotazníku (t. j. dotazník je samo-administrujúci a jeho okná sa

---

⁶Túto primárnu komunikáciu s vedeniami fakúlt mala na starosti jedna z členiek výskumného tímu.

⁷Pre komunikáciu boli zvolené primárne prodekanky a prodekani pre štúdium práve pre ich znalosť rozvrhu a pedagogickej činnosti na jednotlivých fakultách.

posúvajú sprava doľava, otázky nie sú povinné atď.). Ak bola v miestnosti možnosť pre študentov a študentky presadiť sa a mať tak väčšiu istotu anonymného vyplňania dotazníka, anketárky na túto možnosť upozornili. Následne pristúpili k distribúcií jednotného linku, ktorý respondentov a respondentky dostal na dotazník online softwaru Survio. Anketárky boli prítomné počas celej doby, kedy respondenti a respondentky online dotazník vyplňali. Na záver poďakovali a oboznámili študentov a študentky ešte raz o možnosti kontaktovať výskumný team.

2.3 Výskumný nástroj a technické stránky jeho distribúcie

Dotazník, ktorého cieľom bolo mapovať skúsenosti študentov a študentiek so sexuálnym obťažovaním na vysokých školách, ako aj ich názory, začal vznikať v roku 2019. Štruktúru tohto dotazníka s názvom “Kvalita vzťahov a skúsenosti s obťažujúcim správaním na vysokých školách” sme rozdelili do niekoľkých sekcií podľa sledovaných výskumných otázok. Tieto sekcie možno pomenovať nasledovne:

1. Prevalencia rodovo motivovaného obťažovania, nechcenej sexuálnej pozornosti a sexuálneho nátlaku.
2. Vyrovnávanie sa so situáciami (tzv. coping), dôsledky obťažovania a prístup k spravodlivosti.
3. Názory a stereotypné vnímanie sexuálneho obťažovania.
4. Právne povedomie o sexuálnom obťažovaní.
5. Biografické otázky o respondentoch a respondentkách.

Zámerom úvodnej sekcie dotazníka zameranej na prevalenciu bolo dopytovať sa na incidenciu skúseností s obťažujúcim a diskriminačným správaním na vysokých školách. Predložený dotazník sa v tomto ohľade inšpiruje výskumami sexuálneho obťažovania uskutočnenými v Českej republike⁸. Dotazník aplikuje modifikovaný

---

⁸Ide konkrétne o dva výskumy zamerané na sexuálne obťažovanie vo vysokoškolskom prostredí, ktoré prebehli v rokoch 2008 - 2009 na Fakulte humanitných štúdií univerzity Karlovej v Prahe a výskum Sociologického ústavu Akadémie vied Českej republiky (Smetáčková & Pavlík, 2011).

rámec SEQ dotazníku (t.j. Sexual Experiences Questionnaire) po vzore typológie obťažovania od Fitzgerald a kolektívu (Fitzgerald & Ormerod, 1991; Fitzgerald et al., 1995). Ako uvádzame v predchádzajúcej kapitole, rámec dotazníkov SEQ stanovuje tri kategórie správania (t. j. rodovo motivované obťažovanie, nechcená sexuálna pozornosť a sexuálny nátlak), ktoré nevníma ako oddelené akty ale skôr ako kontinuum praktík (Rubin & Borgers, 1990; Holubová, 2007; Smetáčková & Pavlík, 2011; Johnson, Widnall & Benya, 2018). Cieľom takéhoto nahliadania na formy rodovej diskriminácie a obťažovania bola snaha pokryť rôzne situácie, s ktorými sa študenti a študentky stretávajú. Rozhodli sme sa v medziach tzv. stand-point theory (Sprague, 2016) poskytnúť respondentom a respondentkám priestor označiť s akými druhmi správania sa stretli. Zároveň sme sa chceli vymedziť voči jednoduchému dopytovaniu sa respondentov a respondentiek na to, či „majú skúsenosť so sexuálnym obťažovaním“. Aj iní výskumníci a výskumníčky, ktorí/é sa venovali sexuálnemu obťažovaniu narazili na to, že respondenti a respondentky vnímajú komplexné pojmy ako „sexuálne obťažovanie“ rôznymi spôsobmi⁹. Preto napríklad Fricker a kolektív (2003) odporúčajú tzv. behaviorálne špecifické otázky, ktoré sú podľa nich vhodnejšie ako otázky s „nálepkou“ sexuálneho obťažovania. Autorský kolektív zároveň zdôrazňuje, že tieto behaviorálne špecifické otázky majú tendenciu viesť k vyššej miere prevalencie, keďže je pre respondentov a respondentky jednoduchšie uviesť, s akým konkrétnym správaním a situáciami majú skúsenosť.

Nami predložený dotazník pracuje s 19 scenármi, ktoré boli vytvorené a roztriedené do troch skupín konania (viď Tabuľka 2.1):

---

⁹Smetáčková a Pavlík (2011) uvádzajú, že sa prevalencia sexuálneho obťažovania rôzni a výskyt môže variovať od 5% po 80%. Autor a autorka tejto štúdie poukazujú na to, že približne 75 % respondentov a respondentiek z ich vzorky zažilo správanie objektívne definovateľné podľa antidiskriminačného práva ako sexuálne obťažovanie.

2.3. VÝSKUMNÝ NÁSTROJ A TECHNICKÉ STRÁNKY JEHO DISTRIBÚCIE61

Tabuľka 2.1: Zoznam foriem sexuálneho obťažovania

Palodka	Formulované ako	Stalo sa vám počas štúdia na súčasnej vysokej škole, že:*
q1	..niekto rozprával prídeľy alebo vtipy so sexuálnym podtónom (napr. na vyučovacej hodine/počas výkonnú práse/súkromne v kabine)?	
q2	..niekto mal romemse sexuálne poznámky (napr. na vyučovacej hodine/počas výkonnú práse/súkromne v kabine)?	
q3	..niekto mal útočné poznámky (napr. na vyučovacej hodine/počas výkonnú práse/súkromne v kabine)?	
q4	..niekto mal sexuálne poznámky znevadľujúce mužov alebo ženy (napr. ženy sú doťah len do postele, muži prehrádzajú peniazom)?	
q5	..väs niekto znevadľoval na základe vášho pohlavia/rodu (napr. zhoršil hodnotenie, ignoroval vás, alebo zhadzoval pretože ste žena alebo muž)?	
q6	..väs niekto znevadľoval na základe vášho pohlavia/rodu (napr. zhoršil hodnotenie, venoval vám viac pozornosti, pretože ste muž alebo žena)?	
q7	..niekto požičal (zadával) zjavné sexuálne materiály, aj keď sa to netýkalo výučby?	
q8	..niekto komentoval váš vzhľad (napr. hodnotil vaše telo alebo obliečenie)?	
q9	..sa niekto pokúsil diskutovať s vami o sexe, keď sa to netýkalo výučby (napr. o vašom sexuálnom živote)?	
q10	..vám niekto pospával/náležal sexuálnu pozornosť (napr. sledu o zblíženie)?	
q11	..vám niekto poslal nevyžiadané obrázky/fotky so sexuálnym podtónom?	
q12	..niekto na vás zlal sexuálne žiadostivo (napr. zmrkal alebo žmúľal)?	
q13	..sa s vami niekto pokúsil nadviazať sexuálny vzťah napriek tomu, že ste túto osobu odmietali?	
q14	..niekto opakoval žiadosti o stretnutie napriek predchádzajúcemu odmietnutiu (napr. žiadosti o drink/veteru)?	
q15	..sa väs niekto dotýkal spôsobom, ktorý vo vás vyvolával nepríjemné pocity (napr. dal vám ruku cez plece, poťapkal vás po ramene, zadku)?	
q16	..sa väs niekto pokúsil sexuálne dotýkať alebo hľadiť (napr. hľadanie kčku, zadku)?	
q17	..vám niekto naznačoval výhody za sexuálne zblíženie?	
q18	..vám niekto naznačoval ohrozenie, ak sa s tou osobou sexuálne neblížite (napr. spomenul, že skúškové obdobie nemusi dopadnúť dobre)?	
q19	..niekto vyvolal dojem, že sa mu/jej musite sexuálne podriať, ak chcete, aby sa s vami dobre zachádzalo (napr. vyžadoval sexuálne zblíženie za doplné absolvovanie skúšky)?	
q20	..ste zažili niekedy v prípade, ak ste sa niekomu odmietli sexuálne podriať?	

Note:

*Farby vyznačujú prítomnosť k všeobecnej forme (resp. klastru) sexuálneho obťažovania. Žltá = formy rodovo motivovaného obťažovania; modrá = formy neželanej sexuálnej pozornosti; sivá = formy sexuálneho nátlaku.

Keďže sme vychádzali z rámca SEQ, pracovali sme s anglickou verziou dotazníku, ktorú bolo nutné preložiť do slovenčiny. Aby sme sa uistili, že respondenti a respondentky si budú situácie, ktoré opisujeme, vykladať rovnako, využili sme možnosť pilotného testovania dotazníku a kognitívnych rozhovorov (Vohlídalová, 2009; Popper, 2019) na dvoch bratislavských fakultách verejných vysokých škôl. Ako je zjavné z Tabuľky 2.1, na základe pilotného testovania dotazníku sme sa rozhodli pri niektorých scenároch uviesť príklady.

Na ich skúsenosti sme sa dopytovali len študentov a študentiek denného štúdia na vysokých školách v akademickom roku 2019/2020. Dopytovali sme sa na všetky skúsenosti, ktoré zažili na svojej “súčasnej vysokej škole”¹⁰. Respondenti a respondentky pri každej odpovedi uvádzali ako často mali skúsenosť s takouto situáciou na škále: “nikdy sa mi to nestalo”, “stalo sa mi to raz”, a “stalo sa mi to opätovane”. Pri každej situácii zároveň mali možnosť poskytnúť niekoľko odpovedí na otázku “Kto sa k vám takto správal”: študent, študentka, učiteľ, učiteľka, iný zamestnanec univerzity, iná zamestnankyňa univerzity, iné (možnosť otvorenej odpovede)¹¹. V medziach štruktúr akademického života, t. j. nie len na hodinách a počas výuky, nás teda zaujímali aj situácie, ktoré študenti a študentky zažili vo vzťahu so svojimi spolužiakmi/čkami. Naším zámerom bolo pokryť vysokoškolské prostredie ako také a nevylučovať správanie, ktoré sa deje medzi študentmi/študentkami navzájom. Vysoká škola je inštitúciou, ktorá nie je prí-

¹⁰Vychádzali sme tiež z predpokladu, že študenti a študentky mohli v posledných rokoch navštevovať (alebo zároveň navštevujú) viac ako jednu vysokú školu.

¹¹Každý scenár bol naformulovaný tak, aby respondenti a respondentky mohli uviesť, či bola páchatelkou žena alebo muž.

tomná v životoch mladých ľudí len ako miesto, kam sa chodia učiť. Je to tiež aj miesto, ktoré komplexne rámčuje ich každodenné vzťahy a sociálne interakcie.

Aby sme pokryli rôzne prostredia, ktoré spadajú pod akademické štruktúry, respondenti a respondentky si mohli na otázku “Kde k tomuto prejavu správania došlo, resp. dochádzalo najčastejšie” vybrať z niekoľkých možností: V online priestore (napr. sociálne siete, správy), na škole počas vyučovania/skúšky (osobne), na škole mimo vyučovania (počas prestávky), na internáte, v laboratóriách vysokej školy/v ateliéroch, počas výkonu akademickej praxe, iné (možnosť otvorenej odpovede), neviem odpovedať¹². Keďže online priestor považujeme za priestor, v ktorom je možná interakcia a komunikácia, zahrnuli sme oproti predchádzajúcim výskumom aj túto možnosť.

Nasledujúca časť dotazníku sa venovala dôsledkom rodového obťažovania, nechcenej sexuálnej pozornosti a sexuálneho nátlaku a vyrovnávaniu sa s týmito situáciami. V tejto časti sme sa respondentov a respondentiek najprv dopytovali na dôsledky, ktoré pociťovali po skúsenosti s “najzávažnejším prejavom obťažujúceho správania”. Čerpali sme z predchádzajúcich výskumov, ktoré u osôb so skúsenosťou so sexuálnym obťažovaním poukazovali na príznaky vnútorných mechanizmov vyrovnávania sa. Ďalšia sada výskumných zistení, z ktorých sme čerpali, poukazovala na následky obťažovania na psychické a fyzické zdravie (Holubová, 2007; Smetáčková, Pavlík & Kolářová, 2009; Vohlídalová, 2015; Johnson, Widnall & Benya, 2018).

Následne sme sa dopytovali, komu sa študenti a študentky so skúsenosťou s týmto obťažujúcim správaním zverili. Naším záujmom bolo dozvedieť sa či respondenti a respondentky svoju skúsenosť komunikovali niekomu zo svojho okolia, ale aj autoritám alebo orgánom činným v trestnom konaní. Respondentov a respondentiek, ktoré uviedli, že sa nikomu so svojou skúsenosťou nezverili, sme so dopytovali na dôvod.

Nakoľko nás zaujímajú špecifiká vysokoškolského prostredia, v ktorom sa respondenti a respondentky pohybujú, dotazník sa ďalej respondentov a respondentiek pýtal na to, či vo vzťahu k niektorému z prejavov obťažujúceho správania, ktoré

---

¹²Dopytovať sa na prostredie, v ktorom k nežiadúcemu konaniu došlo dáva zmysel práve s ohľadom na hierarchizované a formálne vzťahy medzi vyučujúcimi a študentmi/študentkami. Ako píše Smetáčková, Pavlík a Kolářová (2009), na akciách mimo školu rastie počet situácií, kedy sa osoby môžu stretávať neformálne a tiež sa aj neformálne baviť. Takéto prostredie predstavuje hybridný priestor, v ktorom môžu študenti a študentky pociťovať neistotu práve pre zmenu režimu a vzťahov, ktorú toto prostredie vyvoláva.

zažili, bolo niekedy na ich fakulte/univerzite spustené oficiálne šetrenie. V tomto ohľade nás tiež zaujímalo či v dôsledku zverejnenia sťažnosti zažili zo strany fakulty/univerzity nejaké konanie¹³, ktoré by mohlo ovplyvniť ich kvalitu života (Johnson, Widnall & Benya, 2018). Na akademické prostredie sme sa v tejto časti pozerali komplexne a spýtovali sme sa respondentov a respondentiek nie len na intervencie, ktoré mohli zažiť zo strany vedenia školy alebo vyučujúcich, ale aj na sociálne sankcie, ktoré mohli zažiť od iných študentov a študentiek (napr. spolužiakov a spolužiačok) (Hewitt Loy & Stewart, 1984; O'Donohue, Downs & Yeater 1998; Smetáčková, Pavlík & Kolářová, 2009; Smetáčková & Pavlík, 2012).

Ďalšia sekcia dotazníka bola zameraná na vnímanie sexuálneho obťažovania a stereotypné názory v témach sexuálneho obťažovania a rodovej diskriminácie. Táto časť dotazníka sa mala zamerať na názory študentov a študentiek v témach rovnosti mužov a žien, spýtovala sa na stereotypné predstavy o sexuálnom násilí a obťažovaní (Benedict, 1994; Berdahl, 2007 ; Kolářová, Smetáčková & Pavlík, 2011). V tejto časti dotazníka sme sa najprv dopytovali na 19 scenárov, ktoré boli respondentom a respondentkám prezentované v úvode dotazníka. Výskum v Českej republike i v Spojených štátoch Amerických napríklad potvrdil predpoklad, že zo všetkých prezentovaných scenárov budú respondentky a respondenti vyhodnocovať ako sexuálne obťažovanie len to obťažovanie, ktoré sa spája s násilím alebo nátlakom a nie nevyhnutne akty, ktoré sa týkajú rodovej diskriminácie (Smetáčková & Pavlík, 2011; Smetáčková & Pavlík, 2012; Johnson, Widnall & Benya, 2018). Túto časť sme limitovali na 19 scenárov skúseností výhradne od učiteľov/učiteľiek (resp. iných zamestnancov/zamestnankýň vysokej školy), keďže predchádzajúce výskumy poukázali práve na to, že hierarchický vzťah medzi študentom/študentkou a učiteľom/učiteľkou bude zásadným faktorom posudzovania takéhoto konania (Fitzgerald & Ormerod, 1991; Smetáčková & Pavlík, 2011; Lovaš & Vasková, 2014).

Časť venovaná otázkam o povahe sexuálneho obťažovania, jeho obetiach a pachateľoch sledovala dve línie. Na jednej strane sme zahrnuli otázky o vnímaní mužských a ženských rodových rolí. Tie vychádzali z diskurzívneho rámca ženskej

¹³T. j. za pozitívne reakcie fakulty/univerzity považujeme: vaša škola sa vám ospravedlnila, vaša škola vám zaplatila kompenzáciu za obťažovanie, obťažovanie prestalo, obťažovateľa prepustili z pracovného pomeru, kompetentná osoba z vedenia školy poskytla svedectvo orgánom činným v trestnom konaní, dostali ste pozitívnu spätnú väzbu na sťažnosť. Za negatívne reakcie školy voči respondentovi či respondentke považujeme: Boli ste preradený/á do iného študijného programu/odboru/študijnej skupiny, odišli ste zo školy, dostali ste napomenutie, zažili ste negatívne dôsledky, zhoršilo sa vaše hodnotenie v rámci kurzov/predmetov/skúšok, boli ste vylúčený/á z kolektívu, boli ste ohováraný/á, boli ste označený/á za problémového/problémovú.

rodovej role ako inherentne submisívnej, pasívnej a bojazlivej, a mužskej rodovej role ako inherentne dobrodružnej, oportunistickej a agresívnej (Jensen & Gutek, 1982). Doterajší výskum v oblasti sexuálneho obťažovania a násilia tiež poukazuje na to, že muži i ženy posudzujú závažnosť a podstatu sexuálneho obťažovania podľa toho, ako veľmi sa stotožňujú so stereotypnými rodovými rolami¹⁴ (Hewitt Loy & Stewart, 1984). Na druhej strane sme preto respondentov a respondentky vyzvali aby sa vyjadrili k tvrdeniam, ktoré bagatelizovali i legitimizovali sexuálne násilie a vyvíňovali páchatelov sexuálneho obťažovania.

Poslednou špecializovanou sekciou otázok pre respondentov a respondentky kvantitatívneho zberu dát boli otázky o ich právnom povedomí a o domáhaní sa spravodlivosti. Predchádzajúce výskumy poukazovali na nedostatok povedomia študentov a študentiek o nástrojoch domáhaní sa spravodlivosti. Naším zámerom bolo preto zacieliť pozornosť na právne normy, ktoré definujú diskrimináciu, a na vysoké školy ako adresáta antidiskriminačného zákona s povinnosťou predchádzať sexuálnemu obťažovaniu a teda potenciálne aj vzdelávať ľudí prítomných vo svojom prostredí. V tejto časti sme sa tiež zaujímali o to, či fakulta/vysoká škola poskytla študentom a študentkám ako adresát antidiskriminačného zákona dostatok informácií o sexuálnom obťažovaní na vysokej škole.

Záverom sa dotazník respondentov a respondentiek dopytoval na konvenčné biografické otázky. Išlo napríklad aj o minoritný status respondentov a respondentiek (t. j. napr. transrodová identita, sexuálna orientácia, imigrantský status, etnicita či zdravotné znevýhodnenie). Vychádzali sme totiž z predpokladu, že práve zraniteľný status študentov a študentiek môže viesť ku ich zvýšenej viktimizácii (Vohlídalová, 2009; Johnson, Widnall & Benya, 2018).

Na záver dotazníku mali respondenti a respondentky možnosť zanechať kontakt ak by mali záujem podeliť sa o svoju skúsenosť v rámci výskumných hĺbkových rozhovorov. V tejto záverečnej časti dotazník vysvetľoval závažnosť sexuálneho obťažovania v prostredí vysokých škôl a zároveň ponúkal respondentom a respondentkám kontakt na výskumný team ak by mali záujem o ďalšie informácie.

Posledným bodom dotazníku bola možnosť softwaru Survio presmerovať respondentov a respondentky na online link, na ktorom projekt Inštitútu pre výskum práce a rodiny poskytuje pomoc v prípadoch sexuálneho obťažovania a rodovej

---

¹⁴Pre výsledky výskumu bolo zásadné spýtať sa na to, do akej miery sú respondenti a respondentky stotožnené s rodovo stereotypnými predstavami o sexuálnom obťažovaní. V tomto ohľade výskum poukazuje na to, že rozdiely vo vnímaní medzi mužmi a ženami nemusia byť markantné (Hlávka, 2014).

diskriminácie. Považovali sme za etickú povinnosť poskytnúť komukoľvek kto vyplní dotazník ďalšie informácie a rady ako situáciu sexuálneho obťažovania riešiť. Respondenti a respondentky sa tak po odoslaní dotazníku dostali do sekcie “Pomoc a poradenstvo” portálu totojerovnost.eu¹⁵. Súčasťou tohto odkazu sú informácie o tom ako sa prejavuje rodová diskriminácia a sexuálne obťažovanie, a o tom, ako sa pred takýmto konaním chrániť a ako voči nemu namietat. Na stránke je zároveň dostupný anonymný online formulár, na ktorom návštevníci a návštevníčky môžu získať poradenstvo. Možnosť poskytovať informácie a poradenstvo bola pre výskumný projekt a jeho tím kľúčová. Získavanie informácií od našich komunikačných partnerov a partneriek považujeme len za jednu stranu výskumného procesu, ktorý musí byť tiež doplnený obojstrannou komunikáciou, kedy výskumný tím poskytuje svojim respondentom a respondentkám posilnenie a pomoc, ktorú vo svojej situácii možno potrebujú¹⁶.

2.3.1 Kľúčové otázky pri tvorbe dotazníka – etika a dostupnosť

Značná časť debát pri zostavovaní dotazníku spočívala na otázkach o povinnosti zodpovedať otázky alebo možnosti ich preskočiť. Rozhodli sme sa, že našich respondentov a respondentky nebudeme nútiť na otázky odpovedať a ponecháme im možnosť sa rozhodnúť aké informácie nám zdelia.

Už od počiatku bolo našim zámerom zabezpečiť čo najväčšiu anonymizáciu dát našich respondentov a respondentiek, preto sa otázky sústredili iba na nevyhnutné biografické údaje. V závere prípravy dotazníku sme sa zároveň rozhodli nedopytovať sa na konkrétnu fakultu/vysokú školu, na ktorej študujú. Predpokladali sme tiež, že možnosť poskytnúť anonymitu samotnej fakulte by vedenia fakúlt naklonili k spolupráci s nami.

Znenie dotazníku bolo pilotne testované na menších skupinách na dvoch fakultách bratislavských verejných vysokých škôl. Zámerom pilotného testovania a následného skupinového kognitívneho rozhovoru (Popper, 2019) bolo zistiť, či študenti a študentky rozumejú jednotlivým otázkam¹⁷. Podľa pilotného testovania

¹⁵Dostupné na: <https://www.totojerovnost.eu/index.php/pomoc-a-poradenstvo/>

¹⁶Takýto posilňujúci a angažovaný spôsob komunikovania s komunikačnými partnermi a partnerkami považujeme za povinnosť v medziach kritickej feministickej epistemológie spoločenskovedného výskumu (Sprague, 2016).

¹⁷Pre potreby pilotného testovania sme zvolili tzv. retrospektívny prístup, kedy má participant

dotazníku trvalo našim respondentom a respondentkám vyplnenie dotazníku do 30 minút.

V súlade s procesmi verejného obstarávania sme zvolil pre administrovanie dotazníku online software Survio. Pre rozsah tohto dotazníku s vetvením sme sa rozhodli dotazník administrovať v online podobe. Zámerom bolo sprístupniť respondentom a respondentkám ľahko administrujúci dotazník, ktorý si môžu prehliadať na svojich smartfónoch alebo laptopoch. Práve týmto spôsobom sme sa chceli vyhnúť možnosti vyplňať dotazník len v “počítačových miestnostiach” fakúlt. Práve možnosť pripojiť sa na link dotazníku pre desiatky respondentov a respondentiek naraz sme považovali aj za možnosť, ktorá by im zabezpečila najväčší komfort a anonymitu pri vyplňaní dotazníku.

Výzvou však zostávalo pripojenie na internet na jednotlivých fakultách. Niektoré z fakúlt disponovali svojou vlastnou sieťou, na ktorú mali študenti a študentky kedykoľvek prístup. Iné fakulty sa spoliehali na pripojenie celosvetovej siete Eduroam - avšak nie všetci študenti a študentky majú k tejto službe prístup (resp. poznajú svoje konto a heslo). Niektorí študenti a študentky sa spýtovali, či môžu počas vyplňania používať svoje vlastné mobilné dáta. S cieľom zabezpečiť situáciu, kedy nie sú dostupné žiadne alternatívy na fakulte, sme zadovážili prenosný wifi router, ktorý anketárky nosili so sebou v prípade potreby, a na ktorý sa naraz mohlo pripojiť do 50 ľudí¹⁸.

2.4 Analýza dát

2.4.1 Skríning dát

Prvým krokom analýzy dát bol ich skríning. Cieľom skríningu dát bolo (1) skúmanie distribučných charakteristík, (2) minimálnych a maximálnych hodnôt

---

a participantka možnosť zapisovať si poznámky počas prechádzania dotazníkom a svoje výhrady a otázky môže zreflektovať pred dotazovateľkami/dotazovateľmi až na záver. Tento postup bol na jednej strane zvolený hlavne pre potreby respondentov a respondentiek, ktoré by považovali “súbežný proces” za príliš náročný (Popper, 2019), na druhej strane dotazník bol príliš dlhý, rozvetvený a dotazoval sa na citlivé informácie, preto nebolo možné zvoliť súbežný postup so všetkými respondentmi a respondentkami.

¹⁸V prípade, že sa jednalo o fakultu, kde nebol inak zabezpečený prístup na internet, distribuovala anketárka pred začatím vyplňania dotazníku názov siete a heslo, s ktorými sa študenti a študentky mohli pripojiť.

všetkých meraných premenných, (3) skúmanie miery chýbajúcich dát a (4) identifikácia nemožných hodnôt. Vzhľadom na charakter dát nebola realizovaná imputácia chýbajúcich dát, ani žiadne nelineárne transformácie dát.

2.4.2 Identifikácia nedbanlivých participantov

V ďalšom kroku bolo cieľom identifikovať pravdepodobne nedbanlivých participantov. Konkrétne, z výberového súboru boli vylúčení participant, ktorí spĺňali aspoň jedno z nasledujúcich (pomerne konzervatívnych) kritérií: (1) dokončili dotazník za menej než 3 minúty, (2) v primárnych otázkach o formách sexuálneho obťažovania vyplnili menej než 10% položiek, (3) ak ich odpovede na postojové otázky vykazovali nulovú intra-individuálnu variabilitu (všetky odpovede boli identické), (4) vykazovali vo vzťahu k referenčnej skupine ostatných participantov signifikantne nepravdepodobnú multivariátnu distribúciu odpovedí indikujúcu náhodné označovanie odpovedí (detekované metódou Mahalanobisových vzdialeností), alebo (5) uvádzali zjavne neseriózne alebo vulgárne odpovede v otvorených otázkach. Je možné predpokladať, že touto procedúrou bol konzervatívnym spôsobom redukovaný počet participantov uvádzajúcich systematicky nedbanlivé odpovede, ktoré majú vo väčšom množstve potenciál skresliť výsledky.

2.4.3 Aplikácia výberových váh

Keďže ambíciou aktuálneho výskumu bolo produkovať národne reprezentatívne dáta a inferencie, následne boli vypočítané výberové váhy (sampling weights) s cieľom “zreprezentatívniť” výberový súbor vzhľadom na dve dostupné charakteristiky, a to (1) odbor štúdia a (2) región Slovenska. Výberové váhy boli normalizované tak, aby sa suma vážených počtov rovnala sume nevážených počtov. Na výpočet váh boli použité údaje zo štatistickej ročenky¹⁹ Centra vedecko-technických informácií SR o populačných počtoch študentov v jednotlivých odboroch.²⁰ Napríklad, ak boli v aktuálnej vzorke študenti istého odboru v istom regióne zastúpení nadmerne (vzhľadom k populačným proporciám), v analýzach im bola priradená proporčne nižšia váha a naopak²¹. S výnimkou popisu charakteristík vzorky v Sekcii 3.1 (kde sú uvedené nevážené

¹⁹<https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/>

²⁰Boli zohľadňované v danom čase najaktuálnejšie dostupné dáta za akademický rok 2017/2018

²¹Maximálna možná váha študenta bola pritom limitovaná v rozmedzí 1/3 a 3.

údaje), všetky ďalšie uvedené proporcie a štatistické testy (od začiatku Sekcie 3) zohľadňujú tieto výberové váhy.

2.4.4 Bayesiánske metódy

Popri tradičných frekventistických modeloch bola každá hypotéza testovaná aj za pomoci relevantných Bayesiánskych metód. Totiž, v obdobných prevalenčných štúdiách je bežné testovať veľké množstvá asociácií. Bez zodpovedajúcej úpravy hladiny štatistickej významnosti α však takéto testovanie často vedie k značnej inflácii miery chyby I. typu. Adekvátna korekcia hladiny α naprieč veľkým množstvom testoch²² však redukuje štatistickú silu (pravdepodobnosť, že istý hypotetický efekt bude detekovaný, ak existuje), a to najmä ak hypotézy sú testované na menších subsetoch dát. Po druhé, klasický frekventistický prístup k testovaniu nulovej hypotézy bez dodatočných štatistických procedúr (ako napr. testy ekvivalencie) nedokáže poskytnúť *podporu* pre nulovú hypotézu²³. Po tretie, p -hodnoty nie sú adekvátnym indikátorom miery empirických dôkazov v prospech alebo neprospech istej hypotézy a ak sú aj takto vnímané, tak zvyknú nadhodnocovať mieru dôkazov proti nulovej hypotéze (Wagenmakers, 2007). Práve vo veľkých prevalenčných štúdiách, ktoré majú pomerne pomerne vysokú senzitivitu na detekciu aj substantívne triviálnych efektov je tak pomerne častým javom, že štatisticky signifikantný efekt (najmä ak je p -hodnota blízka hladine .05) v skutočnosti predstavuje dôkaz v prospech nulovej hypotézy. Práve z týchto dôvodov, množstvo prevalenčných štúdií uvádza pomerne málo informatívne miery evidencie (napr. $p < .001$ aj pre substantívne zanedbateľné efekty). V prípade nesignifikancie (neschopnosti zamietnuť nulovú hypotézu) tak ostáva nejasné, či je daný výsledok dôsledkom nedostatočnej štatistickej sily na detekciu populačného efektu alebo skutočnou absenciou relevantného efektu. Práve týmto nedostatkom frekventistického prístupu sa je možné vyhnúť použitím Bayesiánskych metód. Každý test hypotézy je tak vo výsledkoch sprevádzaný tzv. Bayesovým faktorom (BF). Bayesov faktor je mierou množstva empirických dôkazov, pričom je definovaný ako pomer dvoch podmienených pravdepodobností viazaných na alternatívnu a nulovú hypotézu, za predpokladu platnosti

²²Už len samotné stanovenie, ktoré testy hypotéz tvoria “rodinu testov” je v obdobných prípadoch problematické.

²³Napríklad neexistencia rozdielu v prevalencii naprieč rôznymi úrovňami demografickej premennej. Jedinou korektnou frekventistickou interpretáciou je nemožnosť zamietnutia nulovej hypotézy.

pozorovaných dát. Reprezentuje mieru, do akej pozorované dáta dokážu zvýšiť alebo znížiť mieru nášho presvedčenia o relatívnych šanciach oboch súperiacich hypotéz (Jeffreys, 1961). Touto svojou charakteristikou, Bayesov faktor reflektuje relatívnu hodnovernosť teórie postulujúcej existenciu efektu naproti teórii o jeho absencii, v zmysle ich prediktívnej presnosti. Tzv. $BF10$ tak vyjadruje mieru dôkazov v prospech alternatívnej hypotézy (existencia efektu), $BF01$ na druhej strane reflektuje mieru dôkazov v prospech nulovej hypotézy (absencia efektu). Napríklad $BF10 = 2.55$ tak znamená, že je 2.55 krát pravdepodobnejšie, že pozorovaný pomer rizík je reálny systematický efekt, zatiaľ čo $BF01 = 7.93$ znamená takmer 8x väčšiu pravdepodobnosť, že v populácii neexistuje rozdiel v riziku danej formy sexuálneho obťažovania. Ako relatívne dostatočnú mieru empirických dôkazov sme považovali hodnotu Bayesovho faktora rovnú 10.

Pre testy nezávislosti pozorovaných frekvencií kategorických premenných boli použité Gunel-Dickey default Bayesove factory pre kontingenčné tabuľky s predpokladom Poisson vzorkovacieho plánu (Gunel & Dickey, 1974; Jamil et al., 2016).²⁴ Výpočet Bayesových faktorov pri logistickej regresii bol realizovaný prostredníctvom model selection prístupu založenom na informačných kritériách, konkrétne bola využitá BIC aproximácia (Wagenmakers, 2007), ktorá implicitne predpokladá jednotkovú informačnú prior distribúciu. Pre všetky ostatné formy regresných modelov sme volili pomerne konzervatívnu apriórnu distribúciu so šírkou (tzv. r scale) o hodnote $\sqrt{(2)}/4$, so stredom na hodnote 0.

2.4.5 Základné analytické rámce

Prevalencia sexuálneho obťažovania bola analyzovaná separátne pre individuálnych 20 foriem ako aj pre ich zoskupenia v podobe klastrov *rodovo motivované obťažovanie* (formy 1-8), *neželaná sexuálna pozornosť* (formy 9-16) a *sexuálny nátlak* (formy 17-20), a to celkovo a podľa pohlavia. Participant bol považovaný za obeť danej individuálnej formy ak ju zažil aspoň raz. Zároveň bol považovaný za obeť klasteru obťažujúceho správania, ak bol obeťou aspoň jednej individuálnej formy spadajúcej pod daný klaster. Nad rámec populačných odhadov prevalencií jednotlivých foriem sexuálneho obťažovania boli skúmané viaceré rizikové faktory a koreláty výskytu sexuálneho obťažovania vo všeobecnosti. V závislosti od

²⁴Tento sampling plán predpokladá náhodnosť a teda nezávislosť všetkých buniek kontingenčnej tabuľky a jednotkovú apriórnu distribúciu (prior concentration = 1), ktorá reflektuje identickú pravdepodobnosť všetkých hodnôt.

charakteru vstupných premenných a samotnej výskumnej otázky, vecné hypotézy boli väčšinou adresované odhadom relatívneho rizika, porovnávaním priemerov skupín (ANOVA, ANCOVA), resp. zodpovedajúcou formou regresnej analýzy (korelácie, lineárne či logistické modely). Testy relatívneho rizika (risk ratio) boli realizované metódou maximálnej vierohodnosti (Waldov test), s asociovanými bootstrap intervalmi spoľahlivosti (založené na 10^6 bootstrap replikátoch) a p -hodnotami vypočítanými mid- p metódou (Rothman & Greenland, 1998, s. 251). ANOVA modely s viacerými prediktormi boli kalkulované pomocou sumy štvorcov III. typu. Pri každom regresnom modeli je uvedená štandardizovaná veľkosť efektu, vyjadrená v jednotkách smerodajnej odchýlky, tzv. Cohenovo d .²⁵ Cohenovo d bolo v každom modeli vypočítané na základe hodnoty t štatistiky a asociovaných stupňov voľnosti ako $d = t * \sqrt{2/(df + k + 1)}$.

Vzhľadom na objem analýz, resp. počet testovaných hypotéz, sú v tejto správe uvádzané iba základné dáta k realizovaným testom. Plné analytické výstupy všetkých realizovaných analýz sú dostupné projektovej GitHub²⁶ stránke. Zároveň je na danom linku možné nájsť kompletný *R* kód analýz, vrátane kódu tohto reportu, ktorý je generovaný s využitím jazyka *R*markdown.

2.4.6 Redukcie kategórií

Z dôvodu nízkej početnosti v niektorých kategóriách kategorických premenných boli pre účely prezentovania dát a testovania hypotéz nasledujúce premenné redukované nasledujúco (indikované v hranatých zátvorkách): rod [žena, muž], minorita [áno/nie], vierovyznanie [veriaci, neveriaci], sexuálna orientácia [heterosexuál/ka, non-heterosexuál/ka].

2.4.7 Software

Všetky analýzy boli realizované v *R*, verzii 4.0.3. s využitím nasledujúcich balíkov: tidyverse (Wickham et al., 2019), epitools (Aragón, 2012), BayesFactor (Morey & Rouder, 2015), psych (Revelle, 2020), car (Fox & Weisberg, 2011), plotly (Sievert, 2020), survey (Lumley, 2010), sjstats (Lüdtke, 2020), questionr (Barnier, Briatte,

²⁵Cohenovo d sme volili z dôvodu, že vo väčšej miere boli analyzované kategorické prediktory, kde regresný koeficient vyjadruje rozdiel v priemeroch skupín, no tento typ veľkosti efektu pre zjednodušenie uvádzame aj v prípade analýzy prediktorov spojitej povahy.

²⁶<https://github.com/iropovik/sexualneObtazovanieVS/>

& Larmarange, 2020), `careless` (Yentes & Wilhelm, 2018) a `data.table` (Dowle & Srinivasan, 2020). Všetky grafy využívajú color-blind-friendly paletu farieb.

Chapter 3

Výsledky výskumu

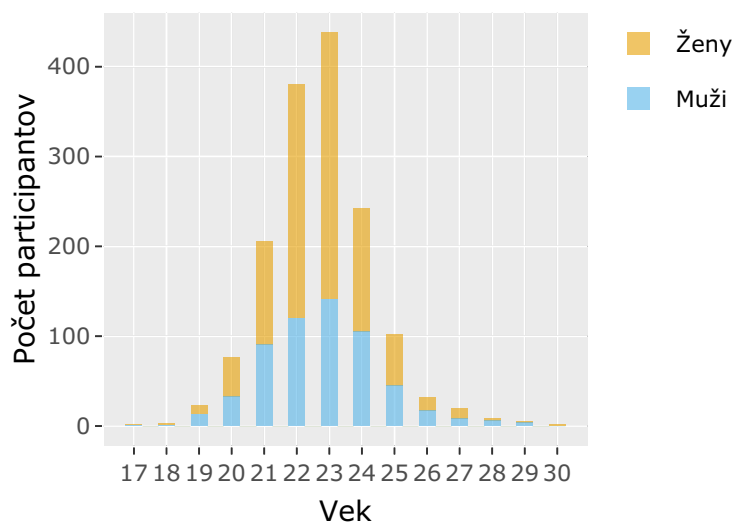
3.1 Popis vzorky

3.1.1 Demografické charakteristiky

Výskumná vzorka pozostávala z 1621 participantov, študentov slovenských vysokých škôl. Priemerný vek participantov bol 22.95 rokov ($SD = 3.78$). Z hľadiska pohlavia, vzorku tvorilo 60% žien, 37% mužov a menej než 1% transrodových osôb (2% participantov rod neuviedlo). Graf 3.1 zobrazuje distribúciu veku podľa rodu (ako binárnej premennej).

Z celkovej vzorky, 2,7% participantov sa hlásilo k etnickej minorite, 3,5% k sexuálnej menšine (queer), 5,2% k náboženskej minorite, a po 1,0% participantov uvádzalo postihnutie alebo status imigranta.

Najviac zastúpení vo vzorke boli študenti pochádzajúci z krajov východného Slovenska. V Tabuľke 3.1 sú zobrazené počty a proporcie participantov podľa kraja, odkiaľ pochádzajú.

Graf 3.1: Distribúcia veku podľa pohlavia

Tabuľka 3.1: Participantí podľa kraja

Región pôvodu participantov	n	percent
Prešovský kraj	382	23.57
Košický kraj	247	15.24
Banskobystrický kraj	198	12.21
Bratislavský kraj	189	11.66
Žilinský kraj	155	9.56
Trnavský kraj	139	8.57
Trenčiansky kraj	107	6.60
Nitriansky kraj	75	4.63

3.1.2 Študijné charakteristiky

Výskumná vzorka reprezentovala participantov študujúcich všetky skupiny odborov. Tabuľka 3.2 zobrazuje počty participantov vo vzorke podľa lokality fakulty, na ktorej v čase výskumu študovali, zatiaľ čo Tabuľka 3.3 zobrazuje počty participantov podľa študijných odborov, ktoré študovali. Najviac zastúpené je západné, najmenej stredné Slovensko. Rozdelenie participantov vo vzorke z hľadiska odborov približne kopíruje populačné proporcie počtu študentov študujúcich dané odbory na Slovensku.

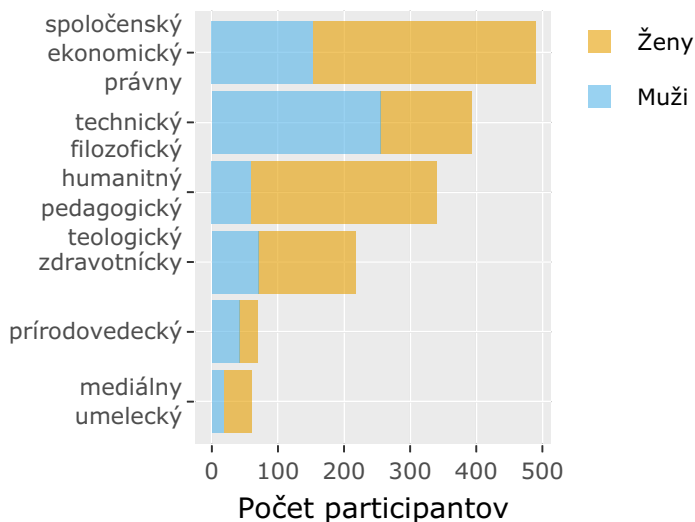
Tabuľka 3.2: Región fakulty

Región fakulty	n	percent
Západné Slovensko	761	46.95
Východné Slovensko	532	32.82
Stredné Slovensko	328	20.23

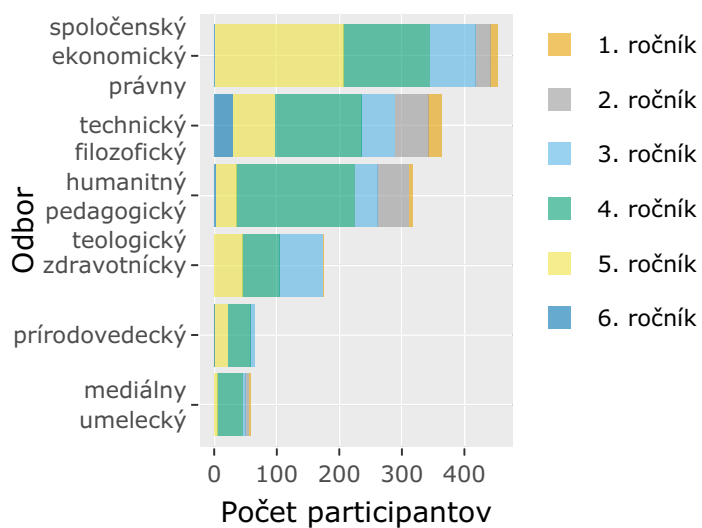
Tabuľka 3.3: Skupiny študijných odborov

Odbor	n	percent
spoločenský, ekonomický, právny	505	31.15
technický	412	25.42
filozofický, humanitný, pedagogický, teologický	351	21.65
zdravotnícky	221	13.63
prírodovedecký	70	4.32
mediálny, umelecký	62	3.82

Nižšie je možné vidieť skupiny odborov rozdelené podľa pohlavia (Graf 3.2) a podľa ročníka (Graf 3.3).

Graf 3.2: Odbor štúdia podľa pohlavia

Graf 3.3: Odbor štúdia podľa ročníka

3.1.3 Vylúčenie nedbanlivých participantov

V následnom kroku boli z celkovej vzorky vylúčení participant, ktorých štýl odpovedania vykazoval znaky nedbanlivosti. Konkrétne, participant bol z ďalších analýz vylúčený ak sada jeho odpovedí spĺňal aspoň jedno z 5 kritérií uvedenými v sekcii 2.4. Týmto spôsobom bolo vylúčených $n = 155$, čo predstavuje 10.57% všetkých participantov, redukujúc analytickú vzorku pre nasledujúce analýzy na $n = 1466$. Obdobná miera redukcie vzorky o nedbanlivých participantov býva v podobných výskumných dizajnoch štandardom (Meade & Craig, 2012).

3.2 Prevalencia foriem sexuálneho obťažovania

Primárnym výsledkom výskumu sú odhady populačných proporcií jednotlivých foriem sexuálneho obťažovania. Celkovo bolo meraných 20 rôznych foriem sexuálneho obťažovania. Ich konkrétna špecifikácia je uvedená v Tabuľke 2.1.

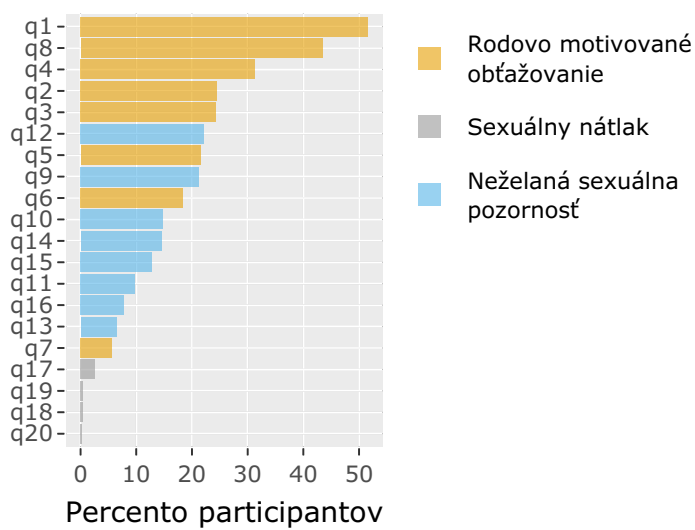
Dvadsať konkrétnych foriem uvedených v danej tabuľke spadá do 3 nadradených klastrov, ktorými sú (1) rodovo motivované obťažovanie (formy 1-8, vyznačené žltou farbou), (2) neželaná sexuálna pozornosť (formy 9-16, vyznačené modrou farbou), a (3) sexuálny nátlak (formy 17-20, vyznačené sivou farbou). Na grafe 3.4 sú zobrazené vážené percentuálne prevalence 20 individuálnych foriem, s farebným odlíšením foriem, do ktorých spadajú.

Prevalencia rodovo motivovaného obťažovania variuje od 5.6% do 51.6%, prevalence foriem neželanej sexuálnej pozornosti od 6.5% do 22.2%, a najmenej frekvencovanou formou sexuálneho obťažovania je sexuálne násilie, kde sa prevalence jednotlivých foriem pohybuje medzi 0.3% a 2.6%. Celkovo 76.23% ($N = 1134$) participantov uvádzalo, že zažilo aspoň jednu z foriem rodovo motivovaného obťažovania, 45.98% ($N = 666$) neželanú sexuálnu pozornosť a 2.96% ($N = 43$) sexuálny nátlak.¹

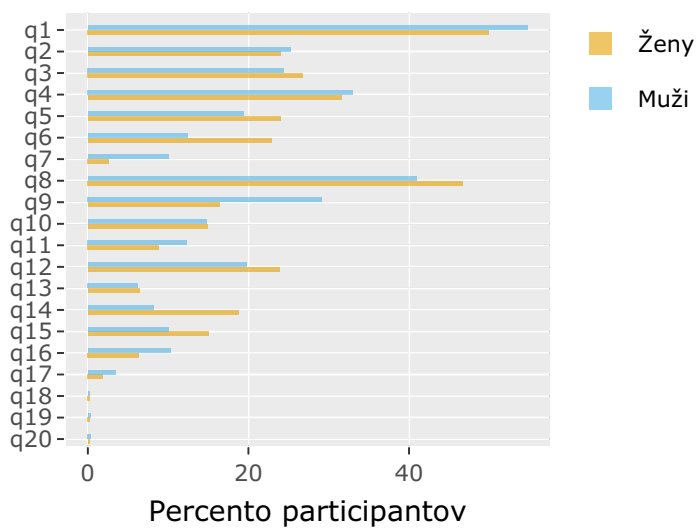
Celkovo výrazne vyššie percento obetí pritom uvádzalo, že boli vystavení sexuálnemu obťažovaniu skôr opakovane, než jednorázovo, až 86% obetí rodovo motivovaného obťažovania (86% žien a 87% mužov), 78% obetí neželanej sexuálnej pozornosti (73% žien a 85% mužov), a 50% obetí sexuálneho nátlaku (33% žien a 67% mužov).

---

¹Reportované frekvencie reflektujú na rozdiel od percent prirodzené, nie vážené počty participantov-obetí.

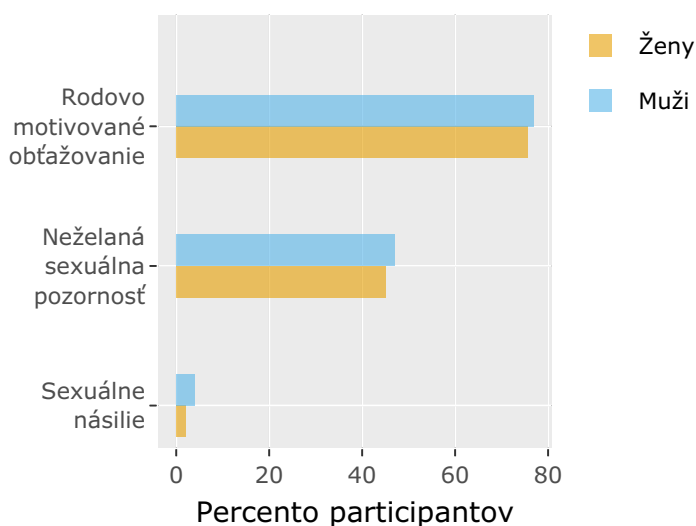
Graf 3.4: Prevalencia individuálnych foriem sexuálneho obťažovania

Graf 3.5: Prevalencia individuálnych foriem sexuálneho obťažovania podľa rodu

Populačné odhady prevalencií pre jednotlivé formy, separátne pre ženy a mužov je možné vidieť na grafe 3.5 a prevalence sexuálneho obťažovania pre klastre na grafe 3.6. Nižšie v tabuľkách 3.4 a 3.5 sú uvedené prevalence pre ženy, respektíve pre mužov s 95% intervalmi spoľahlivosti z binomiálneho testu proporcií (založeného na prirodzených vážených počtoch participantov).

Graf 3.6: Prevalencia klastrov sexuálneho obťažovania podľa pohlavia

Tabuľka 3.4: Prevalencie foriem a klastrov sexuálneho obťažovania u žien

Forma SO u žien	Prevalencia v %	CI spodný	CI horný
q1	50.00	46.65	53.35
q2	24.00	21.20	26.97
q3	26.84	23.85	30.00
q4	31.60	28.48	34.85
q5	23.92	21.09	26.92
q6	22.81	20.03	25.77
q7	2.56	1.61	3.84
q8	46.70	43.33	50.09
q9	16.38	13.98	19.01
q10	14.93	12.62	17.47
q11	8.82	7.01	10.91
q12	23.86	21.07	26.82
q13	6.47	4.92	8.32
q14	18.76	16.23	21.51
q15	14.93	12.62	17.47
q16	6.29	4.78	8.11
q17	1.83	1.05	2.95
q18	0.23	0.03	0.82
q19	0.23	0.03	0.82
q20	0.23	0.03	0.82
Rodovo motivované obťažovanie	75.68	72.72	78.46
Neželaná sexuálna pozornosť	45.16	41.85	48.50
Sexuálny nátlak	2.03	1.21	3.18

Tabuľka 3.5: Prevalencie foriem a klastrov sexuálneho obťažovania u mužov

Forma SO u mužov	Prevalencia v %	CI spodný	CI horný
q1	54.79	50.54	59.00
q2	25.18	21.61	29.02
q3	24.34	20.74	28.22
q4	32.96	29.01	37.11
q5	19.36	16.09	22.98
q6	12.38	9.71	15.48
q7	9.98	7.59	12.82
q8	40.88	36.73	45.12
q9	29.07	25.29	33.07
q10	14.65	11.81	17.87
q11	12.20	9.56	15.26
q12	19.82	16.55	23.41
q13	6.20	4.33	8.56
q14	8.06	5.92	10.67
q15	10.07	7.66	12.94
q16	10.24	7.83	13.09
q17	3.46	2.10	5.35
q18	0.18	0.00	1.01
q19	0.18	0.00	1.02
q20	0.36	0.04	1.31
Rodovo motivované obťažovanie	76.90	73.16	80.34
Neželaná sexuálna pozornosť	46.93	42.71	51.18
Sexuálny nátlak	3.79	2.36	5.74

Z grafu 3.5 je zrejmé, že naprieč formami sexuálneho obťažovania existuje v predmetnej vzorke variabilita v rozdieloch medzi ženami a mužmi. Relevantné však je, či pozorované rozdiely odzrkadľujú reálne existujúce, systematické rozdiely v populácii alebo náhodné fluktuácie. Za účelom odhadu relatívneho rizika a testovania, či je možné zodpovedajúce rozdiely očakávať v celej populácii študentov Slovenských vysokých škôl, bolo pre každú formu sexuálneho obťažovania vypočítané relatívne riziko spolu s 95% intervalmi spoľahlivosti a Bayesov faktor. Výsledky

sú uvedené v Tabuľke 3.6.

Hodnoty relatívneho rizika väčšie ako 1 vyjadrujú väčšie riziko u žien, hodnoty menšie ako jeden väčšie riziko u mužov. Ak interval spoľahlivosti pretína hodnotu 1, nebol detekovaný štatisticky významný rozdiel v riziku danej formy. Hodnoty Bayesových faktorov na druhej strane predstavujú mieru empirických dôkazov v prospech rozdielu v prevalenciách u žien a mužov. $BF10$ vyjadruje mieru dôkazov v prospech alternatívnej hypotézy (existencia rozdielu), $BF01$ na druhej strane mieru dôkazov v prospech nulovej hypotézy (absencia rozdielu). Napríklad $BF10 = 2.55$ tak znamená, že je 2.55 krát pravdepodobnejšie, že pozorovaný pomer rizík je reálny systematický efekt, zatiaľ čo $BF01 = 7.93$ znamená takmer 8x väčšiu pravdepodobnosť, že v populácii neexistuje rozdiel v riziku danej formy sexuálneho obťažovania.

Tabuľka 3.6: Relatívne riziko a Bayesove faktory pre rozdiely v prevalencii sexuálneho obťažovania podľa pohlavia

	Relatívne riziko	CI spodný	CI horný	Bayesov faktor
q1	0.91	0.83	1.01	BF01 = 1.57
q2	0.95	0.79	1.15	BF01 = 7.82
q3	1.10	0.91	1.33	BF01 = 5.32
q4	0.96	0.82	1.12	BF01 = 7.09
q5	1.24	1.01	1.54	BF01 = 1.18
q6	1.85	1.45	2.43	BF10 = 28738.47
q7	0.27	0.16	0.43	BF10 = 729539.39
q8	1.14	1.01	1.29	BF10 = 1.21
q9	0.56	0.46	0.68	BF10 = 1143824.32
q10	1.01	0.78	1.30	BF01 = 10.83
q11	0.72	0.52	0.98	BF01 = 1.4
q12	1.21	0.99	1.50	BF01 = 1.72
q13	1.03	0.69	1.59	BF01 = 15.62
q14	2.29	1.71	3.20	BF10 = 861678.27
q15	1.50	1.12	2.05	BF10 = 3.61
q16	0.62	0.43	0.88	BF10 = 2.62
q17	0.52	0.26	1.02	BF01 = 3.5
q18	1.29	0.00	Inf	BF01 = 78.01
q19	0.64	0.00	Inf	BF01 = 60.89
q20	0.65	0.00	Inf	BF01 = 61.53
Rodovo motivované obťažovanie	0.98	0.93	1.04	BF01 = 7.73
Neželaná sexuálna pozornosť	0.96	0.86	1.08	BF01 = 6.15
Sexuálny nátlak	0.56	0.29	1.04	BF01 = 3.84

Štatisticky signifikantný rozdiel medzi pohlaviami v riziku výskytu danej formy sexuálneho obťažovania bol zaznamenaný v nasledujúcich formách (prezentované z pohľadu žien): forma q5 o 24% väčšie riziko no miera dôkazov v prospech existencie rozdielu je veľmi slabá ($BF01 = 1.17$); q6 1.85x väčšie riziko a q7 o ~73% menšie riziko, pričom oba efekty sú veľmi robustné; q8 o 14% väčšie riziko no miera dôkazov v prospech rozdielu je mimoriadne slabá; q9 o 44% menšie riziko - veľmi silný efekt; q11 o 28% menšie riziko no miera dôkazov v prospech tvrdenia je mimoriadne slabá; v prípade formy q14 bolo zistené 2.29x väčšie riziko, pričom sa jedná o veľmi robustný efekt; q15 o 50% väčšie riziko no miera dôkazov je slabá (hypotéza existencie rozdielu je iba 3.73x pravdepodobnejšia ako nulová hypotéza), q16 o 38% menšie riziko no miera dôkazov je podobne slabá ($BF10 = 2.55$). Pri ostatných individuálnych formách nebol štatisticky signifikantný rozdiel. Najmä pri formách sexuálneho nátlaku (q17 - q20) boli frekvencie vykazovaných prípadov tak nízke, že pomer rizík nebol interpretovateľný a nebolo ani možné odhadnúť informatívny interval spoľahlivosti.

Z hľadiska klastrov sexuálneho obťažovania nebol ani v jednom pozorovaný signifikantný rozdiel medzi pohlaviami. Hodnoty Bayesovho faktora v prospech nulovej hypotézy ($BF01$) pre dané tri klastre boli na úrovni 7.73, 6.42 a 3.89, čiže skôr bola detekovaná absencia rozdielov v riziku daného klastra u účastníkov.

3.3 Rizikové faktory sexuálneho obťažovania

Keďže v mnohých formách sexuálneho obťažovania boli zaznamenané výraznejšie prevalencie, v ďalšom kroku sme sa zamerali na skúmanie rizikových faktorov agregátnych foriem (klastrov) sexuálneho obťažovania. V Tabuľkách 3.7, 3.8, resp. 3.9 sú uvedené hodnoty relatívneho rizika a Bayesove faktory pre dichotomické rizikové faktory troch klastrov sexuálneho obťažovania. Ako je možné vidieť, hodnoty relatívneho rizika pre jednotlivé faktory pri veľkej väčšine faktorov blízke 1, resp. interval spoľahlivosti zahŕňa 1 (rovnaké riziko pre obe úrovne rizikového faktora). Signifikantné hodnoty relatívneho rizika boli zaznamenané iba v nasledujúcich prípadoch: vek vyšší ako 23 rokov bol asociovaný s mierne nižším rizikom rodovo motivovaného obťažovania (o 9%, $BF10 = 10.9$), neheterosexuálna orientácia bola asociovaná s 35% vyšším rizikom neželanej sexuálnej pozornosti (no $BF10 = 1.01$, takže miera empirických dôkazov v prospech alternatívnej hypotézy prakticky absentuje). Po zohľadnení inflácie miery chyby I. typu v dôsledku vi-

acnásobného testovania (korigovaním hladiny α Bonferroniho korekciou), ostal signifikantným iba efekt veku pri rodovo motivovanom obťažovaní.

Tabuľka 3.7: Rodovo motivované obťažovanie - rizikové faktory

	Relatívne riziko	CI spodný	CI horný	Bayesov faktor
Rod	0.98	0.93	1.04	BF01 = 7.73
Neheterosexuál	1.00	0.86	1.14	BF01 = 22.21
Minorita	1.01	0.92	1.10	BF01 = 14.32
Vek viac ako 23	0.92	0.87	0.97	BF10 = 10.37
Veriaci	1.00	0.94	1.07	BF01 = 10.38
Iný materinský jazyk	0.96	0.87	1.06	BF01 = 10.54

Tabuľka 3.8: Neželaná sexuálna pozornosť - rizikové faktory

	Relatívne riziko	CI spodný	CI horný	Bayesov faktor
Rod	0.96	0.86	1.08	BF01 = 6.15
Neheterosexuál	1.35	1.07	1.63	BF01 = 1.01
Minorita	0.96	0.78	1.14	BF01 = 11.22
Vek viac ako 23	0.90	0.81	1.01	BF01 = 1.46
Veriaci	0.91	0.81	1.03	BF01 = 2.95
Iný materinský jazyk	0.88	0.71	1.06	BF01 = 5.06

Tabuľka 3.9: Sexuálny nátlak - rizikové faktory

	Relatívne riziko	CI spodný	CI horný	Bayesov faktor
Rod	0.56	0.29	1.04	BF01 = 3.84
Neheterosexuál	1.81	0.00	4.41	BF01 = 27.96
Minorita	1.33	0.40	2.71	BF01 = 26.54
Vek viac ako 23	0.90	0.49	1.69	BF01 = 21
Veriaci	1.71	0.85	5.32	BF01 = 11.4
Iný materinský jazyk	1.14	0.23	2.44	BF01 = 33.63

Zároveň boli analyzované ďalšie 3 multinominálne rizikové faktory: rok štúdia, odbor štúdia a lokalita fakulty, separátne pre všetky tri klastre sexuálneho obťažovania. Bayesiánska analýza ukázala, že jediným robustným efektom je rozdielne riziko rodovo motivovaného obťažovania v závislosti od odboru štúdia ($BF_{10} = 530.67$). V porovnaní s referenčnou skupinou študentov filozofických, humanitných, pedagogických, alebo teologických odborov bolo zistené vyššie riziko u študentov zdravotníckych odborov (o 32%), technických odborov (o 21%), prírodovedeckých odborov (o 18%), skupiny spoločenských, ekonomických alebo právnych odborov (o 13%) a skupiny mediálnych a umeleckých odborov (o 13%). Pri ostatných kombináciách foriem sexuálneho obťažovania a rizikových faktorov sme nedetekovali efekt v prospech ktorého by existovalo dostatočné množstvo dôkazov a hodnoty Bayesových faktorov svedčili skôr o absencii efektov (BF_{01} v rozmedzí od 2 do 20432).

Ako súhrnnejšiu alternatívu sme analyzovali, či rizikové faktory dokážu predikovať závažnosť sexuálneho obťažovania. Táto premenná reflektuje na jednej strane najzávažnejšiu formu sexuálneho obťažovania, ktorú respondent zažil a na druhej strane jeho frekvenciu.² Ako mierne významný rizikový faktor závažnosti sexuálneho obťažovania sa ukázala sexuálna orientácia, $F(1, 1434) = 8.01$, $p = 0$, $BF_{10} = 5.06$, $d = 0.15$. Vyšší ročník štúdia bol pozitívne asociovaný so závažnosťou sexuálneho obťažovania, no veľkoť efektu bola malá, $r = 0.09$, podobne ako miera dôkazov v prospech tohto efektu $F(1, 1331) = 5.38$, $p = 0.02$, $BF_{10} = 1.36$, $d = 0.13$. Celkovo nebol detekovaný efekt regiónu na závažnosť sexuálneho obťažovania, $F(2, 1463) = 0.15$, $p = 0.86$, $BF_{01} = 56.54$, $d = 0.02$. Podobne nulový populačný efekt mal status príslušníka menšiny, $F(1, 1464) = 0$, $p = 0.95$, $BF_{01} = 10.28$, $d = 0$; viera v Boha, $F(1, 1464) = 1.88$, $p = 0.17$, $BF_{01} = 5.5$, $d = 0.07$; či používanie iného materinského jazyka ako slovenčiny, $F(1, 1464) = 2.31$, $p = 0.13$, $BF_{01} = 2.13$, $d = 0.08$.

3.4 Páchatelia sexuálneho obťažovania

V prípade, že participant sa identifikoval ako obeť konkrétnej formy sexuálneho obťažovania, mal možnosť označiť páchatela (prípadne páchatelov) danej formy

---

²Premenná bola kódovaná ako 0 pre participantov, ktorí neuvádzali žiadnu formu sexuálneho obťažovania, 1 v prípade jednorázového rodovo motivovaného obťažovania, 2 v prípade opakovaného rodovo motivovaného obťažovania, 3 v prípade jednorázovej neželanej sexuálnej pozornosti ..., a 6 v prípade opakovaného sexuálneho nátlaku.

obťažovania. Celkovo, najčastejším páchatelom sexuálneho obťažovania sú študent-muž (37.48%), učiteľ-muž (24.45%) a študent-žena (23.17%). V porovnaní so ženami, u mužov je riziko páchania sexuálneho obťažovania takmer 2x vyššie, $RR = 1.88$, 95%CI (1.79, 1.97), $p < .001$, $BF_{10} = 1.25e+156$. Ide o veľmi robustný efekt. Z hľadiska jednotlivých klastrov sexuálneho obťažovania, muži sú približne dva krát náchylnejší páchať formy rodovo motivovaného obťažovania, $RR = 2.03$, 95%CI (1.92, 2.14), $p < .001$, $BF_{10} = 2.19e+154$ a zároveň aj neželanej sexuálnej pozornosti $RR = 1.61$, 95%CI (1.47, 1.76), $p < .001$, $BF_{10} = 6.1e+20$. V oblasti sexuálneho násillia nebol z hľadiska pohlavia páchatela detekovaný signifikantný rozdiel, $RR = 0.77$, 95%CI (0.47, 1.24), $p = 0.282$, $BF_{01} = 392.72$.

Tabuľka 3.10: Najčastejší páchatelia celkovo - klastre

	Učiteľ Muž	Učiteľ Žena	Študent Muž	Študent Žena	Zamestnanec Muž	Zamestnanec Žena
Rodovo motivované obťažovanie	30.49	11.40	32.75	19.56	3.72	2.08
Neželaná sexuálna pozornosť	9.16	3.75	50.24	32.24	2.25	2.36
Sexuálny nátlak	11.59	10.14	26.09	31.88	5.80	14.49

V tabuľke 3.10 sú pre každý klastre sexuálneho obťažovania uvedené vážené proporcie uvádzaných páchatelov. V rámci jednotlivých klastrov sexuálneho obťažovania, rodovo motivovaného obťažovania sa najčastejšie dopúšťajú študenti a učitelia³ mužského pohlavia (33%, resp. 30%), na neželanej sexuálnej pozornosti sa najviac podieľajú študenti-muži a študentky-ženy (50%, resp. 32%), a najčastejšími páchatelmi sexuálneho donútenia sú v prakticky rovnakej miere študenti-muži a študentky-ženy (26%, resp. 32%). Nižšie v tabuľkách 3.11 a 3.12 sú uvedení najčastejší páchatelia pre obeť ženského, resp. mužského pohlavia.

Tabuľka 3.11: Najčastejší páchatelia u žien - klastre

	Učiteľ Muž	Učiteľ Žena	Študent Muž	Študent Žena	Zamestnanec Muž	Zamestnanec Žena
Rodovo motivované obťažovanie	35.99	10.27	32.15	17.42	3.23	0.94
Neželaná sexuálna pozornosť	14.05	0.49	68.29	13.66	3.41	0.10
Sexuálny nátlak	32.14	0.00	53.57	0.00	14.29	0.00

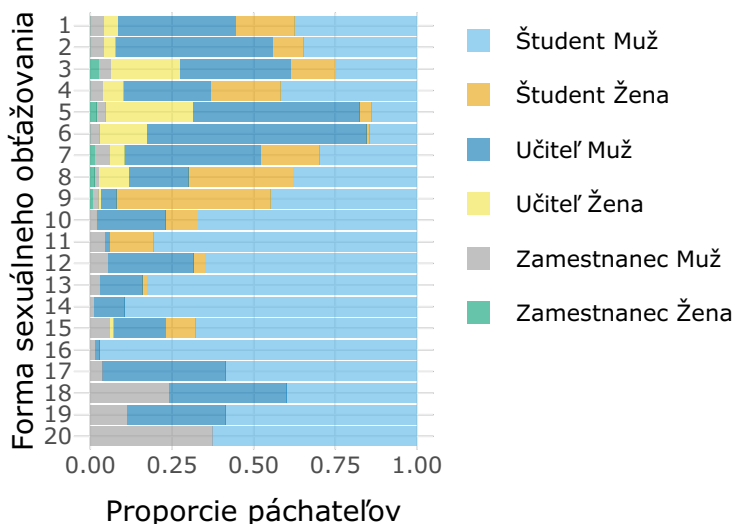
³Frekvencia kontaktov študentov s učiteľmi a inými študentmi nie je ale rovnomerná. Celkovo, učitelia predstavujú páchatela sexuálneho obťažovania až v 34% prípadov. Daný údaj je tak potrebné vnímať v kontexte nízkeho relatívneho zastúpenia učiteľov v štruktúre kontaktov študentov.

Tabuľka 3.12: Najčastejší páchatelia u mužov - klastre

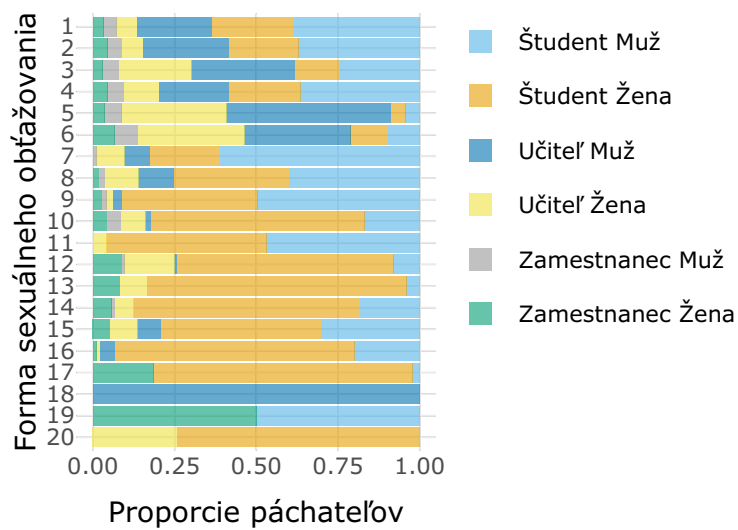
	Učiteľ Muž	Učiteľ Žena	Študent Muž	Študent Žena	Zamestnanec Muž	Zamestnanec Žena
Rodovo motivované obťažovanie	23.87	12.90	33.66	22.23	3.98	3.37
Neželaná sexuálna pozornosť	2.32	6.56	28.96	56.76	1.16	4.25
Sexuálny nátlak	0.00	3.70	7.41	70.37	0.00	18.52

Na nasledujúcich grafoch je možné vidieť úplné dáta páchatelov sexuálneho obťažovania separátne pre ženy 3.7 a pre mužov 3.8. Jednotlivé stĺpce predstavujú proporčné rozdelenie páchatelov označených obeťami sexuálneho obťažovania.

Graf 3.7: Páchatelia jednotlivých foriem u žien

Z pomedzi rôznych druhov prostredia sme separátne analyzovali online prostredie. Jednoznačne najčastejším páchatelom sexuálneho obťažovania vo všetkých 3 klasetroch sú študenti alebo študentky. V porovnaní s druhou najfrekvencovanejšou skupinou, učiteľmi, sú študenti 4.9 krát častejším páchatelom rodovo motivovaného obťažovania, 7 krát častejším páchatelom neželanej sexuálnej pozornosti a až 7 krát častejším páchatelom sexuálneho násilia.

Graf 3.8: Páchatelia jednotlivých foriem u mužov

3.5 Miesto sexuálneho obťažovania

Popri páchateloch sexuálneho obťažovania, participanti mali pri každej individuálnej forme možnosť uviesť miesto, kde sa daná forma sexuálneho obťažovania udiala. Vo všeobecnosti, sexuálne obťažovanie sa najčastejšie deje počas na škole počas vyučovania a v rámci prestávok (28%, resp. 28%), ako aj na internátoch (19%%). Dáta separátne pre ženy a mužov je možné vidieť v tabuľke 3.13.

Nižšie taktiež uvádzame dáta podľa jednotlivých klastrov sexuálneho obťažovania (Tabuľka 3.14). Z hľadiska klastrov sexuálneho obťažovania, rodovo motivované obťažovanie sa najčastejšie vyskytuje počas edukačného procesu a v rámci prestávok. Neželaná sexuálna pozornosť sa najčastejšie deje v prostredí prestávok a internátov. Sexuálne donútenie sa taktiež najčastejšie odohráva na internáte a počas prestávok.

Tabuľka 3.13: Miesto sexuálneho obťažovania

	Výučba	Prestávka	Internát	Laboratórium	Prax	Online	Neviem
Celkovo	28.29	27.89	19.37	2.31	3.78	12.18	6.18
Ženy	31.18	29.25	17.74	0.78	2.51	11.81	6.73
Muži	25.35	26.78	21.71	3.43	4.66	12.30	5.76

Tabuľka 3.14: Miesto sexuálneho obťažovania

	Výučba	Prestávka	Internát	Laboratórium	Prax	Online	Neviem
Rodovo motivované obťažovanie	34.54	26.70	15.45	2.20	3.49	10.22	7.41
Neželaná sexuálna pozornosť	15.57	30.68	27.51	2.40	4.16	16.18	3.51
Sexuálny nátlak	18.10	20.95	21.90	5.71	9.52	15.24	8.57

3.6 Subjektívne dôsledky sexuálneho obťažovania

V dôsledku sexuálneho obťažovania, obeť udávali nasledujúce subjektívne vnímané psychické alebo psychosomatické problémy. Spomedzi skupiny obetí sexuálneho obťažovania, najväčšie percento študentov zažívalo pocity zraniteľnosti,

stratu sebaistoty, alebo sa u nich vyvinula subjektívna úzkosť. Niektorí študenti taktiež uvádzali problémy s koncentráciou alebo pocity bezmocnosti, depresívne stavy, vzťahové problémy, ťažkosti s učením alebo spánkom, a poruchy príjmu potravy. Detailnejšie dáta rozdelené podľa rodu sú uvedené v Tabuľke 3.15. Celkovo sa však študenti z hľadiska pohlavia nelíšili v závažnosti (a zároveň rozsahu) uvádzaných dôsledkov, $F(1, 1157) = 2.55$, $p = 0.11$, $BF01 = 5.42$, $d = 0.09$.

Dáta ale indikujú, že rozsah uvádzaných dôsledkov je asociovaný so závažnosťou zažitého sexuálneho obťažovania. Napriek tomu, že veľkosť daného efektu je skôr striedma $r = 0.13$, $p < .001$, efekt je empiricky značne robustný, $BF10 = 24384$. Dá sa teda predpokladať, že obeť sexuálneho obťažovania majú častejšie následky na mentálnom zdraví. Na druhej strane však rozsah uvádzaných dôsledkov nebol podmienený tým, kto bol u daného participanta najčastejším páchatelom najzávažnejšej formy sexuálneho obťažovania, $F(2, 1175) = 0.44$, $p = 0.65$, $BF01 = 6.58$, $d = 0.04$. Zároveň, nebol zistený vzťah medzi závažnosťou uvádzaných dôsledkov a (1) príslušnosťou k niektorej menšine, $F(1, 1176) = 0$, $p = 0.99$, $BF01 = 9.55$, $d = 0$, alebo (2), vierovyznaním $F(1, 1176) = 1.87$, $p = 0.17$, $BF01 = 12.12$, $d = 0.08$.

Tabuľka 3.15: Subjektívne dôsledky sexuálneho obťažovania

Celkovo	N	%	Ženy	N	%	Muži	N	%
Pocity zraniteľnosti	87	7	Pocity zraniteľnosti	71	10	Strata sebaistoty	24	5
Strata sebaistoty	66	6	Strata sebaistoty	42	6	Ťažkosti s učením	22	5
Úzkosť	59	5	Úzkosť	39	6	Problémy s koncentráciou	18	4
Problémy s koncentráciou	47	4	Pocity bezmocnosti	30	4	Vzťahové problémy	17	4
Pocity bezmocnosti	43	4	Problémy s koncentráciou	29	4	Úzkosť	16	4
Depresívne stavy	36	3	Poruchy spánku	21	3	Pocity zraniteľnosti	15	3
Vzťahové problémy	36	3	Depresívne stavy	20	3	Depresívne stavy	13	3
Ťažkosti s učením	36	3	Vzťahové problémy	16	2	Pocity bezmocnosti	10	2
Poruchy spánku	31	3	Ťažkosti s učením	14	2	Poruchy spánku	7	2
Poruchy príjmu potravy	13	1	Poruchy príjmu potravy	6	1	Poruchy príjmu potravy	4	1

3.7 Hľadanie pomoci

Z celkového počtu obetí sexuálneho obťažovania, 31% participantov hľadalo pomoc alebo radu (z toho 22% žien a 9% mužov). U žien bola tendencia zdôveriť sa s udalosťou sexuálneho obťažovania viac než o polovicu silnejšia, než u mužov,

RR = 1.55, 95%CI (1.29, 1.89), $p < .001$, $BF10 = 13429.72$. Obete sexuálneho obťažovania sa so svojim zážitkom najčastejšie zdôverili inému študentovi (78%), priateľovi (65%), členovi rodiny (50%), či partnerovi (45%).

Tendencia hľadania pomoci nemala súvis s vierovyznaním obete, RR = 0.97, 95%CI (0.81, 1.18), $p = 0.761$, $BF01 = 7.36$. Ďalšie logistické regresie navyiac ukázali, že tendencia hľadania pomoci nebola predikovaná odborom štúdia, $BF01 = 1002$, ani regiónom pôvodu participanta-obete, $BF01 = 4.25$. Nakoniec sme vytvorili index senzitivity na sexuálne obťažovanie⁴ a testovali, či participant s vyššou mierou senzitivity na sexuálne obťažovanie budú mať vyššiu tendenciu vyhľadať pomoc/radu, čo sa aj v súčasnej vzorke pomerne jednoznačne potvrdilo, $BF10 = 1565.3$.

V prípade, že participant nevyhľadal pomoc v súvislosti so skúsenosťou obťažujúceho správania, mal možnosť označiť dôvod tohto rozhodnutia. Medzi najčastejšie dôvody, pre ktoré sa obeť rozhodli nevyhľadať pomoc patrili nasledujúce: participant to nepovažoval za dostatočne vážny incident (27%), bol schopný vyriešiť si to sám (19%), nevedel (13%), nemyslel si, že to pomôže (4%), nechcel, aby to o tom niekto vedel (2%), cítil hanbu alebo poníženie (1%), alebo sa obával, že by mu nik neveril (1%).

Z celkového počtu 1178 participantov vykazujúcich niektorú z foriem sexuálneho obťažovania, iba 1% obetí ($N = 12$) uviedlo, že ako následok prejavu sexuálneho obťažovania bolo spustené oficiálne konanie voči osobe, ktorá sa obťažujúceho správania dopustila. V 85% takto nahlásených prípadov sexuálneho obťažovania išlo o opakované prejavy, z toho 18% tvorilo rodovo motivované obťažovanie, 36% neželaná sexuálna pozornosť a 45% opakovaný sexuálny nátlak. Zároveň je možné formálne konštatovať súvis medzi závažnosťou obťažujúceho správania a spustením oficiálneho konania, $BF10 = 569$. Celkovo je však oficiálne riešenie sexuálneho obťažovania relatívne raritným javom.

3.8 Právne povedomie a informácie

Celkovo 69% študentov si bolo vedomých, že sexuálne obťažovanie je súčasťou zákona (65% u žien a 74% u mužov). Podobná proporcia, 71% participantov

---

⁴Index senzitivity na sexuálne obťažovanie predstavoval u každého participanta nevážený súčet 19 postojoyých položiek.

vedelo, že existuje možnosť obrátiť sa ohľadom sexuálneho obťažovania na súd (70% u žien a 73% u mužov). Z hľadiska celkového právneho povedomia⁵, muži teda vykazovali signifikantne vyšší priemer, $F(1, 1442) = 11.11$, $p < .001$, $BF10 = 75.81$, $d = 0.18$. Z hľadiska celkového právneho povedomia o sexuálnom obťažovaní neboli detekované žiadne signifikantné rozdiely z hľadiska regiónu pôvodu študenta, $F(2, 1463) = 1.18$, $p = 0.31$, $BF01 = 22.06$, $d = 0.06$, či z hľadiska odboru štúdia, $F(5, 1460) = 1.99$, $p = 0.08$, $BF01 = 40.2$, $d = 0.07$.

Participantí výskumu mali zároveň možnosť uviesť mieru súhlasu s tvrdením, že im ich vysoká škola dostatok informácií o problematike obťažujúceho správania. Celkovo 12% participantov vyjadrilo súhlas s týmto tvrdením - muži v signifikantne väčšej miere (17%) ako ženy (9%), $F(1, 1378) = 29.62$, $p < .001$, $BF10 = 14117.3$, $d = 0.29$. Z hľadiska regiónov, študenti na západnom a východnom Slovensku vyjadrovali nižšiu oboznámenosť zo strany vysokej školy, $F(2, 1393) = 7.93$, $p < .001$, $BF10 = 59.27$, $d = 0.15$. Medzi odbormi však v tomto aspekte nebol zistený žiadny rozdiel, $F(5, 1390) = 1.45$, $p = 0.2$, $BF01 = 23.51$, $d = 0.06$.

3.9 Vnímanie sexuálneho obťažovania

Predposledná časť výskumného nástroja konfrontovala participantov so sadou 19 krátkych tvrdení/situácií s cieľom posúdiť mieru vnímania daných situácií ako sexuálne obťažovanie. Nižšie v tabuľke 3.16 je uvedený kompletný zoznam daných postojových položiek.

---

⁵Vypočítané ako nevážený súčet položiek týkajúcich sa vedomostí, že sexuálne obťažovanie je súčastou zákona a že existuje možnosť obrátiť sa ohľadom obťažovania na súd.

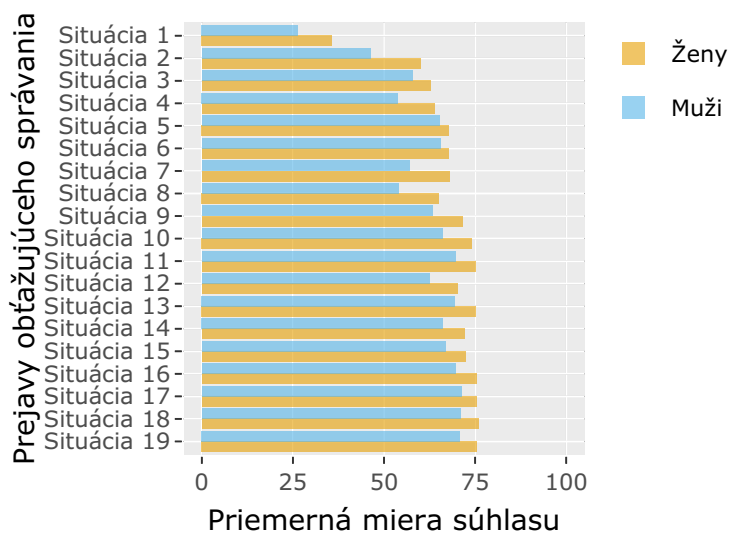
Tabuľka 3.16: Zoznam položiek merajúcich postoje k sexuálnemu obťažovaniu

	Formulácia položky
Situácia 1	Rozprával príbely alebo vtipy so sexuálnym podtónom (napr. na hodine/počas praxe/súkromne v kabinete).
Situácia 2	Mal nemiessne sexuálne poznámky (napr. na hodine/počas praxe/súkromne v kabinete).
Situácia 3	Mal útočné poznámky (napr. na vyučovacej hodine/počas výkom praxe/súkromne v kabinete).
Situácia 4	Mal 'sexistické' poznámky znevažujúce mužov a ženy (napr. ženy sú dobré iba do postele, muži myslia iba penisom).
Situácia 5	Znevýhodňoval študentov/študentky na základe pohlavia/rodu (napr. zhoršil hodnotenie).
Situácia 6	Zvýhodňoval študentov/študentky na základe pohlavia/rodu (napr. zlepšil/a hodnotenie).
Situácia 7	Používal (ukazoval) zjavné sexuálne materiály počas výučby (aj keď sa jej to netýka).
Situácia 8	Komentoval vzhľad študentov/študentiek (napr. hodnotil telo, oblečenie).
Situácia 9	Pokúšal sa diskutovať so študentom/študentkou o sexe aj keď sa to netýka výučby (napr. sa ich pýta na ich sexuálny život).
Situácia 10	Prejavoval študentom / študentkám neželanú sexuálnu pozornosť (napr. snaha o zblíženie).
Situácia 11	Posielal študentom/študentkám nevyžiadané obrázky/fotky so sexuálnym podtónom.
Situácia 12	Získal na študentov/študentky sexuálne žiadostivo (napr. žmurkal, čumel).
Situácia 13	Pokúšal sa nadviazať so študentmi/študentkami sexuálny vzťah napriek predchádzajúcemu odmietnutiu.
Situácia 14	Opakoval žiadosti o stretnutie napriek predchádzajúcemu odmietnutiu (napr. žiadosti o drink/večeru).
Situácia 15	Dotýkal sa študentov/študentiek spôsobom, ktorý v nich vyvolával nepríjemné pocity (napr. ruka cez plecra, okolo pásu).
Situácia 16	Pokúšal sa študentov/študentiek sexuálne dotýkať/hladíť (napr. potapkávanie po zadku).
Situácia 17	Naznačoval študentom/študentkám výhody za sexuálne zblíženie.
Situácia 18	Naznačoval študentom/študentkám ohrozenie ak sa s ním/iou sexuálne nezblížia (napr. spomenul skúškové obdobie).
Situácia 19	Vývolával dojem, že sa mu/jej študenti/študentky musia podriaďať ak chcú, aby s nimi bolo zaobchádzané dobre (napr. vyžadoval sexuálne zblíženie).

Ako možno vidieť z grafu 3.9, participantí vo veľkej väčšine vnímali predložené situácie ako prejavy obťažujúceho správania. Až na 1 položku vykazovali ženy vo vzorke vyššiu mieru vnímania daných prejavov ako obťažujúcich. Rozdiely však boli vo väčšine položiek triviálne a napriek tomu, že efekt rodu bol signifikantný ($F(1, 1442) = 8.93$, $p = 0$, $BF01 = 2.93$, $d = 0.16$), súčasné dáta formálne nepredstavujú dostatočný empirický dôkaz v prospech rodových rozdielov z hľadiska celkovej senzitivity na sexuálne obťažovanie.

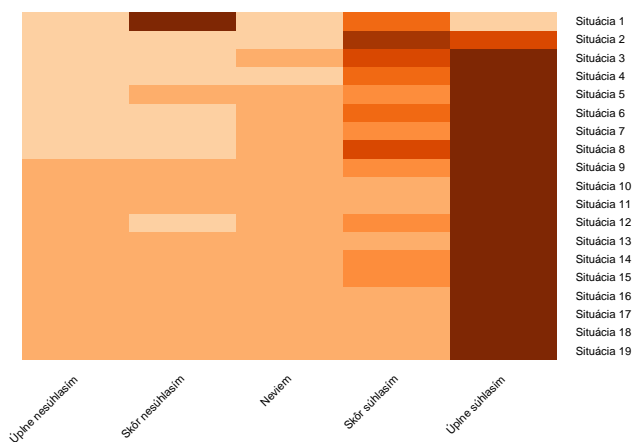
Nižšie je zároveň možné vidieť tzv. heatmaps grafy pre obe pohlavia. Heatmaps zobrazujú frekvencie ako farby, pričom tmavšie farby vyjadrujú vyššiu senzitivitu na jednotlivé formy sexuálneho obťažovania a svetlejšie farby naopak nižšiu mieru senzitivity na sexuálne obťažovanie. Lepšie tak vizualizujú populačnú štruktúru vnímania sexuálneho obťažovania. Z grafov je zjavné, že štruktúra postojov k sexuálnemu obťažovaniu je u žien (Graf 3.10) a mužov (Graf 3.11) v zásade podobná.

Zároveň sa nepreukázal vzťah medzi senzitivitou na sexuálne obťažovanie a závažnosťou obťažovania, ktorému bol participant vystavený, $r = -0.04$, $p = 0.1$, $BF01 = 9.45$ a ani statusom obete, $F(1, 1464) = 0.25$, $p = 0.61$, $BF01 = 13.4$, $d = 0.03$. Medzi participantami študujúcimi iné odbory však boli detekované rozdiely, $F(5, 1460) = 5.25$, $p < .001$, $BF10 = 61.89$, $d = 0.12$. V tabuľke 3.17 je možné vidieť priemery (vyššia hodnota značí vyššiu mieru senzitivity) a smerodajné odchýlky senzitivity na sexuálne obťažovanie naprieč všetkými odbormi. Ako je vidieť v tabuľke regresných koeficientov 3.18, kde odbor "filozofický, humanitný, pedagogický, teologický" predstavuje referenčnú skupinu, študenti prírodoved-

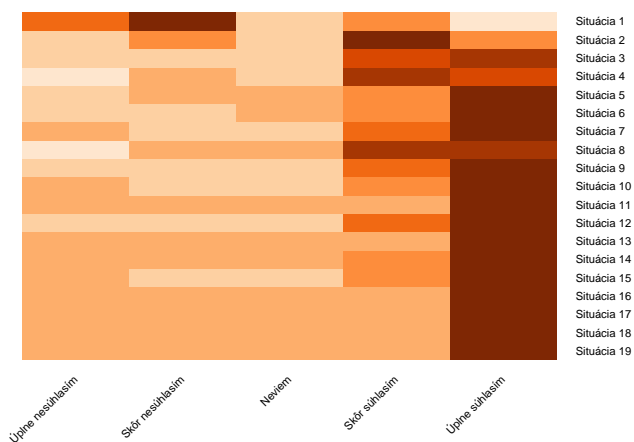

Graf 3.9: Miera vnímania sexuálneho obťažovania

Graf 3.10: Štruktúra postojov k sexuálnemu obťažovaniu u žien - Heatmap graf

Graf 3.11: Štruktúra postojov k sexuálnemu obťažovaniu u mužov - Heatmap graf

ných, technických a zdravotníckych odborov vykazujú v porovnaní so spoločensko-humanitnými odbormi signifikantne nižšiu senzitivitu na sexuálne obťažovanie⁶ filozofických, humanitných, pedagogických, a teologických odborov.] Výrazne nižší priemer v porovnaní s referenčnou skupinou bol aj v mediálnych a umeleckých odboroch, no v danom prípade je možné predpokladať nižšiu štatistickú silu na detekciu signifikantného rozdielu z dôvodu malej početnosti participantov tohto odboru vo vzorke.

Tabuľka 3.17: Senzitivita na sexuálne obťažovanie - deskriptívne charakteristiky

Odbor štúdia	M	SD
filozofický, humanitný, pedagogický, teologický	56.803	34.414
mediálny, umelecký	48.147	34.357
prírodovedecký	45.857	34.586
spoločenský, ekonomický, právny	59.549	31.406
technický	51.165	33.818
zdravotnícky	47.538	35.824

Tabuľka 3.18: Senzitivita na sexuálne obťažovanie - regresný model

	Beta	SE	t-štatistika	p-hodnota
Intercept (filozofický, humanitný, pedagogický, teologický)	56.80	1.79	31.82	0.00
mediálny, umelecký	-8.66	4.56	-1.90	0.06
prírodovedecký	-10.95	3.87	-2.83	0.00
spoločenský, ekonomický, právny	2.75	2.60	1.06	0.29
technický	-5.64	2.32	-2.43	0.02
zdravotnícky	-9.27	3.64	-2.54	0.01

Následne sme testovali, či existuje súvis medzi tým, čo participantí považujú za SO a tým, či majú tendenciou hľadať pomoc, ak sa s niektorou z foriem sexuálneho obťažovania osobne stretli? Táto substantívna otázka bola testovaná regres-

⁶Regresné koeficienty predstavujú rozdiel v priemeroch v porovnaní s referenčnou skupinou (intercept modelu)

ným modelom kontrolujúcim závažnosť sexuálneho obťažovania. Regresný model⁷ dokázal robustným spôsobom predikovať senzitivitu voči sexuálnemu obťažovaniu. Aj po zohľadnení závažnosti zažitého sexuálneho obťažovania teda existuje veľmi silná asociácia medzi senzitivitou voči obťažovaniu a tendenciou zdôveriť sa, $F(1, 1046) = 21.84$, $p < .001$, $BF10 = 520.76$, $d = 0.29$.

Tabuľka 3.19: Senzitivita na sexuálne obťažovanie a zdôverenie sa

	M	SD
Participant sa nezdôveril	49.9	34.4
Participant sa zdôveril	59.8	31.6
Participant nebol obeťou obťažovania	56.2	33.8

Na druhej strane sa nepreukázal empiricky robustný vzťah medzi senzitivitou voči sexuálnemu obťažovaniu a (1) regiónom odkiaľ obeť pochádzajú, $F(2, 1463) = 1.5$, $p = 0.22$, $BF10 = 7$, $d = 0.06$, alebo (2) vierovyznaním participanta, $F(1, 1464) = 0.77$, $p = 0.38$, $BF01 = 9.79$, $d = 0.05$.

3.10 Stereotypy o sexuálnom obťažovaní

V závere výskumu bolo participantom administrovaných 11 výrokov reprezentujúcich miskoncepce o sexuálnom obťažovaní. Ich zoznam je uvedený v Tabuľke 3.20).

⁷Prediktormi v modeli boli (1) či sa obeť sexuálneho obťažovania niekomu zdôverila a (2) závažnosť zažitého sexuálneho obťažovania

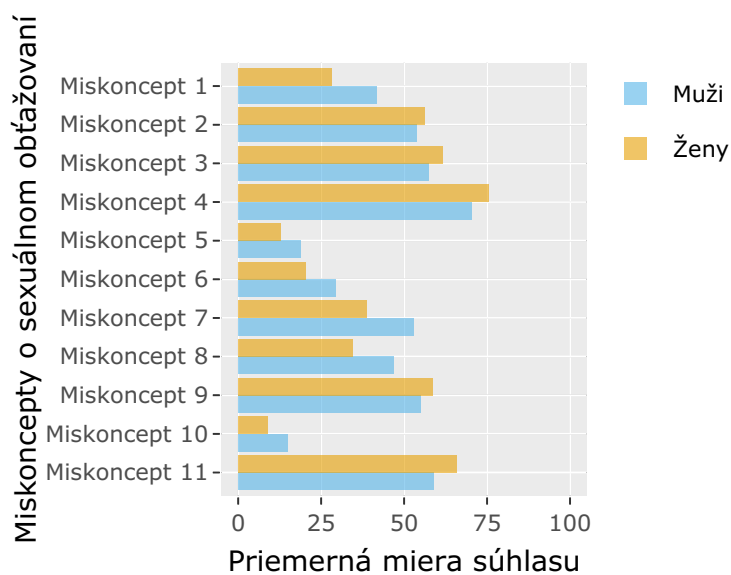
Tabuľka 3.20: Zoznam miskonceptov o sexuálnom obťažovaní

	Formulácia miskonceptu
Miskoncept 1	Ženy si často vymýšľajú obvinenia zo sexuálneho obťažovania.
Miskoncept 2	Vyučujúci / vyučujúce by nemali mať romantické vzťahy so svojimi študentmi / študentkami.
Miskoncept 3	Vyučujúci / vyučujúce by nemali mať sexuálne vzťahy so svojimi študentmi / študentkami.
Miskoncept 4	Sexuálne obťažovanie je zneužitie, ktoré ovplyvňuje kvalitu života osoby, na ktorej je páchané.
Miskoncept 5	Keď sa bude sexuálne obťažovanie ignorovať, prestane.
Miskoncept 6	Ľudia, ktorí zažili sexuálne obťažovanie, ale rozhodnú sa ho nahlásiť až po rokoch, nemajú nárok na spravodlivosť (napr. potrestanie vinníka).
Miskoncept 7	Ženy, ktoré sa obliekajú sexuálne atraktívnym spôsobom si koledujú o sexuálnu pozornosť (napr. komentáre).
Miskoncept 8	Muži, ktorí sa obliekajú sexuálne atraktívnym spôsobom si koledujú o sexuálnu pozornosť (napr. komentáre).
Miskoncept 9	Zodpovednosť za sexuálne obťažovanie prinášať v plnej miere osobe, ktorá sa obťažovania dopúšťa, bez ohľadu na vzhľad alebo konanie osoby, ktorá je obťažovaná.
Miskoncept 10	So sexuálnym obťažovaním sa nemá nič robiť.
Miskoncept 11	Vedenie školy by malo prijať opatrenia na predchádzanie sexuálneho obťažovania.

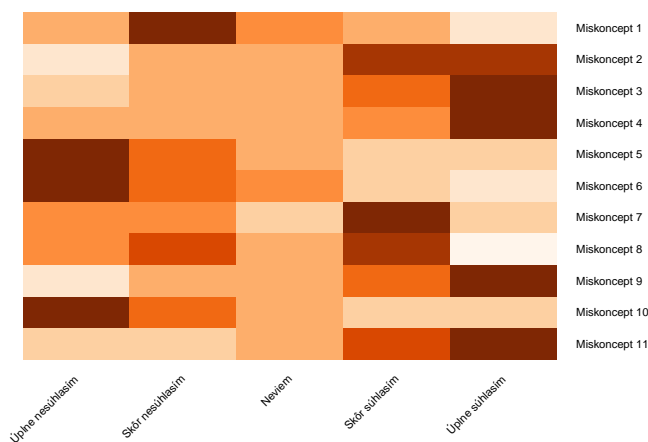
Na grafe 3.12 je zobrazená priemerná miera súhlasu s miskonceptmi o sexuálnom obťažovaní separátne pre ženy a mužov. Priemerné miery súhlasu s danými tvrdeniami pomerne konzistentne indikujú mierne vyššiu mieru miskoncepcií o sexuálnom obťažovaní v aktuálnej vzorke mužov. V celkovej miere súhlasu s miskonceptami⁸ však medzi pohlaviami nebol zistený štatisticky signifikantný rozdiel, $F(1, 1442) = 3.11$, $p = 0.08$, $BF01 = 3.6$, $d = 0.09$. Jediný štatisticky signifikantný rozdiel v miere akceptácie miskonceptov bol zistený v závislosti od regiónu, z ktorého participantami pochádzali, no miera dôkazov v prospech tohto efektu prakticky absentovala, $F(2, 1463) = 3.77$, $p = 0.02$, $BF01 = 74.91$, $d = 0.1$.

Exaktné distribúcie odpovedí na položky merajúce miskoncepty o sexuálnom obťažovaní jednotlivo pre ženy a mužov sú zobrazené na Grafe 3.13 a Tabuľke 3.21, resp. Grafe 3.14 a Tabuľke 3.22. Ako je zrejmé z grafov, štruktúra miskonceptov u oboch pohlaví je v zásade podobná.

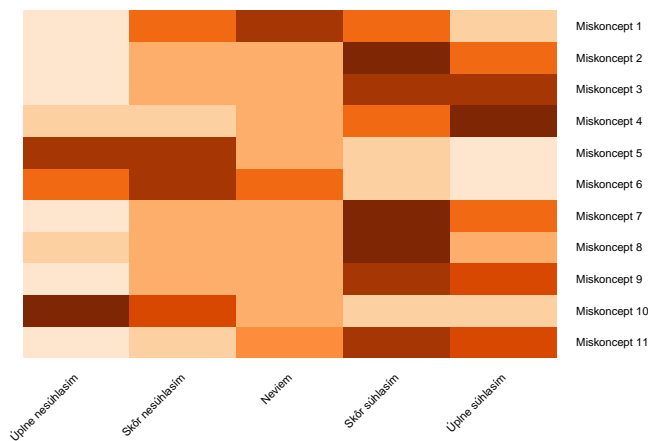
⁸Celková miera súhlasu s miskoncepciami o sexuálnom obťažovaní bola vypočítaná ako nevážený súčet skóre jednotlivých položiek po preškáľovaní inverzných položiek č. 2, 3, 4, 9, 11.

Graf 3.12: Miera súhlasu s miskonceptmi o sexuálnom obťažovaní

Graf 3.13: Štruktúra miskoncepcií u žien - Heatmap graf

Graf 3.14: Štruktúra miskoncepcií u mužov - Heatmap graf

Tabuľka 3.21: Distribúcia odpovedí u žien

	Úplne nesúhlasím	Skôr nesúhlasím	Neviem	Skôr súhlasím	Úplne súhlasím
Miskoncept 1	13.07	49.58	23.37	11.75	2.22
Miskoncept 2	3.21	13.39	15.77	34.03	33.60
Miskoncept 3	3.26	9.30	13.28	24.07	50.09
Miskoncept 4	0.34	0.71	2.40	15.02	81.54
Miskoncept 5	58.27	27.27	7.68	5.33	1.45
Miskoncept 6	43.78	26.37	18.29	8.01	3.55
Miskoncept 7	20.90	20.78	12.51	35.25	10.56
Miskoncept 8	21.37	27.28	15.35	29.43	6.57
Miskoncept 9	2.27	12.29	16.84	27.35	41.25
Miskoncept 10	66.07	26.24	5.04	1.71	0.94
Miskoncept 11	2.42	2.24	9.70	35.17	50.47

Tabuľka 3.22: Distribúcia odpovedí u mužov

	Úplne nesúhlasím	Skôr nesúhlasím	Neviem	Skôr súhlasím	Úplne súhlasím
Miskoncept 1	3.02	25.81	38.08	25.40	7.69
Miskoncept 2	5.17	13.96	14.20	40.03	26.64
Miskoncept 3	2.93	13.91	12.43	35.08	35.65
Miskoncept 4	0.13	1.89	7.22	26.84	63.92
Miskoncept 5	39.80	36.98	14.50	6.11	2.61
Miskoncept 6	24.11	32.98	22.65	11.94	8.33
Miskoncept 7	7.12	13.31	13.99	39.47	26.11
Miskoncept 8	9.58	17.76	17.15	39.82	15.69
Miskoncept 9	3.70	13.07	17.11	37.45	28.67
Miskoncept 10	48.63	35.73	9.51	4.76	1.37
Miskoncept 11	1.24	6.30	21.17	39.23	32.05

V aktuálnom výskume nebola zistená systematická asociácia medzi celkovou mierou akceptácie miskonceptov a vekom participantov, $F(1, 1444) = 0.21$, $p = 0.64$, $BF01 = 4.97$, $d = 0.02$, ich odborom štúdia, $F(5, 1460) = 1.86$, $p = 0.1$, $BF01 = 241.18$, $d = 0.07$, či ich vierovyznaním, $F(1, 1464) = 3.84$, $p = 0.05$, $BF01 = 5.57$, $d = 0.1$. Zároveň bolo testované, či osoby, ktoré majú viac skúseností so sexuálnym obťažovaním zvyknú aj viac situácií vyhodnocovať ako obťažujúce správanie. U obetí obťažovania však nebola detekovaná výrazne nižšia miera akceptácie miskonceptov, $F(1, 1464) = 2.04$, $p = 0.15$, $BF01 = 2.97$, $d =$

0.07. Rozdiel v miere akceptácie miskonceptov nebol ani medzi obeťami, ktoré sa zdôverili a tými, čo sa nezdôverili, $F(1, 1046) = 0.03$, $p = 0.86$, $BF01 = 130.01$, $d = 0.01$.

Chapter 4

Diskusia výsledkov výskumu

4.1 Prevalencia foriem sexuálneho obťažovania

Primárnym cieľom výskumu bolo odhadnúť populačné proporcie jednotlivých foriem sexuálneho obťažovania u študentov a študentiek slovenských vysokých škôl. Celkovo boli zisťované skúsenosti s dvadsiatimi rôznymi scenármi sexuálneho obťažovania, ktoré vychádzajú z modifikovaného dotazníka SEQ (Fitzgerald et al., 1988), (plný zoznam otázok sa nachádza v sekcii 3.1.). Týchto dvadsať konkrétnych scenárov spadá do troch skupín, resp. klastrov obťažovania, ktorými sú (1.) rodovo motivované obťažovanie (scenáre 1-8), (2.) neželaná sexuálna pozornosť (scenáre 9-16), a (3.) sexuálny nátlak (scenáre 17-20) (Fitzgerald, 1990; Fitzgerald, Swan & Magley, 1997; Fitzgerald et al., 1988).

Celkovo až 76.23 % (N = 1134) respondentov a respondentiek uviedlo, že zažilo aspoň jednu z foriem rodovo motivovaného obťažovania, 45.98 % (N = 666) zažilo neželanú sexuálnu pozornosť a 2.96 % (N = 43) sexuálny nátlak. V porovnaní s predchádzajúcimi výskumami, ktoré boli uskutočnené napr. v Českej republike (Šaldová, Tupá & Vohlídalová, 2009; Vohlídalová 2009; Kolářová, Smetáčková & Pavlík, 2011; Smetáčková & Pavlík, 2011), ide najmä v prípade rodovo motivovaného obťažovania a neželanej sexuálnej pozornosti o vyšší výskyt týchto skúseností. V našom výskumnom dizajne však zohľadňujeme aj skúsenosti s obťažovaním zo strany iných študentov a študentiek, nie len zo strany vyučujúcich,

čo môže byť potenciálnym vysvetlením častejších skúseností so sexuálnym obťažovaním (Huerta et al., 2006). Ďalším z potenciálnych vysvetlení môže byť aj vyššia miera tolerancie obťažujúceho správania vo forme rodovo motivovaného obťažovania v prostredí slovenských vysokých škôl. Zároveň nemusia byť tieto prejavy v kolektívoch vôbec chápané ako sexuálne obťažovanie, ale ako bežné či dokonca sociálne očakávané správanie. Aj predchádzajúce zahraničné výskumy poukazovali na rodovo motivované obťažovanie ako značne normalizovanú sociálnu prax v hierarchických štruktúrach vysokého školstva (Fitzgerald et al., 1988; Sekreta, 2006). V prípade rodovo motivovaného obťažovania môže tiež ísť o výrazné a dlhodobé pretrvávajúce rodové stereotypy vo vzťahu k ženám a mužom na Slovensku, čo potvrdili aj ostatné prieskumy (Holubová, 2007; Directorate-General for Justice and Consumers, European Commission, 2016). Miera sexuálneho nátlaku ako najväčšia forma sexuálneho obťažovania, ktorá môže naplňovať skutkovú podstatu niektorých trestných činov vymedzených v trestnom zákone, je porovnateľná s inými výskumami (viď napr. Vohlídalová, 2009; Smetáčková & Pavlík, 2011).

Pri skúsenostiach s invazívnymi formami sexuálneho obťažovania, akými sú prejavy sexuálneho nátlaku, však musíme tiež predpokladať nižší stupeň vykazovania skúseností v dotazníkovom šetrení. Vychádzame tiež z predpokladu, že ide o značne stigmatizujúcu skúsenosť, študenti a študentky môžu prežívať hanbu a poníženie, čo im bráni v zdôverení sa so skúsenosťou aj cez anonymizovaný dotazník. Pre niektorých respondentov a respondentky môže totiž oživovanie si traumatických spomienok v pamäti vyvolať nepríjemné emočné stavy, ktorým sa môžu chcieť vedome vyhnúť tak, že negujú skúsenosť so sexuálnou viktimizáciou¹. Pri zbere dát sme študentom a študentkám odporúčali, aby si v prednáškovej miestnosti presadli – chceli sme im tak umožniť súkromie pri vyplňaní dotazníka. Nie vždy však mali túto možnosť a zriedkavo ju využívali.

Celkovo výrazne vyššie percento respondentov a respondentiek pritom uviedlo, že boli vystavení sexuálnemu obťažovaniu skôr opakovane než jednorázovo. Išlo o 86 % z tých respondentov a respondentiek, ktorí a ktoré zažili rodovo motivované obťažovanie, 78 % z tých respondentov a respondentiek, ktoré zažili neželanú sexuálnu pozornosť, a 50 % z tých respondentov a respondentiek, ktoré zažili sexuálny nátlak. Tieto zistenia sú v súlade s výsledkami mnohých predchádzajúcich výskumov v Európe a severnej Amerike (viď napr. Shinsako, Richman & Rospenda, 2001). Poukazujú tak na to, že pri sexuálnom obťažovaní sa zvyčajne

---

¹Takáto reakcia nie je neobvyklá pre osoby, ktoré zažívajú post-traumatickú stresovú poruchu, ktorá sa prejavuje aj vedomou snahou vyhýbať sa podnetom pripomínajúcim pôvodnú traumatickú udalosť.

nejedná o jednorazový akt, ale skôr o pretrvávajúcu a opakovanú sociálnu prax v organizácii (Konrad & Gutek, 1986; Hearn & Parkin, 1995; Křížková, 2006). Zároveň môžu tieto výsledky naznačovať, že ide o systémovú záležitosť, ktorá je na školách prehliadaná aj preto, že mnohé vysoké školy nemajú vytvorené interné mechanizmy a nástroje prevencie, nahlasovania a riešenia prípadov sexuálneho obťažovania (Smith & Freyd, 2013, 2014).

V medziach prevalencie individuálnych foriem rodovo motivovaného obťažovania (scenáre 1-8) sa najčastejšie objavovalo rozprávanie vtipov alebo príbehov so sexuálnym podtónom (51,6 % respondentov a respondentiek). Taktiež skoro polovica študentov a študentiek (43,4 %) mala skúsenosť s komentovaním a hodnotením vzhľadu. Tretina zažila útočné poznámky a nemiestne sexuálne komentáre. Rozšírené rodovo motivované obťažovanie sa pritom v akademickom prostredí podieľa na vytváraní nepriateľského prostredia, ktoré ovplyvňuje vzťahy v organizácii a môže mať zásadný vplyv na sebahodnotu študentov a študentiek a na ich psychické zdravie (Fitzgerald, Swan & Magley, 1997). Osobitne vysoké percento skúseností s komentovaním a posudzovaním vzhľadu v akademickom prostredí možno považovať za neprofesionálne a ponižujúce. Ide o sociálnu prax, ktorá je spojená s objektivizáciou a zhadzovaním mužov a žien v profesionálnom prostredí hodnotením ich tela – hlavne u študentiek, no v menšej miere aj u študentov (Uggen & Blackstone, 2004; Cordina & Berdhal, 2008). Ukazuje sa, že študenti a študentky majú v akademickom prostredí najčastejšie skúsenosti s vytváraním nepriateľského či ponižujúceho prostredia.

Z foriem neželanej sexuálnej pozornosti sa najčastejšie stretávame s tzv. zízanim (22,2 % študentiek a študentov), pokusmi o diskutovanie o sexe, keď sa to netýka výučby (21,3 %), prejavovaním neželanej sexuálnej pozornosti (14,8 %) a opakovanými žiadosťami o stretnutie napriek odmietnutiu (14,5 %). Pri týchto scenároch už hovoríme o sexuálnom obťažovaní namierenom voči konkrétnej osobe, kedy dochádza k snahe o nadviazanie sexuálneho alebo romantického kontaktu napriek odmietnutiu (Rotundo, Nguyen & Sackett, 2001). Značnú rolu pri týchto prejavoch obťažujúceho správania zohráva autorita a pozícia moci, voči ktorým môže byť náročné sa vzoprieť. Avšak aj v rovesníckych vzťahoch môže byť snaha vzoprieť sa neželanému správaniu podriadená sociálnej kontrole, napr. ak je táto snaha vnímaná kolektívom ako nadmerná precitlivosť. Bez rozdielu toho, ako silne prítomný je aspekt sociálnej hierarchie a kontroly, v prípadoch neželanej sexuálnej pozornosti môže ísť o podstatné znevažovanie a zhadzovanie, rovnako ako aj o zasahovanie do súkromia obťažovaného človeka (Johnson, Widnall & Benya, 2018).

Najzriedkavejšou zo všetkých skúseností sa javí zároveň najinvasívnejšia forma sexuálneho obťažovania, tzv. sexuálny nátlak. Tento klaster skúseností so sexuálnym obťažovaním sa prejavuje v podobe sexuálnych návrhov, vydierania alebo úplatkárstva (Gruber, 1992). Prevalencia jednotlivých foriem sa medzi študentmi a študentkami pohybovala medzi 0.3 % a 2.6 %. Najviac respondentov a respondentiek (2,6 %) zažilo situácie, kedy im niekto naznačoval výhodu za sexuálne zblíženie. V medziach týchto scenárov hovoríme o tzv. quid pro quo sexuálnom obťažovaní (Holland & Cortina, 2016), teda obťažovaní „niečo za niečo“, kedy sa snaží páchatel/ka priamo zneužiť svoju moc na dosiahnutie sexuálneho zblíženia. Sexuálne obťažovanie „niečo za niečo“ môže mať zásadný vplyv na fyzické i psychické zdravie obete. Zároveň ide o čin, ktorý môže naplňať skutkovú podstatu niektorých trestných činov vymedzených v trestnom zákone.

Vo všeobecnosti sa nepreukázali významné rozdiely v prevalenciách individuálnych či agregovaných foriem sexuálneho obťažovania na základe pohlavia/rodu. Na základe Bayesiánskych analýz sme nedetekovali rozdiel vo väčšine individuálnych foriem (t. j. dvadsiatich rôznych scenárov) sexuálneho obťažovania. Na úrovni individuálnych scenárov sa u mužov študentov častejšie objavili len skúsenosti s používaním zjavných sexuálnych materiálov a s diskutovaním o sexe, keď sa to netýkalo výučby. Nakoľko sa tieto skúsenosti podľa dát udržiavali hlavne v rovesníckych kolektívoch, môžeme predpokladať, že ide o skúsenosti spojené s predstavami a normami maskulinity (nielen) v študentskom prostredí. To, že ide o normalizované správanie, však neznamená, že je všetkými účastníkmi akceptované a že nemá dopad na ich kvalitu života. U žien študentiek sa vo vyššej miere objavuje zvyhodňovanie na základe pohlavia, opakované žiadosti o stretnutie a nepríjemné dotýkanie. Nemožno však hovoriť o systematických rozdieloch alebo špecifikách obťažovania, ktoré by zažívali len muži študenti či len ženy študentky. Bayesove faktory tiež mierne naznačovali absenciu rozdielov medzi pohlaviami v spomínaných troch klastroch – rodovo motivované obťažovanie, neželaná sexuálna pozornosť a sexuálny nátlak.

4.2 Páchatelia/ky a miesta výskytu sexuálneho obťažovania

V rámci jednotlivých klastrov sexuálneho obťažovania sa rodovo motivovaného obťažovania najčastejšie dopúšťali študenti a učitelia mužského pohlavia (33 %,

resp. 30 %), na neželanej sexuálnej pozornosti sa najviac podieľali študenti muži a študentky ženy (50 %, resp. 32 %), a najčastejšími páchatelmi sexuálneho násilného obťažovania boli študenti muži a študentky ženy (26 %, resp. 32 %). V porovnaní so ženami sa u mužov ukázalo takmer dvakrát vyššie riziko páchania sexuálneho obťažovania. Toto zistenie potvrdzujú aj zahraničné výskumy (viď napr. Huerta, 2006; Vohlídalová, 2009; Smetáčková & Pavlík, 2011; Rosenthal, Smith & Freyd, 2016). V slovenskom akademickom prostredí sa tak potvrdzuje, že ide o obťažujúce správanie, ktoré je normalizované zo strany mužov (učiteľov i študentov), čomu by mala byť prispôsobená potenciálna prevencia. Z hľadiska jednotlivých klastrov sexuálneho obťažovania sú muži približne dvakrát náchylnejší páchať formy rodovo motivovaného obťažovania a neželanej sexuálnej pozornosti. Tieto výsledky môžu súvisieť s rodovou socializáciou mužov, ale aj so samotnými organizáciami, kde je takéto správanie z ich strany považované za prirodzené či normálne (McDonald, 2012). Avšak v oblasti sexuálneho násilného obťažovania – celkom pravdepodobne v dôsledku nízkej miery výskytu takýchto prípadov.

Jednoznačne najčastejším páchatelom sexuálneho obťažovania vo všetkých troch klastroch sú študenti alebo študentky, a teda najčastejšie sa obťažujúce správanie objavuje v rovesníckych kolektívoch. To naznačuje, že sú v kolektívoch mladých ľudí značne normalizované sexistické stereotypy a sexualizácia vzťahov, ako aj vzájomné hodnotenie výzoru (Sivertsen et al., 2019). Napriek normalizácii tejto sociálnej praxe však musíme predpokladať, že aj skúsenosť s obťažujúcim správaním od rovesníčky či rovesníka (t. j. inej študentky či študenta) môže mať zásadný vplyv na pocit bezpečia (napr. na internáte), či na výsledky štúdia a vzťah ku kolektívu. Zaujímavé je tiež vysoké percento študentiek, ktoré obťažujú študentov mužov, čo celkom vyvracia mýtus, že obťažovania sa dopúšťajú výhradne muži, a že obeťami sexuálneho obťažovania sú výhradne ženy (Fitzgerald & Ormerod, 1991; De Judicibus & McCabe, 2001). Zároveň však môže ísť o prejav všeobecnej normalizácie obťažujúceho a invazívneho správania. Pre mužov študentov môže byť skúsenosť s obťažovaním a násilím stigmatizujúca kvôli sociálnym rolám a diskurzom o maskulinitách, ktoré im bránia vo vyhľadávaní spravodlivosti či pomoci (Pryor, 1985; Konrad & Gutek, 1986). Rodové rozdiely v prežívaní sexuálneho obťažovania a vysporiadávaní sa s jeho dôsledkami si však v slovenských podmienkach vyžadujú ďalší kvantitatívny aj kvalitatívny výskum.

Celkovo sa učitelia a učiteľky objavili ako osoby, ktoré sa správali obťažujúco až v 34 % prípadov. Najčastejšie sa vysokoškolskí učitelia a učiteľky objavovali v prípadoch rodovo motivovaného obťažovania (až v 42 % prípadov) a ani pri prí-

padoch sexuálneho nátlaku ich zastúpenie nebolo zanedbateľné (22 %). Je pritom potrebné vziať do úvahy, že v porovnaní s kontaktmi s inými študentmi a študentkami majú mladé ženy a muži vo vysokoškolskom prostredí výrazne menej kontaktu s vyučujúcimi, a tým aj menej príležitostí zažiť od nich obťažovanie. V prípade páchatelov a páchateliek na učiteľskej pozícii dominujú muži, a to hlavne vo vzťahu k študentkám. Tieto výsledky sú tiež v súlade so zahraničnými výskumami. Zo strany učiteliek zažili respondentky najčastejšie znevýhodňovanie na základe pohlavia, zatiaľ čo študenti muži od nich zažívali hlavne zvýhodňovanie na základe pohlavia. Zvýhodňovanie a znevýhodňovanie respondentov a respondentiek môže súvisieť so sexistickými stereotypmi učiteliek žien voči študentom a študentkám (Šaldová, Tupá & Vohlídalová, 2009; Smetáčková & Pavlík, 2011). Ak hovoríme o obťažujúcom správaní zo strany vyučujúcich, musíme tiež predpokladať, že ide v akademickom prostredí o osoby, ktoré disponujú autoritou a určujú pravidlá štúdia (Malovich & Stake, 1990; Clarke, 2020). Keďže sa vzťah medzi učiteľmi/učiteľkami a študentmi/študentkami javí z hľadiska mocenských pozícií ako najproblematickejší, je dôležité, aby vysoké školy venovali práve tomuto aspektu pozornosť v podobe prevencie a intervenčných opatrení (McKinney, Olson & Satterfield, 1988; Johnson, Widnall & Benya, 2018).

Respondenti a respondentky mali taktiež pri každom scenári možnosť uviesť miesto, kde sa k danej forme sexuálneho obťažovania dochádzalo najčastejšie. Z výsledkov vyplýva, že sa sexuálne obťažovanie deje najčastejšie počas vyučovania a v rámci prestávok (28 %, resp. 28 %), ako aj na internátoch (19 %). Z výsledkov je zjavné, že sa skoro 60 % prípadov obťažovania deje v primárnych školských priestoroch, čo by tiež mali zohľadňovať potenciálne preventívne programy na akademickej pôde. Internáty a ubytovne je tiež nutné vnímať ako priestory vysokoškolskej pôdy, v ktorých sa študenti a študentky pohybujú, preto nemožno zabúdať na prevenciu a vzdelávanie zamestnancov a zamestnankýň aj na týchto miestach. Ide totižto o „izolované“ prostredia, v ktorých rastie riziko sexuálneho obťažovania a jeho invazívnosť (Johnson, Widnall & Benya, 2018).

Z hľadiska klastrov sexuálneho obťažovania, rodovo motivované obťažovanie sa najčastejšie vyskytuje počas edukačného procesu a v rámci prestávok. Neželaná sexuálna pozornosť sa najčastejšie deje počas prestávok a v prostredí internátov. Sexuálny nátlak sa taktiež najčastejšie odohráva na internáte a počas prestávok. Z tohto vyplýva, že práve rodovo motivované obťažovanie je silne prítomné na školskej pôde a v rámci vyučovacieho procesu. Ak je dlhodobé, môže mať negatívne dôsledky na študijné výsledky.

4.3 Rizikové faktory prevalence sexuálneho obťažovania

Z hľadiska pohlavia/rodu sa analýza výsledkov výskumu zamerala aj na otázku, aké je riziko skúseností študentov mužov a študentiek žien so sexuálnym obťažovaním. Z hore uvedeného vyplýva, že vo väčšine foriem sexuálneho obťažovania nepozorujeme signifikantný rozdiel medzi pohlaviami/rodmi, aj keď vidíme isté tendencie pri jednotlivých scenároch. U respondentiek je významne vyššie riziko, že ich budú zvýhodňovať na základe pohlavia a že ich niekto bude opakovane volať na stretnutie napriek odmietnutiu, alebo že zažijú nepríjemné dotýkanie. U respondentov je zase významné vyššie riziko, že sa s nimi niekto bude pokúšať diskutovať o sexe alebo bude používať zjavne sexuálne materiály, aj keď sa to netýka výučby.

Podľa výsledkov výskumu sa ako rizikové zdajú dve charakteristiky – vek a neheterosexuálna sexuálna orientácia (resp. LGBTI identita). Vek vyšší ako 23 rokov bol asociovaný s mierne nižším rizikom rodovo motivovaného obťažovania, zatiaľ čo neheterosexuálna orientácia bola asociovaná s 35-percentne vyšším rizikom neželanej sexuálnej pozornosti a 81-percentne vyšším rizikom sexuálneho nátlaku. V prípade nižšieho rizika rodovo motivovaného obťažovania vo veku vyššom ako 23 rokov môžeme predpokladať, že s vekom študentov a študentiek stúpa aj ich sociálny status v organizácii, takže sa nestretávajú s takýmito prejavmi neférového zaobchádzania. Posledné ročníky v mnohých odboroch tiež zriedkavejšie navštevujú priestory školy, takže majú zriedkavejšie skúsenosti s obťažovaním priamo na škole počas výučby alebo prestávky. V neposlednom rade vyšší vek a ročník tiež môžu znamenať, že majú študenti a študentky vytvorené stratégie ako sa vyhýbať ľuďom, ktorí sa dopúšťajú rodovo motivovaného obťažovania alebo neželanej sexuálnej pozornosti. Dáta zároveň poukazujú na vyššiu prevalenciu obťažovania u skupiny LGBTI ľudí vo výskumnej vzorke. Ide však o malú časť vzorky (len 3,5 % všetkých respondentov a respondentiek sa identifikovalo ako LGBTI osoby) a zároveň je miera empirických dôkazov v prospech tohto efektu veľmi nízka. Preto by tieto výsledky mali skôr viesť k ďalšiemu výskumu. Jedným zo zdôvodnení môže byť rodová nekonformnosť niektorých LGBTI ľudí, ktorí nespĺňajú sociálne normy spojené s konštrukciou femininity i maskulinity (Sue et al., 2007; Lilienfeld, 2017).

Zároveň boli analyzované ďalšie tri multinominálne rizikové faktory: rok štúdia, odbor štúdia a lokalita fakulty, separátne pre všetky tri klastre sexuálneho

obťažovania. Analýza ukázala, že jediným robustným efektom je rozdielne riziko rodovo motivovaného obťažovania v závislosti od odboru štúdia. Teda v porovnaní s referenčnou skupinou študentov a študentiek filozofických, humanitných, pedagogických alebo teologických odborov bolo zistené vyššie riziko skúseností s rodovo motivovaným obťažovaním vo všetkých ostatných skupinách odborov – najvyššie u študentov a študentiek zdravotníckych odborov (o 32 %) a technických odborov (o 21 %). Toto významne nižšie riziko sexuálneho obťažovania študentov a študentiek filozofických, humanitných, pedagogických alebo teologických odborov môže súvisieť s tým, že sa tieto odbory venujú témam ľudských práv, rodovej rovnosti či etiky. Výsledky môžu tiež súvisieť so zastúpením mužov a žien na učiteľských pozíciách či medzi študentmi a študentkami. Predchádzajúce výskumy totiž tiež poukazovali na špecifiká niektorých vedných odborov (viď napr. Rosenthal, Smidt & Freyd, 2016; Swartout, 2018), ktoré však nemôžeme vnímať ako problém konkrétneho odboru, ale skôr ako výsledok rodového zastúpenia v organizácii, hodnôt a kultúry v danej komunite (Hearn & Parkin, 1995; Šaldová, Tupá & Vohlídalová, 2009).

Ako súhrnnejšiu alternatívu sme analyzovali, či rizikové faktory dokážu predikovať závažnosť sexuálneho obťažovania. V tomto ohľade bol vyšší ročník štúdia pozitívne asociovaný so závažnosťou sexuálneho obťažovania, no veľkosť efektu bola malá, podobne ako miera dôkazov v prospech tohto efektu. Sexuálna orientácia sa opäť objavuje medzi rizikovými faktormi aj z hľadiska závažnosti sexuálneho obťažovania, čo v realite môže byť spojené s výraznými negatívnymi predsudkami vo vzťahu k LGBTI ľuďom (Cortina, Swan & Fitzgerald, 1998; Konik & Cortina, 2009) a vyžadovalo by si to osobitný prieskum v tejto populácii. Z globálneho hľadiska však dáta indukujú, že je náročné nájsť robustné prediktory sexuálneho obťažovania. Jeho výskyt je tak naprieč rôznymi demografickými faktormi podobný.

4.4 Dôsledky, vyrovnávanie sa so situáciou a prístup k spravodlivosti

Respondenti a respondentky tiež odpovedali na otázky o tom, aké dopady pocitovali po skúsenosti so subjektívne najzávažnejším incidentom. Dopytovali sme sa tak na subjektívne prežívanie psychických a fyziologických problémov, ktoré mohli vyplývať z ich skúsenosti s obťažujúcim správaním (Klein & Martin, 2019; Wood

et al., 2018). Dáta tak ako v iných výskumoch preukázali, že sa zásadné dopady na psychické a fyzické zdravie v rovnakej miere prejavujú u mužov aj žien (ako píše Bastiani, Romito & Saurel-Cubizolles, 2019).

Dotazník sa študentov a študentiek dopytoval, aké dôsledky pociťovali s ohľadom na najzávažnejší incident, ktorý zažili. Je však nutné poukázať na to, že intenzita násillia nemusí byť nevyhnutne indikátorom dôsledkov na psychické a fyzické zdravie, keďže dopady sa môžu objaviť aj pri opakovanom rodovo motivovanom obťažovaní. U respondentov a respondentiek výskumu sa najčastejšie objavovali pocity zraniteľnosti, strata sebaistoty a úzkosť. Aj keď ide o dôsledky, ktoré by mohli byť školami vyhodnotené ako menej závažné, je nutné uznať s ohľadom na meritokratické akademické kultúry, že aj tieto dôsledky negatívne ovplyvňujú študijné výkony a akademickú spokojnosť, a preto by nemali byť bagatelizované (Johnson, Widnall & Benya, 2018). Hoci výsledky výskumu poukazujú na pomerne nízky výskyt dôsledkov sexuálneho obťažovania na psychické a fyzické zdravie, je potrebné podotknúť, že súvislosť medzi nepríjemnými symptómami a ich spúšťačmi nie je vždy jednoznačne obeťou subjektívne identifikovaná.

Zaujímalo nás tiež, či študenti a študentky vyhľadávali podporu od svojho okolia. Tretina z tých, ktorí zažili niektorý z incidentov, o svojej skúsenosti niekomu povedala, pričom v tejto skupine išlo častejšie o ženy. Muži, ktorí sa so svojimi skúsenosťami nikomu nezdôverujú, môžu byť ovplyvnení rodovými rolami a očakávaniami, ktoré im bránia vyhľadať pomoc (Pryor, 1985). Keďže sa študenti a študentky najčastejšie zdôverovali svojim spolužiakom a spolužiačkam, rodine a blízkym, môžeme predpokladať, že skúsenosti so sexuálnym obťažovaním často zostávajú v rovine osobných problémov, s ktorými sa chce študent/študentka vysporiadať sám/sama a hľadá oporu v blízkej komunite (cez tzv. sociálny coping). Zdôverenie sa so svojou skúsenosťou niekomu mimo tejto komunity bolo zriedkavé (podobne ako aj v prieskume českej organizácie Konsent, viď Konsen, 2020). Avšak to, že o týchto skúsenostiach majú vedomosť spolužiaci a spolužiačky vysvetľuje, ako sa v akademickom prostredí udržiava neformálny tok informácií a vytváranie tzv. „šepkajúcich sietí“ a „verejných tajomstiev“ (Botti et al., 2019; Johnson, Widnall & Benya, 2018). Silným faktorom sa v tomto ohľade ukázalo scitlivenie na témy sexuálneho obťažovania, keďže s povedomím o sexuálnom obťažovaní rastie tiež pravdepodobnosť, že sa študent/študentka niekomu so skúsenosťou zdôveria.

Pre vysoké školy je najzásadnejším zistením, že len v 1 % prípadov sa začalo na škole vo veci aj nejaké formálne konanie. Zároveň z výsledkov vyplynulo, že čím je obťažovanie invazívnejšie, tým väčšia je pravdepodobnosť, že bude škola

nejakým spôsobom konať. Prístup školy má zároveň zásadný vplyv na študentovo/študentkino prežívanie situácie (Smith & Freyd, 2013, 2014; Bellis, 2020), napriek tomu zamestnanci a zamestnankyne zostávajú v skupine osôb, ktorým sa študenti a študentky so svojou skúsenosťou zdôverovali najzriedkavejšie.

Preto nás zaujímalo, aké dôvody viedli študentov a študentky k tomu, že nikomu o skúsenosti nepovedali. Medzi najčastejšími odpoveďami nachádzame dve zdôvodnenia – mysleli si, že sa nejedná o dostatočne závažné konanie, alebo si mysleli, že sa so situáciou vedia vysporiadať sami/y. U mnohých študentov a študentiek tiež môže takéto zdôvodnenie vychádzať z predstavy, že škola nedisponuje spôsobmi ako túto situáciu riešiť a preto zodpovednosť zostáva na nich (Vohlídalová, 2015; Smetáčková, Pavlík & Kolářová, 2009). Prichádzame tak k záveru, že mnohé scenáre z dotazníka predstavujú pre študentov a študentky bežné správanie vo vysokoškolskom prostredí, subjektívne identifikované ako súkromný problém, resp. záležitosť, ktorú musia prekonať sami/y (ako dôvodí De Judicibus & McCabe, 2001; McCabe & Hardman 2010).

Mnohí študenti a študentky si zároveň myslia, že im ich škola neponúkla dostatok informácií o sexuálnom obťažovaní. Len každá desiatu žena študentka si myslí, že dostala dostatok takýchto informácií. Toto zistenie je v súlade s prieskumom medzi študentmi a študentkami českých vysokých škôl od českej organizácie Konsent (Konsent, 2020). Nekonanie zo strany školy naďalej zostáva zásadným faktorom, ktorý ovplyvňuje nielen riešenie situácie, ale aj dopady na psychické a fyzické zdravie študenta/študentky (Smith & Freyd, 2014; Bellis, 2020). Scitlivenie a povedomie, ktoré študenti a študentky nadobudnú o téme sexuálneho obťažovania, zároveň zvyšuje šance, že zasiahnu ak budú sami/y svedkami či svedkyňami sexuálneho obťažovania (Potter et al., 2016; Johnson, Widnall & Benya, 2018; Jouriles et al., 2018).

Študentov a študentiek sme sa preto dopytovali na ich názory na prevenciu a riešenie prípadov sexuálneho obťažovania. Aj v týchto výsledkoch však nachádzame len mierne rozdiely v pohlaví/rode, ktoré nemožno považovať za zásadné. Viac ako polovica študentov a študentiek si myslí, že by vedenie školy malo prijať opatrenia na predchádzanie sexuálneho obťažovania (priemerná miera súhlasu s týmto tvrdením bola 65 % u študentiek a 59 % u študentov – spolu 80 % všetkých študentov a študentiek „rozhodne súhlasilo“ alebo „skôr súhlasilo“). Až 9 z 10 študentov a študentiek nesúhlasí s tvrdením, že so sexuálnym obťažovaním sa nedá nič robiť, pričom v tejto téme sú skeptickejší o niečo viac študenti muži (priemerná miera súhlasu s tvrdením je 15 %). Značné množstvo študentov a študentiek si

tiež myslí, že sexuálne obťažovanie je zneužitie, ktoré ovplyvňuje kvalitu života (priemerná miera súhlasu s tvrdením bola u študentiek 75 % a u študentov 70 %). S ohľadom na zahraničné verejné prípady spojené s iniciatívou #MeToo sme sa tiež dopytovali, či si študenti a študentky myslia, že má osoba, ktorá zažila sexuálne obťažovanie pred rokmi, nárok na spravodlivosť. Priemerná miera súhlasu s tvrdením, že takáto osoba nemá nárok, bola u študentiek 20 % a u študentov o niečo vyššia – 29 %.

V neposlednom rade nás zaujímalo, čo si študenti a študentky myslia o tzv. horizontálnych vzťahoch (romantických a sexuálnych vzťahoch) medzi vyučujúcimi a študujúcimi (Kuruc & Valkovičová, 2020). Približne polovica z nich si myslí, že vyučujúci by nemali mať romantické vzťahy so študentmi a študentkami (priemerná miera súhlasu bola 56 % u študentiek a 54 % u študentov - 67 % zo všetkých študentov a študentiek uviedlo, že „rozhodne súhlasia“ alebo „skôr súhlasia“ s tvrdením). O niečo vyšší podiel študentov a študentiek súhlasil s tvrdením, že vyučujúci by nemali mať sexuálne vzťahy so študentmi a študentkami (priemerná miera súhlasu bola 62 % u študentiek a 57 % u študentov - 72 % zo všetkých študentov a študentiek uviedlo, že „rozhodne súhlasia“ alebo „skôr súhlasia“ s tvrdením). Z odpovedí respondentov a respondentiek môžeme vyvodiť, že sú takéto vzťahy v akademickom prostredí mnohými vnímané ako nevhodné, potenciálne signalizujúce prekračovanie hraníc a favoritizmus, ako uvádza aj Smetáčková a Pavlík (2011).

Záverom tak hodnotíme, že študenti a študentky považujú sexuálne obťažovanie za riešiteľnú situáciu, v ktorej by malo byť umožnené obeti dožadovať sa spravodlivosti aj po rokoch. Taktiež pocitujú zodpovednosť školy za prevenciu a riešenie prípadov, aj keď minimum z nich bolo školou v téme sexuálneho obťažovania poučených. Pri tom prevencia v akademickom prostredí môže mať rôzne podoby a formy, ktoré nemusia byť limitované len na pomenovávanie neetického správania, ale môžu obsahovať aj odporúčania a informácie o možnosti konzultácií či formálnej sťažnosti (Klein & Martin, 2019; Johnson, Widnall & Benya, 2018; Sabri et al., 2019).

4.5 Povedomie o sexuálnom obťažovaní a jeho vnímanie

Zo všetkých dotazovaných študentov a študentiek vyše dve tretiny vedeli o tom, že je sexuálne obťažovanie postihované zákonom, pričom študenti muži vykazovali vyššiu mieru právneho povedomia. Prekvapivo, ešte vyšší počet študentov a študentiek odpovedal, že v prípade sexuálneho obťažovania je možné obrátiť sa aj na súd. Vo vzťahu k uvedenému je možné predpokladať, že aj keď študenti a študentky nemajú právne povedomie o zákonoch na Slovensku, vďaka správam a príbehom, ktoré médiá spájali s hnutím #MeToo v posledných rokoch, zaregistrovali, že je možné riešiť situáciu i súdnou cestou.

V dotazníku sme sa následne dopytovali, ktoré z uvedených 20 scenárov z 3 klas-trov (rodovo motivované obťažovanie, neželaná sexuálna pozornosť a sexuálny nátlak), by naši respondenti a respondentky považovali za „sexuálne obťažovanie“, ak by sa týchto činov dopúšťal vyučujúci/vyučujúca. Keďže aj v medzi-ach antidiskriminačného zákona môže sexuálne obťažovanie predstavovať penzum situácií a scenárov, zaujímalo nás, ktoré z uvedených vnímajú študenti a študentky ako obťažujúce. Predpokladali sme ale, že hierarchia, ktorú vytvára pozícia učiteľa/učiteľky, je silným faktorom, ktorý pridáva k pocítovanej závažnosti správania (Lovaš & Vasková, 2014; Clarke, 2020).

Len 30 % študentov a študentiek považovalo za sexuálne obťažovanie ak vyučujúci/vyučujúca rozprávajú príbehy alebo vtipy so sexuálnym podtónom (napr. na hodine/počas praxe/súkromne v kabinete). Avšak pri ostatných scenároch bolo množstvo študentov a študentiek presvedčených o tom, že sa jedná o sexuálne obťažovanie, značné. S invazívnosťou aktu rástlo aj ich presvedčenie – od nemiestnych sexuálnych poznámok (70 % študentov a študentiek súhlasilo, že ide o sexuálne obťažovanie) až po vyvolávanie dojmu, že sa študent/študentka musí podriaďiť, ak chcú, aby s nimi bolo dobre zaobchádzané (92 % študentov a študentiek súhlasilo, že ide o sexuálne obťažovanie). V tomto prípade ide o zásadné zistenie, keďže zákon definuje sexuálne obťažovanie ako vytváranie nepriateľského, zastrášujúceho i ponižujúceho zaobchádzania (Holubová, 2007; Cordina & Berdhal, 2008). Tiež celkom prekvapivo nemožno hovoriť o rozdieloch v senzitivite u študentov a študentiek podľa pohlavia/rodu. Tieto výsledky sú teda pozitívnejším zistením v porovnaní so staršími zahraničnými výskumami (viď napr. Cortina, Swan & Fitzgerald, 1998), kde bola miera scitlivenia voči menej invazívnym prejavom sexuálneho obťažovania veľmi nízka. Napriek tomu vidíme

tiež značné rozdiely v citlivosti medzi jednotlivými odbormi. Výsledky ukazujú, že študenti a študentky v zdravotníckych a prírodovedných odboroch vnímajú uvedené scenáre ako sexuálne obťažovanie zriedkavejšie v porovnaní s rovesníkmi a rovesníčkami z iných odborov. To môže znamenať, že v týchto odboroch je obťažujúce správanie častejšie normalizované ako súčasť každodennej socializácie (Swartout, 2018). Zásadným zistením však zostáva, že so scitlivením tiež rastie pravdepodobnosť, že sa študent/študentka niekomu so svojou skúsenosťou zdôverí.

Posledné otázky dotazníka boli formulované s ohľadom na poznanie, ktoré spája názory na sexuálne obťažovanie so stereotypmi o mužskej a ženskej sexualite, ako aj s tzv. mýtami znásilnenia (Lonsway & Fitzgerald, 1995; Quinn, 2002). Vychádzali sme z predpokladu, že názory a postoje prevládajúce v organizácii zásadne ovplyvňujú vyrovnávanie sa so situáciou pre osobu, ktorá obťažovanie zažíva, rovnako ako ovplyvňujú i jej prístup k spravodlivosti (Malovich & Stake, 1990; Hearn & Parkin, 1995). Sledovali sme niekoľko miskonceptov, v ktorých opäť nenachádzame zásadné rozdiely podľa pohlavia/rodu, aj keď z prvého pohľadu na výsledky možno konštatovať zriedkavejšie stereotypné predstavy u študentiek žien. Značné množstvo študentov a študentiek si myslí, že si ženy často vymýšľajú obvinenia zo sexuálneho obťažovania (priemerná miera súhlasu bola 28 % u študentiek a až 42 % u študentov). Zásadné zistenie je tiež to, že sexuálne obťažovanie možno podľa študentov a študentiek vyprovokovať. Priemerná miera súhlasu s tvrdením, že ženy, ktoré sa obliekajú sexuálne atraktívnym spôsobom si koledujú o sexuálnu pozornosť (napr. komentáre) bola u študentiek 39 % a u študentov 53 %. S ohľadom na predchádzajúce výskumy však nešlo o hodnotový výskum, ktorý by komplexne mapoval mieru stereotypov voči mužským a ženským rodovým rolám na Slovensku. Aj s ohľadom na tieto limitované zistenia je však nutné pripomenúť argument Lonsway a Fitzgerald (1995) (ďalej aj u Russell & Trigg, 2004; Lonsway, Cortina & Magley, 2008), že mýty o sexuálnom násilí môžu u mužov a žien slúžiť na rôzne ciele, napríklad na popieranie vlastnej zraniteľnosti, či na prenesenie zodpovednosti za násilie na obeť.

Záver

Výskum uskutočnený Inštitútom pre výskum práce a rodiny v akademickom roku 2019/2020 je zatiaľ jedinou kvantitatívnou a reprezentatívnou sondou do skúseností študentov a študentiek s obťažujúcim správaním na slovenských vysokých školách. S ohľadom na predchádzajúce zahraničné prevalenčné výskumy registrujeme vyšší podiel skúseností s prejavmi rodovo motivovaného obťažovania. Jedná sa prevažne o skúsenosti v rovesníckych kolektívoch. Avšak samotné skúsenosti s obťažujúcim správaním od vyučujúcich by školami nemali byť prehliadané. Sú to práve vyučujúci a vyučujúce, kto má mať na zreteli etiku a princíp nediskriminácie v akademickom prostredí, no zároveň aj disponuje značnou autoritou a mocou v týchto kolektívoch.

Ak do istej miery možno hovoriť o prekvapujúcich výsledkoch, potom sú nimi neexistujúce rozdiely na základe pohlavia/rodu. Muži študenti a ženy študentky vykazujú približne rovnaké skúsenosti i názory. Samotný výberový súbor je prekvapivo homogénny (s ohľadom na vek, vierovyznanie i menšinový status), preto badáme len zriedkavé rozdiely u študentov a študentiek z vybraných komunit/identít – ako napr. pri sexuálnej orientácii. Zásadné je pre nás aj pomerne silné právne povedomie a scitlivenie študentov a študentiek na tému sexuálneho obťažovania. Sexuálne obťažovanie je medzi nimi rozpoznávané ako problém, ktorý by mali školy riešiť. Z dát, ktoré sme získali, však vyplýva, že sa to deje zriedkavo, čo môže vyplývať zo zriedkavého komunikovania problému zamestnancom/zamestnankyniam školy.

Prirodzeným nasledovaním tohto kvantitatívneho výskumu je kvalitatívne uchopenie problematiky v podobe hĺbkových kognitívnych a naratívnych rozhovorov, ktoré sme následne uskutočnili so študentkami (prihlásili sa len ženy) so skúsenosťou s obťažovaním. Výskum sa totiž v minimálnej miere venoval proce-

som vysporiadavania sa so situáciou a organizačnej štruktúre či klíme, v ktorej sa obťažovanie odohralo. Tieto otázky budú ďalej súčasťou analýzy spomínaných rozhovorov.

Referencie

Akpotor, J. (2013). Sexism and sexual harassment in tertiary institutions. *Gender and Behaviour*, 11(1): 5237-5243.

Aragon, T. J. (2020). epitools: Epidemiology Tools. R package version 0.5-10.1. <https://CRAN.R-project.org/package=epitools>

Barnier, J., Briatte, F., & Larmarange, J. (2020). questionr: Functions to Make Surveys Processing Easier. R package version 0.7.3. <https://CRAN.R-project.org/package=questionr>

Banyard, V. L. (2015). Toward the next generation of bystander prevention of sexual and relationship violence: Action coils to engage communities. Springer.

Banyard, V., Potter, S. J., Cares, A. C., Williams, L. M., Moynihan, M. M., & Stapleton, J. G. (2018). Multiple sexual violence prevention tools: doses and boosters. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 10(2), 145–155. Doi: 10.1108/JACPR-05-2017-0287

Bastiani, F., Romito, P., & Saurel-Cubizolles, M. J. (2019). Mental distress and sexual harassment in Italian university students. *Archives of women's mental health*, 22(2), 229–236. <https://doi.org/10.1007/s00737-018-0886-2>

Bellis, A.L. (2020). Sexual Violence in the Context of Higher Education: The Current State of Research and Policy. In Geffner R., White J.W., Hamberger L.K., Rosenbaum A., Vaughan-Eden V. & Vieth V.I. (Eds.), *Handbook of Interpersonal Violence and Abuse Across the Lifespan* (s. 1-22). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-62122-7_218-1

Benedict, H. (1994). *Virgin or Vamp. How the Press Covers Sex Crimes*. Oxford University Press.

Berdahl, J. L. (2007). The sexual harassment of uppity women. *Journal of Applied Psychology*, 92(2), 425–437. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.92.2.425>

Botti, F., Corsi, M., Garraio, J., Gurmai, Z., Ponté, J., Thissen, L., & Zacchia, G. (2019). The #MeToo Social Media Effect and Its Potentials for Social Change in Europe. Foundation for European Progressive Studies.

Brownmiller, S., Alexander, D. (1992). From Carmita Wood to Anita Hill. *Ms. Magazine*, January/February 71 (1992): 1469-70.

Burt, M. R. (1980). Cultural myths and supports for rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(2), 217–230. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.38.2.217>

Carmody, D. C., & Washington, L. M. (2001). Rape myth acceptance among college women: The impact of race and prior victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 16(5), 424-436. Doi:10.1177/088626001016005003

Čírtková, L. (2014). Viktimologie pro forenzní praxi. Portál.

Clarke, H.M. (2020). Organizational failure to ethically manage sexual harassment: Limits to #metoo. *Business Ethics – A European Review*, 2020(29): 544-556. Doi: 10.1111/beer.12282

Collinson, M., & Collinson, D. (1996). ‘It’s Only Dick’: The Sexual Harassment of Women Managers in Insurance Sales. *Work, Employment and Society*, 10(1), 29–56. <https://doi.org/10.1177/0950017096101002>

Cortina, L. M., Swan, S., Fitzgerald, L. F., & Waldo, C. (1998). Sexual harassment and assault: Chilling the climate for women in academia. *Psychology of Women Quarterly*, 22(3), 419-441.

Culture of Respect (2014). The CORE Blueprint. <https://cultureofrespect.org/wp-content/uploads/2014/10/CORE-Blueprint-Executive-Summary.pdf>

De Judicibus, M., & McCabe, M. P. (2001). Blaming the target of sexual harassment: Impact of gender role, sexist attitudes, and work role. *Sex Roles: A Journal of Research*, 44(7-8), 401–417. <https://doi.org/10.1023/A:1011926027920>

Debrecéniová, J. (2008). Antidiskriminačný zákon: Komentár. *Občan, demokracia a zodpovednosť*.

DeGue, S., Fowler, D., & Randall, A. (2014). Preventing sexual violence on college campuses: Lessons from research and practice. Centers for Disease Control and Prevention.

Deklarácia OSN o odstránení násilia páchaného na ženách (1993). In Cviková, J., & J. Juráňová (Eds.) *Piata žena – Aspekty násilia páchaného na ženách* (s. 135-141). ASPEKT.

Diekmann, K.A., Sillito Walker, S.D., Galinsky, A.D., & Tenbrunsel, A.E. (2012) Double Victimization in the Workplace: Why Observers Condemn Passive Victims of Sexual Harassment. *Organization Science*, 24(2), 614-628. <https://doi.org/10.1287/orsc.1120.0753>

Dills, J., Fowler, D., & Payne, G. (2016). *Sexual Violence on Campus: Strategies for Prevention*. National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.

Directorate-General for Justice and Consumers, European Commission (2016). Special Eurobarometer 449 – Gender-based Violence. https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2115_85_3_449_ENG

Dohovor o násilí a obťazovaní č. 190 Medzinárodnej organizácie práce (2019). https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C190

Dohovor Rady Európy o prevencii a boji proti násiliu na ženách a domácomu násiliu (2011). https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/Dohovor_RE_k_nasilium_pachanom_na_zenach1.pdf

Dowle, M. & Srinivasan, A. (2020). *data.table: Extension of data.frame*. R package version 1.13.2. <https://CRAN.R-project.org/package=data.table>

Durbáková, V., Holubová, B., Ivančo, Š., & Liptáková, S (2012). Diskriminácia na Slovensku: Hľadanie bariér v prístupe k účinnej právnej ochrane pred diskrimináciou. *Poradňa pre ľudské práva*.

Dominick, B. K. (2018). *Preventing Workplace Harassment in a #MeToo World: A Guide to Cultivating a Harassment-Free Culture*. Society For Human Resource Management.

Dudová, R., & Uhde, Z., 2006. Sexualizovaná realita organizáci: dvoji perspektiva. In Křížková, A., Maříková, H., & Z. Uhde (Eds.) *Sexualizovaná realita pracovních vztahů – Analýza sexuálního obtěžování v České republice* (s. 51-78). Česká akademie věd.

Jouriles, E.N., Krauss, A., Vu, N.L., Banyard, V.L., & McDonald, R. (2018) Bystander programs addressing sexual violence on college campuses: A systematic

review and meta-analysis of program outcomes and delivery methods. *Journal of American College Health*, 66(6), 457-466. Doi: 10.1080/07448481.2018.1431906

Fedina, L., Holmes, J. L., & Backes, B. L. (2018). Campus Sexual Assault: A Systematic Review of Prevalence Research From 2000 to 2015. *Trauma, Violence, & Abuse*, 19(1), 76–93. <https://doi.org/10.1177/1524838016631129>

Fenton, R. A., & Mott, H. L. (2017). The bystander approach to violence prevention: Considerations for implementation in Europe. *Psychology of Violence*, 7(3), 450–458. <https://doi.org/10.1037/vio0000104>

Fitzgerald, L. F. (1990). Sexual harassment: The definition and measurement of a construct. *Ivory Power: Sexual Harassment on Campus*, 21(22), 24–30.

Fitzgerald, L.F., & Ormerod, A.J. (1991). Perceptions of Sexual Harassment – The influence of Gender and Academic Context. *Psychology of Women Quarterly*, 15(1991), 281 – 294.

Fitzgerald, L. F., Shullman, S. L., Bailey, N., Richards, M., Swecker, J., Gold, Y., Ormerod, M., & Weitzman, L. (1988). The incidence and dimensions of sexual harassment in academia and the workplace. *Journal of Vocational Behavior*, 32(2), 152–175.

Fitzgerald, L. F., Swan, S., & Magley, V. J. (1997). But was it really sexual harassment?: Legal, behavioral, and psychological definitions of the workplace victimization of women. In W. O'Donohue (Eds.), *Sexual harassment: Theory, research, and treatment* (s. 5–28). Allyn & Bacon.

Fitzgerald, L. F., Gelfand, M. J., & Drasgow, F. (1995). Measuring sexual harassment: Theoretical and psychometric advances. *Basic and Applied Social Psychology*, 17(4), 425–445.

Fitzgerald, L. F., & Cortina, L. M. (2018). Sexual harassment in work organizations: A view from the 21st century. In C. B Travis, J. W. White, A. Rutherford, W. S. Williams, S. L. Cook, & K. F. Wyche (Eds.), *APA handbook of the psychology of women: Perspectives on women's private and public lives* (s. 215–234). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/0000060-012>

Foubert, J. D., Godin, E. E., & Tatum, J. L. (2010). In Their Own Words: Sophomore College Men Describe Attitude and Behavior Changes Resulting From a Rape Prevention Program 2 Years After Their Participation. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(12), 2237–2257. <https://doi.org/10.1177/0886260509354881>

Fricker, A. E., Smith, D. W., Davis, J. L., & Hanson, R. F. (2003). Effects of context and question type on endorsement of childhood sexual abuse. *Journal of Traumatic Stress*, 16(3), 265–268. doi:10.1023/a:1023748124626

Gunel, E., & Dickey, J. (1974). Bayes factors for independence in contingency tables. *Biometrika*, 61(3), 545–557. doi:10.1093/biomet/61.3.545

Havelková, B. (2006). Právní úprava obtěžování z důvodu pohlavní a sexuálního obtěžování. In Křížková, A., Maříková, H., & Z. Uhde (Eds.) *Sexualizovaná realita pracovních vztahů – Analýza sexuálního obtěžování v České republice* (s. 95–108). Česká akademie věd.

Hearn, J., & Parkin, W. (1995). *Sex at Work: The Power and Paradox of Organization Sexuality*. Palgrave Macmillan.

Hewitt Loy, P., & Stewart, L.P. (1984). The Extent and Effects of the Sexual Harassment of Working Women. *Sociological Focus*, 17(1): 31–43.

Hill, C., & Silva, E. (2005). *Drawing the Line: Sexual Harassment on Campus*. American Association of University Women (AAUW) Educational Foundation.

Hinze, S. W. (2004). ‘Am I Being Over-Sensitive?’ Women’s Experience of Sexual Harassment During Medical Training. *Health*, 8(1), 101–127. <https://doi.org/10.1177/1363459304038799>

Hlavka, H.R. (2014). Normalizing Sexual Violence: Young Women Account for Harassment and Abuse. *Gender & Society*, 28(3), 337–358. Doi:10.1177/0891243214526468

Holland, K. J., & Cortina, L. M. (2016). Sexual Harassment: Undermining the Wellbeing of Working Women. In Connerley, M.L., & J. Wu (Eds.), *Handbook on well-being of working women* (s. 83–101). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-94-017-9897-6>

Holubová, B. (2007). Sexuálne a šikanózne obťažovanie žien na pracovisku – Prienik do reprezentatívnych dát, prípadové štúdie a prevencia. Inštitút pre výskum práce a rodiny.

Huerta, M., Cortina, L. M., Pang, J. S., Torges, C. M., & Magley, V. J. (2006). Sex and power in the Academy: Modeling Sexual Harassment in the lives of college women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(5), 616–628. <https://doi.org/10.1177/0146167205284281>

Hulin, C.L, Fitzgerald, L.F., & Drasgow, F. (1996). Organizational Influences on Sexual Harassment. In Stockdale, M.S. (Eds.), *Sexual Harassment in the Workplace – Perspectives, Frontiers and Response Strategies* (s. 127 – 151). SAGE Publications. Doi:<http://dx.doi.org/10.4135/9781483327280>

Gruber, J.E. (1992). A Typology of Personal and Environmental Sexual Harassment: Research and Policy Implications for the 1990s. *Sex Roles*, 26(11/12), 447–464. <https://doi.org/10.1007/BF00289868>

Jamil, T., Ly, A., Morey, R. D., Love, J., Marsman, M., & Wagenmakers, E.-J. (2016). Default “Gunn and Dickey” Bayes factors for contingency tables. *Behavior Research Methods*, 49(2), 638–652. doi:10.3758/s13428-016-0739-8

Jeffreys, H. (1961). *Theory of probability*. Oxford University Press: Oxford UK.

Jensen, I. W., & Gutek, B.A. (1982). Attribution and Assignment of Responsibility in Sexual Harassment. *Journal of Social Issues*, 38(4), 121 – 136.

Johnson, P. A., Widnall, S. E., & Benya, F. F. (2018). *Sexual harassment of women: Climate, culture, and consequences in academic sciences, engineering, and medicine*. The National Academies Press.

Jozkowski, K.N., & Ekbis, H. (2015). “Campus Craft”: A Game for Sexual Assault Prevention in Universities. *Games for Health Journal*, 4(2), 95-106. Doi: 10.1089/g4h.2014.0056

Kafonek, K. & Richards, T.N. (2017). An Examination of Strategies for the Prevention of Gender-Based Violence at Four-Year Institutions of Higher Education, *Journal of School Violence*, 16:3, 271-285. Doi: 10.1080/15388220.2017.1318576

Kalinoski, Z., Steele-Johnson, D., Peyton, E., Leas, K., Steinke, J., & Bowling, N. (2013). A meta-analytic evaluation of diversity training outcomes. *Journal of Organizational Behavior*, 34(8), 1076–1104. <https://doi.org/10.1002/job.1839>

Európska Komisia (1991). *Kódex praktických opatrení - Odporúčanie Komisie ES č. 92/131/EHS o ochrane dôstojnosti žien a mužov v zamestnaní*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31992H0131>

Fasting, K., Brackenridge, C., & Walseth, C. (2007). Women Athletes’ Personal Responses to Sexual Harassment in Sport. *Journal of Applied Sport Psychology*, 19(4), 419-433. Doi: 10.1080/10413200701599165

Jirek, S.J., & Saunders, D.G. (2018). Cumulative Adversity as a Correlate of Posttraumatic Growth: The Effects of Multiple Traumas, Discrimination, and

Sexual Harassment. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 27(6), 612-630. Doi: 10.1080/10926771.2017.1420720

Katz, J., & Moore, J. (2013). Bystander education training for campus sexual assault prevention: an initial meta-analysis. *Violence and Victims*, 28(6), 1054–1067. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.vv-d-12-00113>

Klein, L. B., & Martin, S. L. (2019). Sexual Harassment of College and University Students: A Systematic Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(4), 777-792. doi:10.1177/1524838019881731

Kleinsasser, A., Jouriles, E. N., McDonald, R., & Rosenfield, D. (2015). An Online Bystander Intervention Program for the Prevention of Sexual Violence. *Psychology of violence*, 5(3), 227–235. <https://doi.org/10.1037/a0037393>

Klepáčková, O., Krejčí, Z., & Černá, M. (2020). Trauma-informovaný přístup v sociální práci. Grada.

Klimentová, I. (2015). Pomoc obetiam sexuálneho násillia, zneužívania a znásilnenia. In Košecká, D. (Eds.), *Obete kriminality – Zborník príspevkov zo seminára s medzinárodnou účasťou* (s. 99-108). Iris.

Kolářová, K., Smeráčková, I., & Pavlík, P. (2011). Gender jako analytická kategorie pro porozumění sexuálnímu obtěžování. *Gender, výzkum a rovné příležitosti*, 12(2): 75 – 85.

Krebs, C., Lindquist, C., Berzofsky, M., Shook-Sa, B., & Peterson, K. (2016). Campus Climate Survey Validation Study – Final Technical Report. Bureau of Justice Statistics Research and Development.

Křížková, A. (2006). Co ještě není a co už je? Sexuální obtěžování v současných podmínkách pracovního trhu. In Křížková, A., Maříková, H., & Z. Uhde (Eds.), *Sexualizovaná realita pracovních vztahů – Analýza sexuálního obtěžování v České republice* (s. 35-50). Česká akademie věd.

Konik J., & Cortina, L.M. (2008). Policing Gender at Work: Intersections of Harassment Based on Sex and Sexuality. *Social Justice Research*, 21, 313–337. Doi: <https://doi.org/10.1007/s11211-008-0074-z>

Konrad, A.M., & Gutek, B.A. (1986). Impact of Work Experiences and Attitudes Toward Sexual Harassment. *Administrative Science Quarterly*, 31(3), 422-438.

Konsent. (2020). TZ: Respekt až na půdu! Jak je to se sexuálním obtěžováním na vysokých školách? (Tlačová správa, 19.10.2020).

Kuruc, A., & Valkovičová, V. (2020). Čo so sexuálnym obťažovaním? Príručka pre vysoké školy. Inštitút pre výskum práce a rodiny.

Lee, C. & Wong, J. S. (2019). A safe place to learn? Examining sexual assault policies at Canadian public universities. *Studies in Higher Education*, 44(3), 432-445. Doi: 10.1080/03075079.2017.1371687

Lilley, S., & Moras, A. (2017). Callisto As a Value Agent: How This Online Site for College Sexual Assault Reporting Extends Value Design. *ORBIT Journal*, 1(2), 1-16. <https://doi.org/10.29297/orbit.v1i2.41>

Lilienfeld, S.O. (2017). Microaggressions: Strong Claims, Inadequate Evidence. *Perspectives on Psychological Science*. 12(1),138-169. doi: 10.1177/1745691616659391

List, K. (2017). Gender-Based Violence Against Female Students in European University Settings. *International Annals of Criminology*, 55(2), 172-188. Doi: 10.1017/cri.2018.1

Lonsway, K.A., & Fitzgerald, L.F. (1995). Attitudinal Antecedents of Rape Myth Acceptance: A Theoretical and Empirical Reexamination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 704 – 711.

Lonsway, K.A., Cortina, L.M., & Magley, V.J. (2008). Sexual Harassment Mythology: Definition, Conceptualization, and Measurement. *Sex Roles*, 58: 599 – 615. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9367-1>

Lombardo, E., & Bustelo, M. (2021). Sexual and sexist harassment in Spanish universities: policy implementation and resistances against gender equality measures. *Journal of Gender Studies*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09589236.2021.1924643>

Lovaš, L. & Vasková, K. (2014). Sexuálne obťažovanie v škole – teoretické vymedzenie a zistenia výskumnej štúdie na Slovensku. *Psychologie pro praxi*, 2014(1-2), 21 – 36.

Lumley, T. (2010). *Complex Surveys: A Guide to Analysis Using R*. John Wiley and Sons.

Lund, E. M., & Thomas, K. B. (2015). Necessary But Not Sufficient: Sexual Assault Information on College and University Websites. *Psychology of Women Quarterly*, 39(4), 530–538. <https://doi.org/10.1177/0361684315598286>

- Lüdecke D. (2020). sjstats: Statistical Functions for Regression Models (Version 0.18.0)_. doi: 10.5281/zenodo.1284472 <https://doi.org/10.5281/zenodo.1284472>
- MacKinnon, C. (1979). Sexual Harassment of Working Women: A Case of Sex Discrimination. Yale University Press.
- Malovich, N.J., & Stake, J.E. (1990). Sexual Harassment on Campus – Individual Differences in Attitudes and Beliefs. *Psychology of Women Quarterly*, 1990(14), 63 – 81.
- Mazer, D.B., & Percival, E.F. (1989). Ideology or experience? The relationship among perceptions, attitudes, and experiences of sexual harassment in university students. *Sex Roles*, 20(3-4): 135 – 147. <https://doi.org/10.1007/BF00287987>
- McCabe, M.P., & Hardman, L. (2010). Attitudes and Perceptions of Workers to Sexual Harassment. *The Journal of Social Psychology*, 145(6), 719 – 740. doi: 10.3200/SOCP.145.6.719-740.
- McDonald, P. (2012). Workplace Sexual Harassment 30 Years on: A Review of the Literature. *International Journal of Management Reviews*, 14(2012), 1–17. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2370.2011.00300.x>.
- McKinney, K., Olson, C.V., & Satterfield, A. (1988). Graduate Students' Experiences with and Responses to Sexual Harassment. *Journal of Interpersonal Violence*, 3(3), 319–325. doi:10.1177/088626088003003005
- McMahon, S., Wood, L., Cusano, J., & Macri, L. M. (2019). Campus Sexual Assault: Future Directions for Research. *Sexual Abuse*, 31(3), 270–295. <https://doi.org/10.1177/1079063217750864>
- Meade, A. W., & Craig, S. B. (2012). Identifying careless responses in survey data. *Psychological Methods*, 17(3), 437–455. doi:10.1037/a0028085
- Mink, G. (2000). *Hostile Environment: The Political Betrayal of Sexually Harassed Women*. Cornell University Press.
- National Union of Students (2011). Hidden marks: A study of women student's experiences of harassment, stalking, violence and sexual assault. National Union of Students.
- O'Connor, M., Gutek, B.A., Stockdale, M., Geer, T.M., & Melançon, R. (2004). Explaining Sexual Harassment Judgements: Looking Beyond Gender of the Rater. *Law and Human Behavior*, 28(1), 69 – 95. <https://doi.org/10.1023/B:LAHU.0000015004.39462.6e>

O'Donohue, W., Downs, K., & Yeater, E.A. (1998). Sexual harassment: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 3(2), 111-128.

Očenášová, Z. (2015). Skúsenosti žien so sexuálnym násilím – kvalitatívny výskum. In Košecká, D. (Eds.) *Obete kriminality – Zborník príspevkov zo seminára s medzinárodnou účasťou* (s. 88-98). Iris.

Peirce, M. R., (1988). Sexual Harassment and Title VII – A Better Solution. *Boston College Law Review*, 30(1988), 1071.

Popper, M. (2019). Kognitívne interview. Univerzita Komenského.

Potter, S. J., Moschella, E. A., Smith, D., & Draper, N. (2020). Exploring the Usage of a Violence Prevention and Response App Among Community College Students. *Health Education & Behavior*, 47(1_suppl), 44S-53S. <https://doi.org/10.1177/1090198120910995>

Potter, S. J., Edwards, K. M., Banyard, V. L., Stapleton, J. G., Demers, J. M., & Moynihan, M. M. (2016). Conveying campus sexual misconduct policy information to college and university students: Results from a 7-campus study. *Journal of American College Health*, 64(6), 438-447. Doi: 10.1080/07448481.2016.1178122

Prevention Innovations Research Center (2019). uSafeUS. <https://www.unh.edu/research/prevention-innovations-research-center/usafeus>

Prevention Innovations Research Center (2021). Bringing in the Bystander. <https://www.unh.edu/research/prevention-innovations-research-center/evidence-based-initiatives/bringing-bystander>

Pryor, J.B. (1985). The Lay Person's Understanding of Sexual Harassment. *Sex Roles*, 13(5/6), 237 – 286.

Pryor, J.B., Lavite, C., & Stoller, L.M. (1993). A Social Psychological Analysis of Sexual Harassment: The Person/Situation Interaction. *Journal of Vocational Behavior*, 42(1): 68–83. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1993.1005>.

Quinn, B.A. (2002). Sexual Harassment and Masculinity: The Power and Meaning of „Girl Watching“. *Gender & Society*, 16(3): 386-402. <https://doi.org/10.1177/0891243202016003007>

Rajan, A., Qin, L., Archer, D. W., Boneh, D., Lepoint, T., & Varia, M. (2018). Callisto: A Cryptographic Approach to Detecting Serial Perpetrators of Sexual Misconduct. *Proceedings of the 1st ACM SIGCAS Conference on Computing*

and Sustainable Societies (COMPASS). COMPASS, 1–4. doi:10.1145/3209811.3212699

Reese, H., & Coontz, S. (2018). #MeToo is Powerful But Will Fail Unless We Do More. In *Where Freedom Starts: Sex, Power, Violence, #MeToo* (s. 19-25). Verso.

Revelle, W. (2020) psych: Procedures for Personality and Psychological Research, Northwestern University, Evanston, Illinois, USA. <https://CRAN.R-project.org/package=psych> Version = 2.0.9.

Rosenthal, M. N., Smidt, A. M., & Freyd, J. J. (2016). Still Second Class: Sexual Harassment of Graduate Students. *Psychology of Women Quarterly*, 40(3), 364–377. <https://doi.org/10.1177/0361684316644838>

Rothgerber, H., Kaufling, K., Incorvati, C.G., Andrew, C.B., & Farmer, A.C. (2020). Is a Reasonable Woman Different from a Reasonable Person? Gender Differences in Perceived Sexual Harassment. *Sex Roles*, 84, 208-220. <https://doi.org/10.1007/s11199-020-01156-8>

Rothman, K. J., & Greenland, S. (1998). *Modern Epidemiology*. Lippincott-Raven Publishers

Rotundo, M., Nguyen, D.H., & Sackett, P.R. (2001). A Meta-Analytic Review of Gender Differences in Perceptions of Sexual Harassment. *Journal of Applied Psychology*, 86(5), 914-22. Doi: 10.1037//0021-9010.86.5.914

Rubin, L.J., & Borgers, S.B. (1990). Sexual Harassment in Universities During the 1980s. *Sex Roles*, 23(7-8), 397–411.

Russell, B.L., & Trigg, K.Y. (2004). Tolerance of Sexual Harassment: An Examination of Gender Differences, Ambivalent Sexism, Social Dominance, and Gender Roles. *Sex Roles*, 50(7-8), 565 – 573. <https://doi.org/10.1023/B:SERS.0000023075.32252.fd>

Sabri, B., Warren, N., Kaufman, M. R., Coe, W. H., Alhusen, J. L., Cascante, A., & Campbell, J. C. (2019). Unwanted Sexual Experiences in University Settings: Survivors’ Perspectives on Effective Prevention and Intervention Strategies. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 28(9), 1021–1037. <https://doi.org/10.1080/10926771.2018.1481901>

Schneider, M., Baker, S., & Stermac, L. (2002). Sexual harassment experiences of psychologists and psychological associates during their graduate school training.

Canadian Journal of Human Sexuality, 11(3-4), 159–170.

Sekreta, E. (2006). Sexual harassment, misconduct, and the atmosphere of the laboratory: The legal and professional challenges faced by women physical science researchers at educational institutions.” *Duke Journal of Gender Law & Policy*, 13 (2006), 115.

Senn, C. Y., Eliasziw, M., Hobden, K. L., Newby-Clark, I. R., Barata, P. C., Radtke, H. L., & Thurston, W. E. (2017). Secondary and 2-year outcomes of a sexual assault resistance program for university women. *Psychology of Women Quarterly*, 41(2), 147–162. Doi:10.1177/0361684317690119

SIPE (Slovenský inštitút pre psychotraumatológiu a EMDR) (2021). Posttraumatická stresová porucha (PTSP). <http://www.emdr-sipe.sk/psychotraumatologia-ptsp.php>

Sievert, C. (2020). *Interactive Web-Based Data Visualization with R, plotly, and shiny*. Chapman and Hall/CRC Florida

Sivertsen, B., Nielsen, M.B., Madsen, I.E.H., Knapstad, M., Lønning, K.J., Hysing, M. (2019). Sexual harassment and assault among university students in Norway: a cross-sectional prevalence study. *BMJ Open*, 2019(9), e026993. doi: 10.1136/bmjopen-2018-026993

Shinsako, S. A., Richman, J. A., & Rospenda, K. M. (2001). Training-related harassment and drinking outcomes in medical residents versus graduate students. *Substance Use & Misuse*, 36(14), 2043–2063. <https://doi.org/10.1081/JA-100108436>

Slaměník, I., & Janoušek, J. (2019). Prosociální chování. In: Výrost, J., Slaměník, I., & E. Sollárová (Eds.), *Sociální psychologie : teorie, metody, aplikace* (s. 214-225). Grada.

Smernica 2006/54/ES Európskeho Parlamentu a Rady o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania (2006). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006L0054>

Smetáčková, I., & Pavlík, P. (2011). Sexuální obtěžování na vysokých školách: Teoretické vymezení, metodologický přístup, výzkumné výsledky. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 47(2), 361-386.

Smetáčková, I., & Pavlík, P. (2012). Genderově motivované a sexuální obtěžování na středních školách: Hranice vhodného chování. *Sociální studia/Social Studies* 9.3 (2012), 11-30.

Smetáčková, I., Pavlík, P., & Kolářová, K. (2009). Sexuální obtěžování na vysokých školách: proč vzniká, jak se projevuje, co lze proti němu dělat. *Průručka pro vedení vysokých škol a vyučující*. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.

Smith, C. P., & Freyd, J. J. (2013). Dangerous safe havens: institutional betrayal exacerbates sexual trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 26(1), 119–124. <https://doi.org/10.1002/jts.21778>

Smith, C. P., & Freyd, J. J. (2014). Institutional betrayal. *The American Psychologist*, 69(6), 575–587. <https://doi.org/10.1037/a0037564>

Smolovic-Jones, N., Boocock, K., & Underhill-Sem, Y. (2013). ‘[PDF] beingha-RasseD?’ Accessing information about sexual harassment in New Zealand’s universities. *Women’s Studies Journal*, 27(1), 36–48.

Sprague, J. (2016). *Feminist Methodologies for Critical Researchers: Bridging Differences (Gender Lens)*. Rowman & Littlefield Publishers.

Stein, J.L. (2007). Peer educators and close friends as predictors of male college students’ willingness to prevent rape. *Journal of College Student Development*, 48(1), 75–89. Doi: 10.1353/csd.2007.0008

Stockdale, M. S., & Hope, K. G. (1997). Confirmatory factor analysis of U.S. Merit Systems Protection Board’s survey of sexual harassment: The fit of a three-factor model. *Journal of Vocational Behavior*, 51(3), 338–357. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1996.1551>

Streng, T.K., & Kamimura, A. (2015). Sexual Assault Prevention and Reporting on College Campuses in the US: A Review of Policies and Recommendations. *Journal of Education and Practice*, 6(3), 65-71.

Stromberg, J. (2003). Sexual Harassment: Discrimination or Tort?. *UCLA Women’s Law Journal*, 12(2), 317. <http://dx.doi.org/10.5070/L3122017766> Retrieved from

Sue, D. W., Capodilupo, C. M., Torino, G. C., Bucceri, J. M., Holder, A. M. B., Nadal, K. L., & Esquilin, M. (2007). Racial microaggressions in everyday

life: Implications for clinical practice. *American Psychologist*, 62(4), 271–286. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.62.4.271>

Šaldová, K., Tupá, B., & Vohlídalová, M. (2009). Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: Zkušenosti zavádění politik v zahraničí. *Gender rovné příležitosti výzkum*, 10(1): 8-15.

Stratton, T.D, McLaughlin, M.A., Witte, F.M., Fosson, S.E., & Nora, L.M. (2005). Does students' exposure to gender discrimination and sexual harassment in medical school affect specialty choice and residency program selection?. *Acad Med*, 80(4), 400-8. Doi: 10.1097/00001888-200504000-00020. PMID: 15793027.

Tedeschi, R.G. & Calhoun, L.G. (2004). Posttraumatic Growth: Conceptual Foundations and Empirical Evidence. *Psychological Inquiry*, 15(1), 1-18. https://doi.org/10.1207/s15327965pli1501_01

Thomas-Card, T. & Eichele, K. (2016). Comprehensive College- or University-Based Sexual Violence Prevention and Direct Services Program: A Framework. In Wooten, S., & R. Mitchell (Eds.), *The Crisis of Campus Sexual Violence* (s. 149-168). Routledge.

Thomas, D., McCoy, C., & McBride, A. (1993). Deconstructing the Political Spectacle: Sex, Race, and Subjectivity in Public Response to the Clarence Thomas/Anita Hill "Sexual Harassment" Hearings. *American Journal of Political Science*, 37(3), 699–720. <https://doi.org/10.2307/2111571>

Townsley, N.C. & Geist, P (2000). The discursive enactment of hegemony: Sexual harassment and academic organizing. *Western Journal of Communication*, 64(2), 190-217. <https://doi.org/10.1080/10570310009374671>

Truman, D.M., Tokar, D.M., & Fischer, A.R. (1996). Dimensions of Masculinity: Relations to Date Rape Supportive Attitudes and Sexual Aggression in Dating Situation. *Journal of Counseling & Development*, 74.6 (1996), 555-562. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1996.tb02292.x>

Uggen, C., Blackstone, A., 2004. Sexual Harassment as a Gendered Expression of Power. *American Sociological Review* 69.1 (2004), 64-92. <https://doi.org/10.1177/000312240406900105>

Universal Declaration of Human Rights of the United Nations (1948). <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

U.S. Equal Employment Opportunity Commission (1990). Policy Guidance on Current Issues of Sexual Harassment. U.S. Equal Employment Opportunity Commission. <https://www.eeoc.gov/laws/guidance/policy-guidance-current-issues-sexual-harassment>

Európsky parlament. (2017). Uznesenia Európskeho parlamentu o boji proti sexuálnemu obťažovaniu a zneužívaniu v EÚ (2017/2897(RSP)). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:52017IP0417>

Valkovičová, V., & Kuruc, A. (2020). Nástroje na prevenciu sexuálneho obťažovania ako formy rodovej diskriminácie. Inštitút pre výskum práce a rodiny.

van Roosmalen, E. & McDaniel, S. (1999). Sexual Harassment in Academia: A Hazard to Women's Health. *Women & Health*, 28(2), 33-54. https://doi.org/10.1300/J013v28n02_03.

Vohlídalová, M. (2009). Sexuální obtěžování na vysoké škole. V ČR neexistující problém?. *Gender rovné příležitosti výzkum*, 10(2), 20-29.

Vohlídalová, M. (2015). Coping Strategies for Sexual Harassment in Higher Education: „An Official Action May Harm you in the End More than if Someone Slaps your Butt“. *Sociológia*, (47)3, 297 – 316.

Všeobecné odporúčanie č. 19 Výboru pre odstránenie diskriminácie žien (1992). <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/recommendations.aspx>

Wagenmakers, E.-J. (2007). A practical solution to the pervasive problems of p-values. *Psychonomic Bulletin & Review*, 14(5), 779-804. doi:10.3758/bf03194105

Wickham et al., (2019). Welcome to the tidyverse. *Journal of Open Source Software*, 4(43), 1686, <https://doi.org/10.21105/joss.01686>

Witkowska, E., & Menckel, E. (2005). Perceptions of sexual harassment in Swedish high schools: experiences and school-environment problems. *European Journal of Public Health*, 15(1), 78-85. doi:10.1093/eurpub/cki119

White House Task Force to Protect Students from Sexual Assault (2014). Not Alone: The First Report of the White House Task Force to Protect Students From Sexual Assault. The White House, Washington.

Wood, L., Hoefer, S., Kammer-Kerwick, M., Parra-Cardona, J. R., & Busch-Armendariz, N. (2018). Sexual Harassment at Institutions of Higher Education: Prevalence, Risk, and Extent. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(9-10), 4520-4544. <https://doi.org/10.1177/0886260518791228>

Wright, S.L. (1992). Franklin v. Gwinnett County “Public Schools”: The Supreme Court Implies a Damages Remedy for Title IX Sex Discrimination. *Vanderbilt Law Review*, 45(5), 1367-1386.

Yentes R.D., & Wilhelm, F. (2018). *careless*: Procedures for computing indices of careless responding. R package version 1.1.3.

Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (2004). <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/365/>

O autorkách a autoroch

Mgr. Veronika Valkovičová, PhD. je výskumníčka a pedagogička v oblasti verejných politík a sociálnych hnutí. Doktorát získala v spojenom doktorandskom programe na Fakulte sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského a na Fakulte sociálnych vied Univerzity v Antverpách. V Národnom projekte Prevencia a eliminácia rodovej diskriminácie na Inštitúte pre výskum práce a rodiny sa venuje oblasti sexuálneho obťažovania v akademickom prostredí a v zamestnaní. Publikáčna činnosť dostupná tu: Researchgate².

Ing. Mgr. Andrej Kuruc je analytikom a výskumníkom pre oblasť rodovej rovnosti na Inštitúte pre výskum práce a rodiny, kde sa v Národnom projekte Prevencia a eliminácia rodovej diskriminácie venuje prevencii sexuálneho obťažovania, neplatenej práci, aj zosúladovaniu pracovných, súkromných a rodinných povinností. Vyštudoval psychológiu. Tému sa venoval v neziskovom sektore, i na odbore rodovej rovnosti MPSVR SR. Vydal viacero publikácií, tiež vystupuje ako lektor v oblasti rodovej rovnosti a prevencie rodovej diskriminácie a násillia páchaného na ženách. Poskytuje psychologické poradenstvo a dlhodobo sa tiež venuje téme ľudských práv LGBTI+ ľudí. Externe ako expert spolupracoval s Európskym inštitútom pre rodovú rovnosť a s Európskou komisiou.

Ivan Ropovik, PhD. je výskumníkom na Pedagogickej fakulte Prešovskej univerzity a Ústave výzkumu a rozvoje vzdelávánll na Univerzite Karlovej, s formálnym vzdelánllm v edukačných vedách. Medzi oblasti jeho záujmu patria najmä meta-výskum, syntéza empirického poznania, metodológia vedy a kvantitatívna inferencia. Jeho osobná stránka je dostupná na: iropovik.com³.

---

²<https://www.researchgate.net/profile/Veronika-Valkovicova>

³<https://www.iropovik.com>

doc. ThDr. Mgr. Slávka Karkošková, PhD. sa ako lektorka, výskumníčka a supervízorka kontinuálne venuje problematike sexuálneho zneužívania a domáceho násilia. Podieľa sa na vzdelávacích seminároch určených širokému spektru pomáhajúcich profesií, pôsobí aj ako externá členka pedagogického zboru Justičnej akadémie Slovenskej republiky. Ako externá expertka spolupracuje (okrem iných inštitúcií) aj s Národným koordinačným strediskom pre riešenie problematiky násilia na deťoch a s Koordinačno-metodickým centrom pre prevenciu násilia na ženách. Nadácia Porticus jej zverila úlohu asistovať pri vytváraní politik na ochranu detí a zraniteľných dospelých pred rôznymi formami zneužívania a násilia v slovenských organizáciách, ktoré sú žiadateľmi o grant a posudzovať kvalitu týchto politik. Je členkou hodnotiacej komisie Ministerstva spravodlivosti SR, podľa § 27 ods. 3 zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Jej publikačná činnosť je dostupná tu: Researchgate⁴.

---

⁴<https://www.researchgate.net/profile/Slavka-Karkoskova/publications>